

ЉУБОМИР ШАНДИЋ
LIUBOMIR ŞANDICI

МОНОГРАФИЈА СРТСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ
ИЗ АРАД ГАЈА
MONOGRAFIA COMUNITĂȚII SÂRBE DIN
ARAD GAI

О НАШЕМ БЛАГУ
DESPRE COMORILE NOASTRE

ЉУБОМИР ШАНДИЋ
МОНОГРАФИЈА СРПСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ
ИЗ АРАД ГАЈА
III КЊИГА - О НАШЕМ БЛАГУ

MONOGRAFIA COMUNITĂȚII SÂRBE
DIN ARAD GAI
CARTEA A III - COMORILE NOASTRE

ЉУБОМИР ШАНДИЋ

МОНОГРАФИЈА СРТСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ ИЗ АРАД ГАЈА
III КЊИГА-БЕЛА КЊИГА О НАШЕМ БЛАГУ

ОВА СЕ КЊИГА ШТАМПАЛА УЗ ФИНАНСИСКИ ПРИЛОГ
ХРАМОВНИХ КУМОВА 2011 ГОДИНЕ,
АНЂЕЛИКЕ И ЉУБОМИРА ШАНДИЋА,
КАО ПОКЛОН, ВЕРНИЦИМА НАШЕ ЦРКВЕ
СА ХРАМОМ ПРОБРЕЖЕНИЈЕ ГОСПОДНИЈЕ

ЗА САРАДЊУ И ПОМОЋ У СКУПЉАЊУ ПОДАТАКА
ЗАХВАЉУЕМ СЕ СВИМА ВАМА, А ОСОБИТО
МЕСНОМ ПАРОХУ- НЕБОЈШИ ПОТОВУ
И ВЕРНИЦИМА
АНЂЕЛКУ ЖИВАЊЕЛОВУ
ЈОВАНУ БАТИ ШАНДИЋУ
ЉУБИНКИ КЛЕТТЕ СЕЧАНСКИ
ДАРИНКИ ПАЈИН
БУДИНКИ ЈАКШИЋ ПАЈИН
СВЕШТЕНИКУ БЛАГОЈЕ ЧОБОТИН

ПОСЕБНА ЗАСЛУГА У ОСТВАРЕЊУ ОВОГ РАДА
ПРИПАДА ГОСПОЋИ ПРОФЕСОРКИ
ЈАВОРКИ ЈОРГОВАН МАРКОВ

Штампа

LIUBOMIR ȘANDICI
MONOGRAFIA COMUNITĂȚII SÂRBE DIN ARDA GAI
CARTEA A III-a,
CARTEA ALBĂ - DESPRE COMORILE NOASTRE

ACEASTĂ CARTE S-A TIPĂRIT CU FINANȚARE DIN
PARTEA NAȘILOR DE HRAM BISERICESC PENTRU
ANUL 2011 LIUBOMIR ȘI ANGELICA ȘANDICI, CA ȘI
CADOU PENTRU CREDINCIOȘII BISERICII NOASTRE
CU HRAMUL SCHIMBĂRII LA FAȚĂ

PENTRU COLABORARE PRIVIND ADUNAREA DATELOR
MULȚUMESC DUMNEAVOASTRĂ TUTUROR, DAR ÎN

MOD DEOSEBIT

PREOTULUI LOCAL - NEBOIȘA POPOV

ȘI CREDINCIOȘILOR,

ANGELCO JIVANELOV

JOVAN BATA ȘANDICI

LIUBINCA CLEPE SECEANSCHI

DARINCA PAIN

BUDINCA IACȘICI PAIN

UN MERIT DEOSEBIT ÎI APARTĂ

DOAMNEI PROFESOARE

IAVORCA IORGOVAN

CORECTURA PENTRU LIMBA ROMÂNĂ
PROFESOR ENEDI RODICA

III КЊИГА - БЕЛА КЊИГА
CARTEA A III-a CARTEA VALBĂ

О НАШЕМ БЛАГУ
DESPRE COMOREA NOASTRĂ

САДРЖАЈ
CUPRINS

I ЦРКВА : 6 - 28
I BISERICA

II ПАРОХИЈСКИ ДОМ : 29 - 32
II CASA PAROHIALĂ

III СРПСКИ НАРОДНИ ДОМ: 33 - 42
III CASA NAȚIONALĂ SÂRBEASCĂ

IV ШКОЛА : 42 - 75
IV ȘCOALA

Беше то 5.10.1947...Краљ се у недоглед загледао, Нојман полако растура имање, Франгијану сања ливаде с ораховим стаблима, ...а Срби из Гаја забринути су за њихово мало благо: цркву и црквено имање, ...јер је то њихово.

Њихови су преци сазидали цркву и њима даривали, а они, наследници њихиви су је сачували...АЛИ...

12 септембра 1948 председник изјављује да је школа била национализована.

Предаја се извршила Одлуком бр.166369/1948, записник је водила учитељица Невенка Попијан, а потписали су чланови црквеног одбора: Жика Стефанов, Ђорђе Ђорђевић, Петар Шандић, Гига Кузманов и парох Војин Паскуловић.

19.06.1949 – Црквени одбор одлучује:

“Због тога што друг...тражи српски национални дом – САЛУ за Месно удружење за културу, Одбор додељује, под условом да просторије може да користи и црквена општина за будуће...

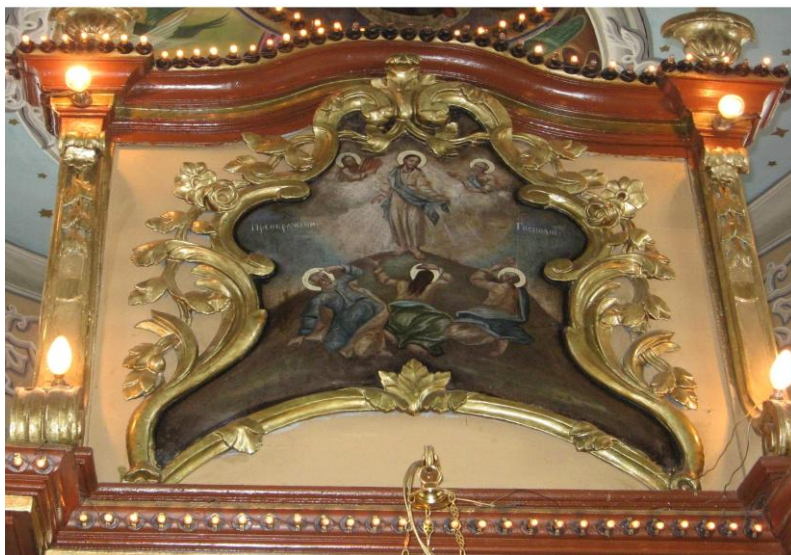
21.09.1952 – Председник каже: “Српска црквена општина из Арада предала је своју земљу држави” и пита одбор: “Ми шта радимо са земљом, која припада нашој цркви ? “.

После дужих расправа, црквени одбор доноси следећу одлуку: “Било би добро да и ми предамо држави земљу, те према томе, отац Илић ће написати молбеницу”.

...Ми, ови садашњи (већ колико нас је још остало), треба да им следимо...сада када нам је земља враћена, ...или бар да их у сећању сачувамо...

I. ЦРКВА СА ХРАМОМ ПРЕОБРАЖЕНИЈЕ ГОСПОДЊЕ

Отче наш, иже јеси на небесјех
Да свјатисја имја Твоје
Да приидет Царствије Твоје
Да будет воља Твоја, јако на Небеси и на земљи
Хлеб наш насушниј дажд нам днес
И остави нам долги нашја, јакоже и ми остављајем
должником нашим
И не воведи нас во искушеније
Но избави нас от лукаваго
Јако Твоје јест Царство, и сила, и слава во вјеки.
Амин.

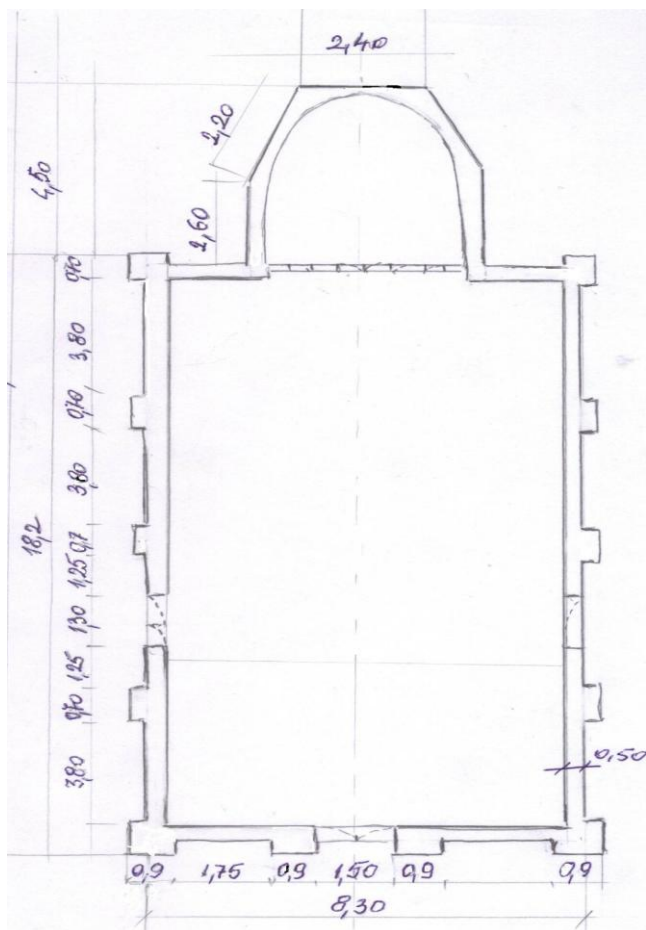

Икона Преображеније Господње
Година пак 1871, мца Маја , дња 17/30 такође услед
честњејшег Консистиориума сабраном бившум

довољном Народу, чрез Јереје Леонтија Петровића пароха Батањског и наместника Протопрезвитерата Арадског ц ове стране Мориша, у претњи српског арадског свештенства, свечано освечена је Славна буди свима Приложницима и дароватељима Преображенске нове српске Арад Гајске цркве

Архив Српске православне цркве из Гаја послужио нам је са бројним и веома важним документима,који заједно са записима проте Светозара Најдана,стоје као основа овог рада,односећи се на : цркву,парохијски дом,школу и Српски народни дом-САЛУ.

Из тих докумената увиђамо да су 7.јуна 1870.године,Срби, као последица јерархијске деобе

српске и румунске цркве, поставили камен темељац својој цркви са храмом Преображења Господњег.

Црква, мањих димензија, која је у склопу летње резиденције епископа Синесија Живановића, постала је сувише тесна за православце из Гаја, а по конвенцији припала је румунским верницима, док Срби, који су били многобројнији, одлучише да саграде нову цркву.

Први докуменат потиче из 1872.01.30, а саставио га је Михајло Путник, администратор парохије

„Знаменасја: године 1870^и месеца Јунија дне 7^и усвој
калоба реска. Лицежалтој Кописиорума Пемичварској
под Маја предпоставише године Србскои свештествоу араг
скои братој, које та мже моста измодити, после Бурско
не ширење под мајором држави, у присуству многобројн
пароха најпре с мисијом та моста дошито идући, през
жреца Андреја Пемировића пароха, као Чаралника, до ара
вину у Вен. Црквишту проти сатом и ограда свесто освети се
и емелъ нове свесто србске цркви Араго-Гајске, во реси и
панијат свјатом Преображењу Господу Бага и Цаса та
мста Исуса Христиа, при државу всепросвјетелнице и
великомолитвице Императора и Цариа тами. Господу
брату Јосифа прваго и при Просвјетелнице Еп
Епата Пемичварској Антонија; — Године пак 1871^и
мха Маја дне 17^и иакоже усвој калоба ресицежмет
Кописиорума - сабратам бивши добротом Парогу, иаи
борем мотваиша свеста цркви, през Жерга Леонидија
Пемировића пароха Балачској и Намјеситника Цркви
пресвјетлито Арагској с ово сираке Морима, у прати
ти србској арагској свештествоу свесто осветена је.
Влава буди свеста Намјеситника, Премолитвица и за
рваниселника Преображење нове србске Араго-Гајске
цркви. —

У Араго Гају, дне 30^и Јануарија 1872

Сочинил
Михаил Пунтик
Араго-Гајске србске парохије
администратор

Овај је докуменат приказан испод фотокопије преписа свештеника Светозара Најдана са значајним подацима који се односе на грађевинске радове, али и на низ додатних црквених проблема насталих у току градње цркве из Гаја.

Подвлачим да се овај рад заснива на документима који произилазе из записника са седница црквеног одбора, генералних скупштина црквене општине, као и на записма оца Најдана.

Радови на изградњи цркве почели су 7. јуна 1870. године, када је камен темељац осветио српски свештеник из Арада, Андрија Петровић.

17. маја 1871. године темишварски епископ, Антоније Нако, опуномоћио је свештеника из Батање, Леонтија Петровића, да освети новоизграђену цркву.

Градитељ цркве је било друштво предузимача Винклер из Арада, а цена радова око изградње је износила 30.000 круна.

Црква је изграђена од печених цигала, које су сами верници производили на земљишту којег су поклонили имућнији верници, Срби, а налази се у атару Гаја на потесу

познатом као Мала бара. Ту се вадила иловача за припрему цигала, а на том месту, и данас, стоји видљиво удубљење. За печење спремљене опеке, пошто дрва није било у близини, а и цена би била много виша, користила се слама, тулузина и чапурје, а то све је било много јевтиније пошто и овај материјал су поклонили имућнији Срби.

Било је и таквих материјала који су се морали куповати.

Црква је била грђена по типском нацрту из тог периода, имајући у виду и временски распон за који су се градиле те нове цркве настале као последица јерархијске сепарације.

Површина цркве је 181 кв. мет (димензије су приказане на цртежу): дужина, заједно са олтаром, износи

22,70 метера,а жирина -8,30 метера;иконостас је жирок 6,80 метера,колико иноси и жирина олтара;висина црквр је 6 метера,док висина олтара је 2,40 метера.Висина зидова до крова је 5 метера,свод је на висини од 9 метера,а до врха крста има свега 16 метера.Црква је једнобродна,док је олтар у облику полигоналне абсиде.На западном зиду изграђена су четири стуба повезаних појасем без орнамената;и доњи део зидова уоквирен је исто појасем са троје врата, двоје врата се налазе на супротним странама(једна на северној ,а друга на јужној страни цркве),док се трећа налазе на западној страни храма,а то су и такозвана женска врата;истовремено су то и главна улазна врата.Врата су једноставна без било каквих орнамената.

И у нашој цркви мушкарци стоје у предњем делу цркве,док женске стоје у задњем делу.

Изнад женске цркве налази се балкон или „хорош,,резервисан за чланове хора;ту се налазе и

штранке(пајвани) за звона.Балкон дели на једнаке делове растојање између пода и свода

На свакој страни цркве налазе се по три прозора,док на олтару се налази само један овални прозор,који је првобитно имао дрвени рам замењен касније са металним.

Звоник је подељен једном бордуром,уплетеном као венац,на два спрата.Први спрат сачињава просторију звука где се налазе три звона:

велико звоно - 164 кг

средње звоно - 124 кг

мало звоно - 56 кг

Иконостас, чије смо димензије раније приказали, изгледа да је преузет из друге цркве, предпоставља се да је из Маче, жупанија Арад. На иконостасу су троје двери, од којих царске двери су двокрилне. На сваким дверима је угрђен крст.

Икон, груписане у мале и велике, датирају из XVIII. века, највише су приложене у годинама 1870 и 1871.

Сагледавајући потписе били су идентификовани и неки од иконографа: Никола Поповић, Душан Алексић и Александар Еврић. (стр.14 - „Историјски споменици културе Срба из Румунског Баната „

На иконостасу било је уграђено 21 икона. Мојете их идентификовати, ако по бр. Јесте крст, а бр 2 икона смостална, остале су нумерисане од лева према десној страни иконостаса..

- 1.Крст, мрка, бела, мекано дрво са дрвеним зрацима са позлатом
- 2.Икона, црвена, мекано дрво овал са једноставним оквиром, бронзана, уље на дасци – Св.Тројица са Богородицом у средини
- 3.Икона, смеђа, плава, уљана боја на дасци, Преображење
- 4.Иконе (4, уљана боја на дасци, с лева на десно по две, према бр.3: Св.Ап.Лука, Симон, Андрија и Јоан
- 5.Икона плава уље на картону Св.Ђорђе
- 6.Икона изнад царских двери, бело са црвеним уље на платну, рам бронзан од меког дрвета, Тајна вечера
- 7.Икона жуто, плаво, уље на картону, Св.Архијакон Стефан
- 8.Икона црвена, бела, уље на дасци Св.Никола
- 9.Икона мрка, зелена уље на дасци Св.Јован Крститељ
- 10.Икона црвена, плава, уље на платну, Богомајка са Христом у наручју, приложио Димитрије Нецин, 1870
- 11.Икона црвена, плава уље на платну Исус Христ
- 12.Икона црвена, жута, овална, уље на даску, Св.Мученик Димитрије (на северној страни)

13.Икона зелена, сива, овална, уље на даску,
Св.Архиђакон Гаврило (на
јужној страни)

14.Икона – 4 Јеванђелиста, пречник 30, округле, уље на
дасци, на царским дверима, у угловима – Матеј, Марко,
Лука и Јован

15.Икона – 2 на царском дверима, уље на дасци, на левом
крилу – Богородица, на десном крилу Архиђакон Гаврило
Извор – инвентар српске православне цркве из Арад –

Гаја, саставили и идентификовали, проте – Драгутин
Остојин и Светозар Најдан

На иконостасу, после монтаже, биле су потребне и мање
поправке. Радове је изводио Лазар Јанић, из познате
арадске породице резбара.

1870.године Лазар Јанић узима капару од 100 форинти за
оправку иконостаса, али он се обавезује и да изради две
певнице(појнице), затим столове, те трон Пресвете
Богородице, као и Епископски трон..

Додају се затим и друге суме новца за
резбара. 1870.године -110 форинти, а 1871. још 465

форинти исплаћених у месечним ратама.1871.године мајстор Александар Еврић прима 80 форинти за позлату појединих делова иконостаса.

Под цркве поплочан је црвеном циглом,а кров је покривен шиндром.Плот је од дасака са роштиљем од лествица.Црква,заједно са црквеном портом заузима површину од 700 квадратних метера. По завршетку радова ,17.маја 1871.године, на други дан Духова,црква је била освећена(раније смо поменули запис Милана Путника,црквеног администратора).

Ево неколико интересантних података о самом дану славља:

-појац Сава Тирсин

-купила су се два метална свећњака у вредности од 12 форинти

-за славље је било утрошено 10 кг барута

-мараме за везивање на грађевини-2,6 фор

-у тасу се сакупило 35,6 фор

Фонд за изградњу цркве потекао је у првом реду од Срба дародавалаца, али и од других особа из места и Арада.То је, скоро исто, и данас пошто се црква одржава понајвише од прилога.

Навешћемо попис једног дела приложника године 1870.и 1871, што се види и у извештају презвитера Станка Жупанског.:

1- Јоца и Персида Влајков-1 јутар и 1124 кв метера ораће земље у вредности од 1600 круна

2- Младен Докманов - -3 јутара и 453 кв метера оранице у вредности од 3200 круна

3 - Јован Аћимов и супруга Круна,рођена Докманов,1303 кв метера земље у вредности од 900 круна

4 - Ника Бошњак и супруга Савета - 1 ланац земље

5 - Славко и Марија Нецин - 1,5 ланаца земље

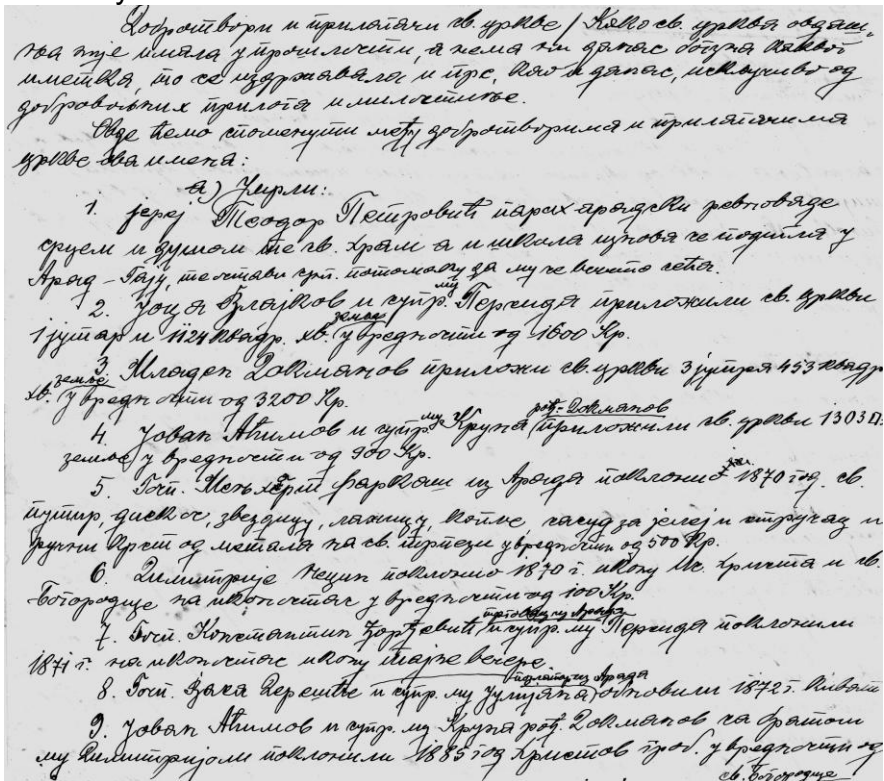
6 - Јован и Кристина Ружић - 2 ланаца земље, затим још 1 јутар, док 1937. године прилажу још 2 ланаца земље да би се од прихода са те земље основао фонд који би омогућио награђивање и помагање по три ђака из сиромашних породица

7 - Урош Нецин са супругом Катом, рођеном Ђорђевић, приложили су 4,5 јутара земље, а године 1895. купили су фелон и једну литију у вредности од 400 круна. Године 1903, тестаментом, прилажу 9890 кв метера заједно са постојећом кућом на Тргу Светог Јована, бр.16, где се касније саградио Српски народни дом - САПА.

8 - Јоца и Кристина Илић - 2 ланаца земље

9.- Никола иванов – ½ ланца земље

Из измежтаја презвитера Станка Жупанског, на слици, у поглаву

„Добротвори и прилагачи,,: „Исто као и раније Света црква из места (Гај) нема ни сада некакво имање, већ се и сада, као и раније, издржава искључиво од прилога,„

Горије смо приказали прилоге у виду површина ораница. У наставку следе остали прилози у виду предмета, који су исто назначени у извештају:

1 - господин Менихард Фаркаш даривао је 1870. године литургијске сасуде: путир, дискос, звездицу, копље, котлић за освећену водицу, метални ручни крст и олтарски сто за богослужење (престо)

2 - Димитрије Нецин поклонио је 1870. године престоне иконе: „Господа Исуса Христа,„ и „Пресвету Богородицу,„ димензија 80 x 57 цм и вредности од 100 круна

3 - господин Константин Ђоршевић и супруга Персида поклонили су 1871. године икону „Тајна вечера,„ у вредности од 100 круна

4 - господин Василије Дерешће и супруга Јулијана, златари из Арада, преуредили су кивот

5 - госпођа Ракила Поповић поклонила је икону Богомајке

6 - Јован Николин поклонио је једну икону у вредности од 100 круна

7 - Јован и Круна Аћимов, са братом Димитријом даривали су 1885. године „Христов гроб,„ у вредности од 100 круна и остале обредне предмете у вредности од 500 круна

8 - Миша и Даница Нецин наручили су и исплатили крст испред цркве

9 - приложници звона (види поглавље „Прича звона,„)

Требало би да поменемо већи број икона које су биле поклоњене не само прве две године (по зидању цркве), него све до краја деветнаестог века.

Све иконе су заведене у црквеном инвентару, где је назначено и станје у коме се оне налазе.

И наредних 140 година, прилога и прилагача је још било. Поменућемо „Христов гроб,„ којег је приложила породица Миже Којића, „Небо,„ - године 1893, у вредности од 220 круна или дар породице Јоце Илића, велика литија - 1898. године - вредности 250 круна

Следећих година настављени су допунски радови и оправке.Примећује се да је извршилац радова, углавном, био одређен лицитацијом са сагласношћу црквеног одбора и генералне скупштине.

Прво се давао део своте,у виду капаре,а целокупна исплата се вршила када су сви радови били завршени приликом примопредаје,а којој би присуствовали и наручиоци и извршиоци радова.У изузетним случајевима искала би се и сагласност Епархије из Темишвара.

Следи хронолошки опис сваког сегмента грађевине, све до наших дана.

ПОД

1885.године подне цигле биле су замењене са бетон-мозаиком; целокупни износ радова био је 1000 круна; предузимач радова био је Никола Родић из Арада.

Тај под је остао непромењен пошто је и данас(2010) у добром стању.

КРОВ

Исте,1885.године,шиндра је замењена црепом.Пошто је цреп тежак после кратког времена био је замењен лимом.(1906.године)

TABAKOVITS EMIL
építészeti irodája
ARADON.

Alvétel-pályázat.

Holtsegélyezés.

A régi gör. kel. templom fedési és javítási munkálataira.

Folyó szám Laufzahl: N.	Tárgy Gegenstand	Mérték Masse						Pénzösszeg Summa	
		folyó laufend		négyzet Quadrat		kőb K u b i k		egyes einzeln	összesen Zusammen
		M.	C.	M.	C.	M.	C.	~~koronák~~	~~székely~~
1.	<i>A fedelmékben a 2 dbk talaj melegen kiverték és újjal pótolva 1818 cm s fenyőfából az régi korhant gerinczet kivétel és labor olvadással</i>								
	<i>11-7022 + 2-9022 = fmb.</i>							2.50	88.00
2.	<i>A régi kőművesek labor</i>								

За извршење радова побринула се фирма Димитрија Ристина из Арада,а целокупни трошак износио је 1200 круна.

Треба да назначимо да је предрачун радова извршио „ Грађевинарски биро Емила-Милана Табаковића, (Tabakovits Emil -epiteszeti irodaja -ARADON). На првој страници види се антет фирме и предмет активности.Из колона листа предрачуна обавештени смо о назначеним радовима и о цени истих.

На последњој страници види се целокупни износ радова,печат фирме и потпис познатог арадског архитекте.

66.00	2.00	136.00
Celo ukupno korona		1343.08

TABAKOVITS EMIL
IRODAJA

За сваку радњу црквени одбор је тражио начин на који може да обезбеди потребан новац за исплату.

Као извори прихода,осим фонда који је произилазио од парохијала,наведени су и прилози од приватних лица,али и од институција.Институције од којих се тражила помоћ биле су:општина,Министарство вера и Српка Епархија из Темишвара.

1907.године ветар је поново открио цркву и торањ(делимчно),и ако је само годину дана раније била покривена лимом.

Када су упитали председника црквеног одбора „ ако је дужан извођач радова да поправи кров,,одговор је био негативан.Рад на обнови крова додељен је браћи Милану

и Сави Живањелов.Кров и његова основа исти су и данас.
ЦРКВЕНИ ТОРАЊ

500 фор. из црквене

Поменућемо овде више збивања.Обично,када су извођени радови на крову цркве,радило се и на торњу. 3.маја 1898 године,на предлог црквеног одбора,усагласује се и генералнлња скупштина да се шиндра замени лимом.Решило се да се рад,без лицитације,преда фирми Стефана Радића из Арада и то за своту од 750 фор.

Исплата се овако извршила:

100 фор. помоћ од државе,80 фор.од закупа(аренде) земље и 70 фор.,као помоћ,од Епархије из Темишвара.

12.марта 1963.године јако невреме срушило је црквени торањ.Део торња пао је у црквеној порти,док је део нађен у суседству(на тргу).

На овој се фотографији види црква са неоштећеним торњем пошто је снимљена пре 12. марта

1963.године.Следеће фотографије приказују Српску православну цркву из Гаја после тог датума.

Радове је урадила фирма „Прецизија,, из Арада.Парох

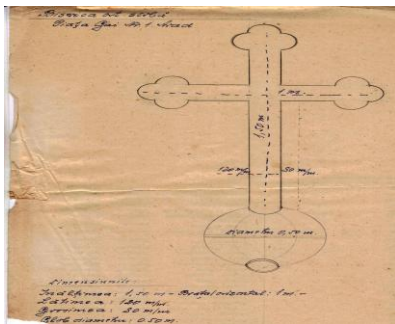
је назначио да је управник радова би Шнајдер Јосиф из Новог Арада) он је био лимар и радио је на крову, изради горњег крста, као и на изради крстова са стране), заједно са Ленгел Јосифом из Арада и Шлајфер Јосифом из Орцишоаре; зидар је био Хартмак Јоан из Малог Сенмиклуша. Ситније радове, који нису изискивали високу стручност, изводили су сами верници. За све ове радове предвиђена је сума од 20000 леја.

Извођач радова, фирма „Прецизија“, оценио је да ће, на крају, обим радова износити 30000 леја; само за скелу трошкови ће износити 8000 леја.

Током целе 1963. године и неколико месеци из 1964. године верници су приложили своту од 22.515 леја. По завршетку радова требало је платити 33.800 леја, укључујући и монтажу громобрана, којег, до тада, није га било на цркви.

Новчана разлика од 11.285 леја узела се из црквене благајне, са додатком од 5000 леја, износ који су приложили дародавци након завршетка радова.

Да не заборавимо да поменемо да је сада, по пројекту протe Најдана, био израђен и крст са јабуком за причврпљивање (види ниже слику)

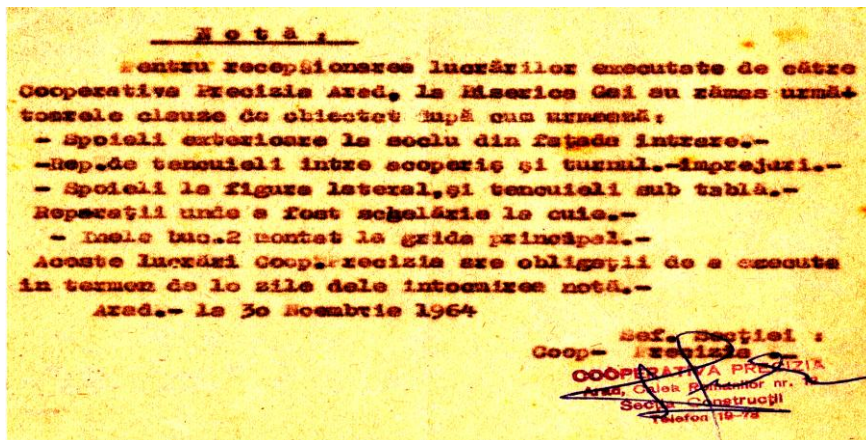
Помоћ локалних власти износила је 2000 леја па се са том свотом исплатио крст на цркви.

30. новембра 1964. године, када је извршена примопредаја радова, указано је на неколико промашаја, који су заведени на нотном листу (који је ниже излажем), и

за које се извођач радова обавезује да их за 10 дана санира.

Као што се види на додатном документу ни после 7 месеци (датум на адреси - 30 нов 1964) санација радова није извршена. На том ручном писаном документу прота

Најдан, међу осталом пише : "...сада ни после 7 месеци ништа ни се урадило "Исто сада Неца Милин и Танасије

Николов су поклонили два изливена крста од метала који су уграђени са обе стране црквеног торња.

Освећење крстова извршио је Светозар Најдан, прота у Гају,којег је опуномоћила Конзисторија из Темишвара. Када је извршена генерална оправка,1987.годинеторањ је обојен у сребрнастој боји.

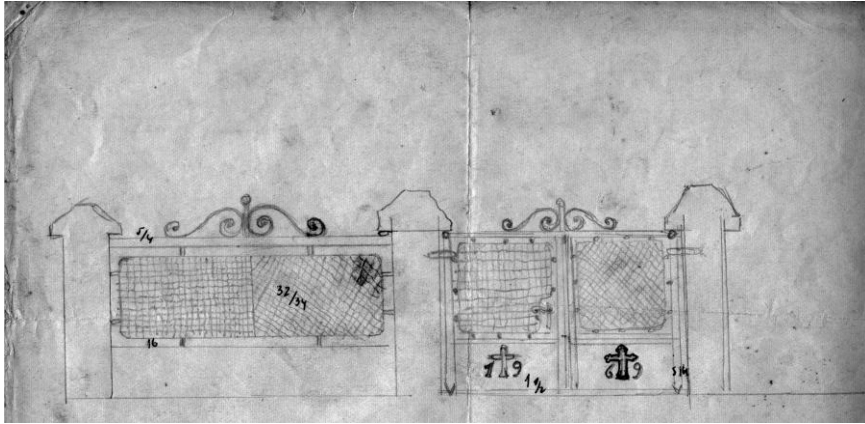
ОГРАДА

Црквена порта била је оградањена плотом(тарабом) од дасака до 1909.године када је тај плот био замењен зидом од цигала,док су украсни грилажи били од дрвених летвица.Радњу је извршила фирма грађевинца Еберлајн из Арада;платило се 2000 круна,од којих 200 круна од Министарства вера.

Током времена,нарочито при дочеку великих празника, а посебно црквеног храма вршиле су се ситне поправке више у виду фарбања.

Године 1969 (година записана и на улазним вратима црквене порте), по скици проте Најдана, заменили су се грилажи од лествица са металним, променула су се врата, али и улазна капија.

Те су се замене извршиле и као последица Наредбе Градске Скупштине од 25.05.1969, где у првом поглављу

стоји: “позивају се сви власници некретнина да поправе оронуте фасаде кућа и зидиве под претњом строгих новчаних казни”.

Слика улазне капије и једног дела зида.

ЦРКВЕНА ПОРТА

Дуж година ту је био природни травњак, често и уредно кошен, са стазом до мушких врата и другом стазом до женских врата.

И ако травњак, могла се слободно опкољавати црква, када су то налагале потребе.

У порти је било засађено неколико воћки, липа и кестена. Године 1971 ово је дрвеће достигло вековну старост са ретким и деформисаним крошњама те је постало права опасност за вернике, али и за зид, јер га је корење издизало.

Уместо старог дрвореда, Неца Милић и Иван Стефанов засађују три бора, поклон Лазе Влајкова. Додајмо и то, да се сада на западној страни порте налазе још три липе, које потичу из треће деценије XX века, које је даривао и засадио Сава Армачки.

На слици, где се виде те три липе, види се и крст којег је подигао Миша Нецин са супругом 1925 године.

Године 2009 мења се изглед целе порте јер се поред измене врата и капије поплучао простор околу цркве

бетонским плочицама, а за метар до зида остао је травњак.

“Имајући у црквеној каси новац из (ОБЕЧАЊЕ ПРОДАЈЕ),, каже гајски свештеник, Небојша Попов, црквени одбор је одлучио да се донекле обнови и улепша изглед цркве..

Срушили смо стару ограду око цркве, да би зидали нову ограду, са новом зидном оградом и са металним, исто новим, заградом. Такође стара врат на улазу и улазна капија.

Са бетонским плочицама је била покривена цела порта, осим једним простором од једног метера ди је остао травњак.

По зади зборнице се зидо

савремени туалет

Све то смо радили по пројекто бр.9002 из 2008 године Радови су почели јануара 2009 године и су били завршене априла месеца исте године.Трошкови су окупно били од 138.000 леја, од којих 20.000 добили смо као пшмоћ од обштине града Арад, а 10.000 леја донели као прилог верници”

2010 године, поред плора, на средини травњака, кума Александра Паунеску је дарувала за сађење жбуне.

ПРИЧА ЗВОНА

Звона представљају једну од значајних црквених опрема.

Звона најављују сваки значајни догађај у месту: зову вернике на молитву (јутрење, литургија, вечерње), најављују крштења и свадбе, смрт, сахрану, помен...Учествују са посебним звуком у богослужењима По звуку расазнајемо да ли је богослужење, помен, пожар, узбуна...

Црква из Гаја има три звона уграђена у торњу 1871 године.

Прва деценија XX века нашла је Гај са данашњим приближним контуром, можда са 20 – 25 % мање кућа, а са 20 – 25% више кућа него у годинама када се црква градила. Развитком (материјалним) околине порасла је апсорпција звука, глас постојећих звона није више одговарао новим условима, а то су приметили и сами Гајчани, те су искали да се црквени одбор позабави и тим проблемом.

2/15 марта 1914, Ника Бошњак изјављује црквеном одбору своју намеру да наручи једно велико звоно. Исто он био је задужен да нађе специјалисту који ће моћи да увиди каква су звона потребна да би се добро ускладила на нашој цркви.

Дотични специјалиста био је господин Хонинг Фриђеш, власник ливнице “Хонинг”.Он је одредио да су потребна три звона следеће тежине:

- Велико звоно – 350 килограма x 3,80 кр/кг = 1330 кр, са пречником од 90 см и висином од 75 см

За то је звоно платио Ника Бошњак директно у фирми, а на звону је уклесано: “Даривао Ника Бошњак, 1914”.На звону у рељефу израђен је лик Светог Николе.

- Средње звоно – 195 килограма x 3,80 кр/кг = 741 кр

На овом звону уклесано је име Лазе Сечанског, као захвалност што је 1870 године даривао два звона.

- Мало звоно – 119 килограма x 3,80 кр/кг = 452,20 кр.

На овом је звону уклесано име Саве Савина, које је цркви приложио 500 круна баш за ову сврху.

Осим ових трошкова била је потребна јача грађевина, будући да су сада звона била тежа.

- Износ грађевине – 365 килограма гвожђа x 0,75 кр/кг = 255, 50 кр

Требало ја да се исплати свота од 1448,70 круна. Из те своте смањила се вредност старих звона – 344 килограма x 3,80 кр/кг = 756, 80 кр, значи остало је да се уплати још 691,90 кр.

Та је свота била исплаћена из прилога Саве Савина од 500 кр, а остало се платило из црквеног фонда.

30 априла/13 маја измерила се тежина звона. Том приликом председник црквеног одбора замолио је чланове да позову све оне који то заслужују а исто и оне који ће помоћи око подизања звона. Оформио се и организациони одбор у саставу: Корнелије Адамовић – свештеник, Милентије Рус – татор и Милан Нецин.

Одлучило се да буде позват протопоп цркве „Св.Петра и Павла“ из Арада, Станко Жупански, који ће осветити звона, а то ће бити о Спасовдану; на сам дан празника, поподне у црквеној порти одржаће се и народно весеље; Саставио се и распоред када ће се оглашавати звона: свакодневно јутри у 5 часова од Ђурђевдана до Митровдана и свакодневно јутри у 6 часова од Митровдана до Ђурђевдана; одредиле су се и цене услуга.

Али радост због нових звона била је краткотрајна.

Рат је, а звона гајчанске цркве нису била дотакнута приликом прве реквизиције.

Наредбом 5277 из 23.04.1917, коју је издало Министарство Националне Одбране, Темишварској Епископији било је дато до знања о предаји звона војним обласним командама. Била је назначена и могућност да не предају звона од веће вредности (историјске, уметничке), али да та вредност буде темељито доказана.

Црква из Гаја је предала списак тих звона, али је тражила да Епископија користи у образложењу могућност изузетка бар једног звона. Месец дана касније, исто министарство упозорава да ако се звона не предају, биће одузета насилно.

Звоине звона је следети:

- 1. Велико звоно: Св. Никола.
Даривао Никола Кошињак
1914.
Салмо Фридрих Хени у Араду 1914.*
- 2. Средње звоно: Св. Андрија.
Даривао Лука Селетски 1870.
а обновљено 1914 год.
Салмо Фридрих Хени у Араду 1914 год.*
- 3. Мало звоно: Св. Саво.
Клијавина Саве Савина
1914.
Салмо Фридрих Хени у Араду 1914 год.*

*Норманије Агељовић
исправ.*

Преузимање звона почиње са датумом 25.06.1917 (одложено за 01.08.1917), то је датум кад ступа на дело и насилно одузимање.

Звона се предају у присуству представника обласне војне команде и представника цркве (свештеник и председник црквеног одбора), пише се записник у 4 примерака, које дотични и потписују.

Цена одштете одредила се на 4 кр/килограм.

Дописом 1243 – 520 од 8/21.06.1917 црква из Гаја добија одговор из Министарства Вера да велико звоно од 360 килограма, ливено 1917, неће се одузети.

Дописом 1149 од 16/29.09.1917 обавештава се да свота од 1254 круна као одштета за одузета звона била је уручена на име Пољопривредне задруге из Гаја, одакле може да се пребаци у цркву, где ће се водити као приход, док ће се вредност звона забележити као расход.

19 дец.1921 године, о Св. Николи одржала се седница црквеног одбора где председник, Миша Нецин поново поставља проблем звона јер је цркви остало само једно. Одбор се усагласио са потребом звона и чака предлоге.

20 фебр./5 марта одржала се следећа седница црквеног одбора. Председник саопштава да је био у ливници „Хенинг“, где је уговорио цену за лив 80 леја /килограм. Пошто звоно треба да има тежину 150 – 160 килограма, цена ће достићи 20.000 леја. Тај се предлог одобрио.

Због чега треба да се плати само једно звоно, као и рад на подизању тог звона?! Одговор добијамо на истој седници и то: г. Јован Ружић наручива звоно од 90 килограма, док Миша Нецин – звоно од 35 – 40 килограма „да би, како је сам изјавио звук звона био пријатнији“. Исто тада, г. Сава Бурназ је изјавио да је и он наручио звоно од 15 килограма за школу.

На седници 27 марта/9 априла одео се и ценовник за звоњење.

За подизање звона били су наименовани – Душан Докманов, Душан Армацки и Неца Рус, који су на предлог Докманова одустали од плате за њихов труд.

Значи, после нешто више од 5 година, прилозима верника, осим оних већ приказаних, сакупила се сума од 8420 леја, те се тако остварило уграђивање нових звона на торањ.

Освећење звона извршио је викар архимандрит Стефан Николић из Епархије из Темишвара.

Та четири звона налазе се и данас у торњу цркве.

Следе слике и подаци

1. Велико звоно

- 360 килограма, пречник – 90 см, висина – 75 см

На њему у рељефу стоји лик Св.Николе, а уклесане су речи: „Дар Нике Бошњака, салио Фредерик Хенинг, 1914“.

Ово је звоно које се сачувало од реквизиције, 1918 године и то

интервенцијом Министарства Вера, а посредовала је Темишварска Епархија.

2.Друго звоно

-180 килограма, пречник - 70 см, висина - 60 см

На њему у рељефу стоји лик Светих Три Јерарха, а уклесана је реченица: „Ово су звоно подигли верници Српске православне цркве из Арад – Гаја, чији је храм „Преображење Господње“, 1922 године.

То је звоно уместо оних звона која су поклонили Лазар Сечански и Сава Савин, али која су реквизицијим била одузета за време првог светског рата.

3.Треће звоно

-90 килограма, пречник – 56 см, висина – 50 см

Има саливен у рељефу лик Св.Николе.Следи натпис: „Даровали Светој Цркви са храмом – Преображења Господњег – Јован Ружић и супруга му Кристина за покој душе њихове прерано упокојене деце: Марине,

Душана и Кристине – 1922“.

4.Мало звоно

- 35 килограма, пречник – 40 см, висина – 35 см

Носи саливен у рељефу лик Св.Јована Крститеља, следи натпис: „Дар Светој цркви са храмом – Преображења

Господњег – од Михајла Нецина и супруге му Данице и сина им Душана – 1922“.

За радове око звона од прилога се сакупила свота од 8420 леја.

Назначена је донација пчелара из Арада, Милоша Илића у вредности од 500 леја.

Школско звоно – се не може описати пошто је 2002 године било украдено из дворишта Основне школе број 10.

Године 1934, црквени одбор је одлучио да се изврше оправке у унутрашњости торња, а посебно да се учврсте стубови на којима стоје звона.

„Шта ћемо са кровом Светог Храма?!“ – упитао је председник, Миша Нецин, а то је био повод да отпочне прва оправка великих размера на црквеној грађевини.

Оправка црквеног брода и израда икона у цркви.

БРОД ЦРКВЕНИ

После чега се салио под од бетон – мозаика, велике се поправке нису вршиле, осим ситних радњи за одржавање зграде као: делимично малтерисање, фарбање, чишћење. Али, дошло је време већих и сложенијих поправки.Ево неколико:

- Крајем лета, 1881 године, црквени парох, Михајло Путник помиње да је црква саграђена тек од 11 година, али су већ потребне оправке на дрвенарији, а посебно треба да се изврше мале поправке на малтеру зидова, да се омогује црква у унутрашњости, али и у спољашњости.

Радове су извршили:

- Дрводељске радове – Херман Сател по цени од 66 фор.
- Молерај – Николаје Сарандан по цени од 35 фор.

Али, тек сада почињу праве генералне оправке.

Ако су се радови 1906 године заснивали посебно на кров цркве, следеће године, за црквени храм осим цркве био је молван парохијски дом и школа. Целокупна цена радова износила је 1100 круна.

Прва генерална оправка извршила се 1924 године.

Нашао се, после дужег тражења један предузимач са којим се одредила и приближна цена радова. За те радове одредила су се три одборника који ће сво време пратити текуће радове, а то су били – Миша Нецин, Душан Докманов и Милан Живањелов.

После месец дана, добија се прва понуда – цена 21940 леја, а та се цена односила на оправку крова.

Одбор пак одлучује да се преузме једна понуда за оправку од једне овлашћене фирме и стиже се поново до фирме Милана Табаковића. За све ће се радове наплатити 182.575 леја.

Да би се обезбелила дотична свота новца одлучује се да се потребна сума подели на чланове верске заједнице овако:

- Сваки брачни пар   200 леја
- Свака кућа   200 леја
- Сваки занатлија   400 леја
- Сваки трговац   400 леја
- Сваки чиновник   200 леја

Иште се сагласност Управог одбора темишварске Епархије у погледу своте (новца) коју је одредио црквени одбор из Арад – Гаја. Са писмом под бројм А 413/321 из 1924 добија се сагласност Епархије и, те понуда може постати јавна.

12/25 маја 1924 отварају се понуђени коверти и констатује се да цене израчунате у уреду архитекте Милана Табаковића јесу:

- Понуда Теодора Штефана је за 13,5% мања од претходног рачуна, то јест снижење за 7000 леја за зидарске радове.
- Предузимач Хакауер смањује за 5% првобитну цену радова.
- Гроф Александар долази са 6% снижења.
- Черњан нуди снижење са 2% за зидарске радове, али тражи вишак од 7% за лимарске радове.
- Предузимач Еберлајн нуди 7% снижење за лимарске радове.

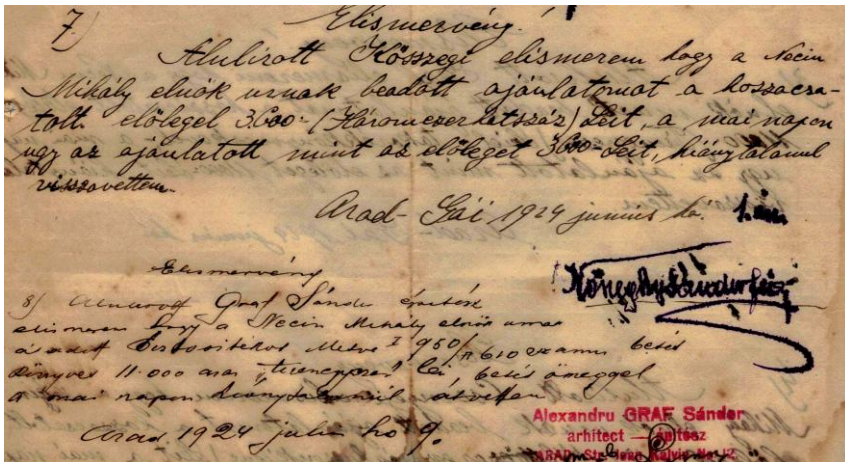
није била прихваћена дотична понуда.

- Заједница „Крон и Вондрачек“ понудила је попуст од 17%, те је према томе зарадила лицитацију.

Биле су и друге понуде предузимача као: Масни и Чернеи, са још мањим попустима.

Поменућемо да је предузимач Косега тражио само за малтерисање и моловање 70365 леја.

Из документа, доле приказан, увиђамо сагласност предузимача да уплате одређену цену учешћа на

лицитацији (за једну радњу или за целокупне радове), али и одлуку да се врати та свота по завршетку лицитације, ако није била прихваћена дотична понуда.

Од свих учесника било је изабрано друштво „Крон и Вондрачек“.Осталим се фирмама вратила гаранција са којом су учествовале на лицитацији.

Фирми која је зарадила лицитацију и учествовала са сумом од 12.668 леја одлучило се да се та сума врати у току извођења радова.

Ова два документа јесу доказ извесних плаћених такси и то у етапама, у зависности од стадијума радова.

Први доказује исплату своте од 35000 леја 9.08.1924, а други – своту од 25000 леја исплаћену 4.09.1924.

Vandracek Ignác
 ARAD MŰVEGYEMTÉRTÉK ÉS MŰMŰVEK
 TITKÁRSÁGÁNAK
 ARAD, 1924. JÚL. 27.

T. A. Kérem, kérem, hogy a következő alábbiakat
 Tisztelettel kérem, hogy a következő alábbiakat
 a gyűjteménybe felvegyék, és a szükséges
 dokumentumokat kiadják nekem.

Tisztelettel
 Vandracek Ignác
 ARAD MŰVEGYEMTÉRTÉK ÉS MŰMŰVEK
 TITKÁRSÁGÁNAK

39

T. O R S G k. szerb egyházközség elnökének.

ARAD, 1924. JÚL. 27.

Tisztelettel értesítem a b. csimét, hogy a templom
 tatarozásból kifolyólag a mai napon 36000 azas Harminötözezer lei-
 felvettem szemmel elismerem.

Arad, 1924. augusztus 6.

Tisztelettel:
 KRÓN ÉS VANDRÁCSÉK
 ÉPÍTÉSEK ÉS ÉPÍTŐMŰVEK
 TERVEZŐ ÉS VÁLLALATI IRÓDÁJA

Ниже је приказан разрез потребне своте новца за оправку цркве 1924 године.

№	№	Име и презиме платиоца	Крону и	које	№
1	i	Петар Алексић	425	-	✓
2	2	Ђурић Арнаутки	625	-	✓
3	3	Ђоја Арнаутки	200	-	✓
4	4	Ђ. Милић Арнаутки	475	-	✓
5	5	Њукић Арнаутки	425	-	✓
6	6	Ђоцић Арсенић	1075	-	✓
7	7	Ђокић и Баца Арсенић	1000	-	✓
8	8	Ђ. Милић Арсенић	1800	-	✓
9	9	Баца Арсенић	1575	-	✓
10	ii	Муса Ђокић	525	-	✓
ii	12	Баца Ђокић	425	-	✓

№	№	Име и презиме платиоца	Крону и	које	№
			Укупно 166380		
202	239	Ђокић Милош	100	-	✓
203	240	Ђокић Милош	200	-	✓
204		Ђокић Милош	7500	-	✓
205	28	Ђокић Милош	2000	-	✓
206	239	Ђокић Милош	200	-	✓
207	227	Ђокић Милош	300	-	✓
208		Ђокић Милош	12000	-	✓
Закупљено од 1925 године 23.45.875					
Ђокић Милош					

Свота је била прикупљенљ од верника (види списак који је на 5 страница), а даје се и свеукупан разрез 187.670 леја. Прилог су дале 208 породице.

Истовремено су се извршили и радови на „улепшавању унутрашњости Светог Храма“.

Ти су радови предати сликару Мити Пакурар по цени од 17.000 леја и 2000 леја приде за набавку материјала.

Да би имали довољно новца за те радове, решило се да се паре за аренду црквене земље дају на почетку године, а не на крају, а црквеним појцима да им се касније плати. Један од појаца, Христифор Којић одбио је црквену плату као појац (он је био и учитељ у Српској школи из Гаја).

На слици су Мита Пакурар са мајком Марицом и оцем Андријом.

Неколико речи о Мити Пакурару.

Анђелко Живањелов:”Он је из Арада. Његов се отац доселио из Батање и оженио се овде Марицом. Имали су троје деце: Миту и две ћерке, Славну и Даницу.

Отац му је био један од познатих шефова сале у ресторану „Палас“ са трга Аврам Јанку, а после је био надлежни кафане „Дачија“, садашња „Трансилванија“. Мита се оженио Маријом и становао у Араду, на Бул.Револуције. Није имао деце. Радио је као сликар декоратер, фирмописац, ређе је радио црквено сликарство.

Даница се удала у Гају за Милана Петровића, а они су имали ћерку Јованку, која се исто у Гају удала за Драгомира Живањелова. Из њиховог брака родио се син Анђелко (р.1931) који се оженио Миленом. Њихови су синови Љубомир и Јован, а сваки од њих има ћерку: Јасмину, односно Радмилу”

Пролећа 1934 године црква је била електрично осветљена.

1950 године моловала се унутрашњост цркве.

1951 године а то је 80 – ти „црквени рођендан“, црквени одбор, имајући у виду да је приход био 53857 леја, а расход 46658 леја, значи да је преостало 7199 леја, реши да се црква омолује за црквени храм, 19 августа.

Истовремено се послала позивница викару, Стевану Томићу да освети храм поводом завршетка радова.По завршетку светковине, црквени одбор захваљује викару на присуству и освећењу цркве.

Година 1956 доноси нови став у односу Јуославију, смањује се притисак из прошлих година. Десило се да и црква добије новог пароха, свештеника Светозара Најдана.

Сви ти догађаји доносе нову етапу у животу цркве из Арад – Гаја, али и целе српске заједнице из месПрва

узета мера и ако по вредности мало значајна, била је постављање једнаких плочица на столовима верника.

На седници 24.04.1957, свештеник саопштава одбору о лошем стању црквених зидова, а исто и о лошем стању парохијског дома, посебно прозора.

Са постјећим финансијским средствима није се могло ништа учинити.

Одлагање за следећу годину, када су финансије биле исте, довело је до некаквог компромиса – верници одлучују да се групишу, те да свака група поправи по један од шест постојећих прозора. На тај су начин, већ децембра 1958 године биле прикупљене потребне паре за нове прозоре.

Године 1959 били су постављени нови прозори са металним рамовима, рад Лудовика Гратнера из Арада. Стакло је било израђено у радионици Јулија Опрје из Арада. За металне радове уплатило се 8.600 леја, а за стакло 17.500 леја.

Поправили су сеи зидови, а и црква се омоловала. Радове су извршили Лаза Милић и Сава Армацки.

На седници 01.07.1962 донеле су се две важне одлуке:

- Сугестијом предузећа за дистрибуцију електричне енергије, одлучило се да се поправи и електрична инсталација, која је постављена још из 1934 године
- Оправка места, где је опао малтер са зидова и моловање унутрашњости цркве

Ови ће радови бити плаћени од преосталог новца из црквене касе и то после закључења биланса за друго тромесечје.

Тада је Зорка Савин уплатила своту од 2.000 леја за оправку надстрешница и олука.

Од 24 септ. – 27 окт. 1962, радионица „Декоратива“, која је тражила за радове 10.000 леја, извршила је молерај у цркви, и фарбање дрвенарије (делова који су претенциознији као на пример иконостас са обе стране, Богородичин трон и Еписковски трон, певнице и турски стол). Остале дрвене делове (столове и врата) фарбали

су верници, а исто верници су и распремили цркву после тих радова.

Износ свих радова био је 9.989 леја, а црква је била у могућности да плати само 7.968 леја, док су разлику приложили верници.

Додајмо да се и број столова повећао 1971 године, августа месеца. Ево шта каже прота Светозар Најдан на седници црквеног одбора 8.08.1971 године: „...одавно се говорило да је у женској цркви потребно више столова, али за то су биле потребне и паре“.

Када је парохијанка, Марина Лупшић добила стол, обећала је да ће дати позамашну суму новца за израду тих црквених столова. Исто она је уплатила и 3000 леја за израду капије са западне стране.

Неко се време морало причекати пошто су се та шест стола наручила у радњи „Времури Нои“ из Арада, цена будући $6 \times 927 = 5562$ леја + превоз 52 леја = 5614 леја.

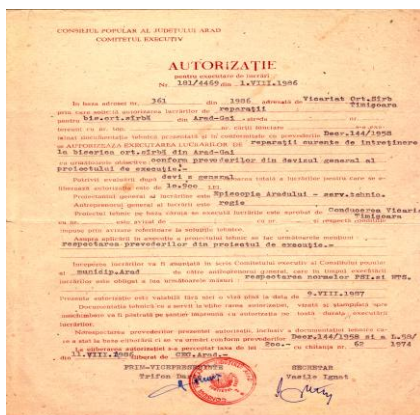
Прилог Марине Лупшић износио је 2700 леја. Сида Милић је исто приложила 2514 леја (она се иначе обавезала да осигура сву разлику до 5614 леја), а затим је Ленка Шандић додала још потребних 400 леја.

Била је поново потребна велика генерална оправка, а то је 1986 година. Треба да назначимо да у протеклих 60 година од генералне оправке 1924 године неколико пута, и то када је било потребно, вршиле су се мање оправке на цркви и парохијском дому као: малтерисање и моловање, радње о којима смо раније говорили.

Време овако великог подухвата изабрало се баш када је на парохији био именован да ступи млади свештеник Бранислав Станковић.

Ентузијазам младог свештеника, утицај скоро завршеног факултета, лоше стање црквеног здања, скромност унутрашње декорације, а посебно помоћ коју обећавају верници били су фактори који су одлучили да се започну радови генералне оправке.

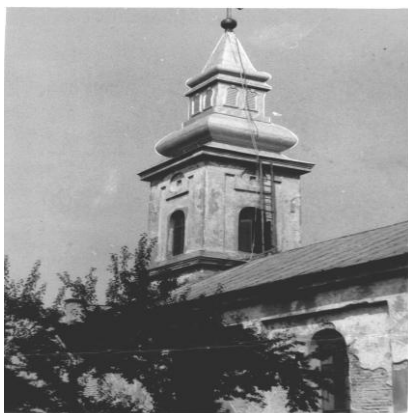
Зидарске радове и моловање спољашности цркве прузели су верници из Гаја, док је сликање у цркви

преузео Николаје Шух, сликар аматер (исто као и бивши сликар Мита Пакурар). Добија се одобрење бр.181/4469 од 1.08.1986, добије одговорних власти из Арада, на молби Српског православног викаријата – Темишвар да се могу радови одпочети у приватној режији. У зависности од слободног времена, верници су свакодневно долазили у цркву и настављали радове које су дан раније прекидали. Најактивнији је млади свештеник, ”Брана” како су га парохијани звали.

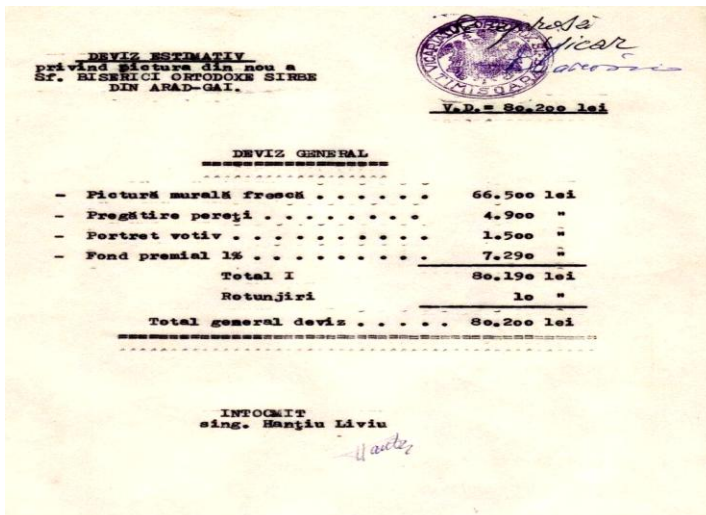
Наслици видимо разне етапе радова, а исто се види и опала површина малтера, која треба да се уклони са савим и поново омалтерише. Видимо са ових слика, али и оних које се односе на парохијски дом да се велики број верника одазивао на тој, толико за нас потребној радној акцији. Поменућемо следеће парохијане: Иван Симулов, Милан Понта, Василе Кошарба, отац Бранислав Станковић, Драгомир Шандић, Анђелко Живањелов, Илија Путић,

Иван Којић, Драган Пужин, Иван Бањеш, Андија Милић, Анђелко Шандић, Денко Поповић, али и други.

Главни рад био је попуњавање интеријера цркве са иконама.

Ово је приближни предрачун трошкова, којег је одобрио Српски викаријат из Темишвара, викар Владимир Марковић.

DEVIZ ESTIMATIV
 privind pictura din nou a
 Sf. BISERICII ORTODOXE SIMBA
 DIN ARAD-GAI.

V.D. = 80.200 lei

DEVIZ GENERAL

- Pictură murală frescă	66.500 lei
- Pregătire pereți	4.900 "
- Portret votiv	1.500 "
- Fond premial 1%	7.290 "
Total I	80.190 lei
Retunșiri	10 "
Total general deviz	80.200 lei

INTOCMIT
 sing. Hangan Liviu

Вредност: 80.200 леја, од чега:

- Зидно сликање (фреска) 66.500 леја
- Спремање зидова 4.900 леја
- Вотивни портрет 1.500 леја
- Премијални фонд 1% 7.290 леја
- Заокружено 10 леја

Свега : 80.200 леја

„Црква има облик лађе без споредних абсида и са полигоналним олтаром са 5 страна.Купола изнад брода цркве је полуцилиндрично изграђена од дрвених и дашчаних лукова, а малтер је нанесен на трску.На пресеку брода цркве и олтара, купола чуни још један полусвод по попречном правцу.Олтарски свод је прав, али мало спуштен у односу на свод наоса.Постојеће иконе се не уклапају по иконографском размештању, по ерминији (правило за распоред икона)“.

Погледаћемо распоред икона по сликару Шуху:

- У олтару – постојеће иконе осликао Мита Пакурар: „Мојсије примајући законске таблице“ и „Васкрсење“; нове иконе – на своду – у центру биће постављена „Богородица на пестолу са сином Исусом у наручју“, постављена између „Св.Арх.Михајла“ и „Св.Арх.Гаврила“;
- на олтарским зидовима, од севера према југу: „Св.Архистратиг Михајло“, „Свети Сава“, „Јован Златоусти“, „Василије Велики“, „Григорије Двојеслов“ и „Пророк Авакум“.

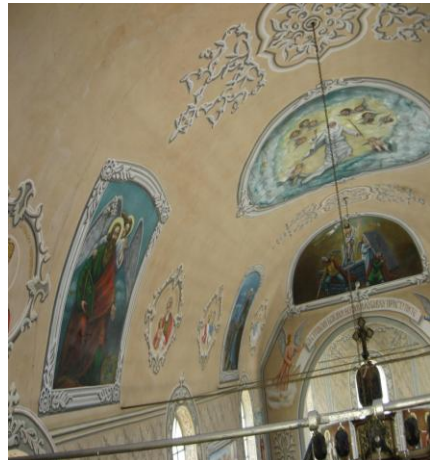
Слика с леве стране је старија док су остале две настале после радове за попуњавање. Издвајају се орнаментални медаљони као иконице уграђене између фресака из године 1924.

четири Јеванђелиста

-На полуцириндричном своду између наоса и пронаоса сликаће се овако: између олтара и наоса сликаће се: „Преображење Господње“, то је икона Храма Свете цркве; у централном регистру изложиће се и цитат: „Господе, Господе, гледај са неба и види...“; са стране су приказана, у седећем положају, изложени у

пример : пре

сада

одговарајућим пејзажима из којих произилазе и пратећи одговарајући симболи. Даље ће бити приказана икона „Гостољубље Аврама“ са следећим речима: „Тројица која постоји...“ ; на западном зиду „Свети Пророк Јован Крститељ“, који у руци држи развијен свитак на коме пише: „Покајте се јер се приближило царство небеско“ и „Родите род, достојан покајању“; а на траци, која уоквирује медаљон: „Ево глас вапијућег у пистињи“.

На јужном споредном регистру, почевши од олтара биће приказане иконе: „Благовести“, „Рођење Христово“, „Сретење“, „Крштење Господње“ и „Улазак у Јерусалим“.

На северном зиду, почевши од западног улаза биће приказане следеће иконе: „Христос пере ноге својим апостолима“, „Молитва у Гетсиманском врту“, „Христово Страдање“, „Скидање са Крста“, „Васкрс Господњи“.

Орнаменталном фризом биће подељен свод од зидова храма.

На јужном зиду, почевши од иконостаса биће насликане иконе: „Свети Великомученик Георгије“, „Беседа на Гори“, „Тргање класја“, „Исцелење слепог“.

На северном зиду биће приказане иконе: „Христос стишава буру“, „Христос благосиља децу“, „Добар пастир“, „Св.Димитрије“.

На западном зиду, горе, у средини „Распеће“, према југу „Јудино издајство“, док ће према северу бити „Пилатов суд“.

Празни регистри према хорошу (балкону) биће попуњени иконама светих мелода: Св.Јована Дамаскина и Св.Романа Слаткопевца.

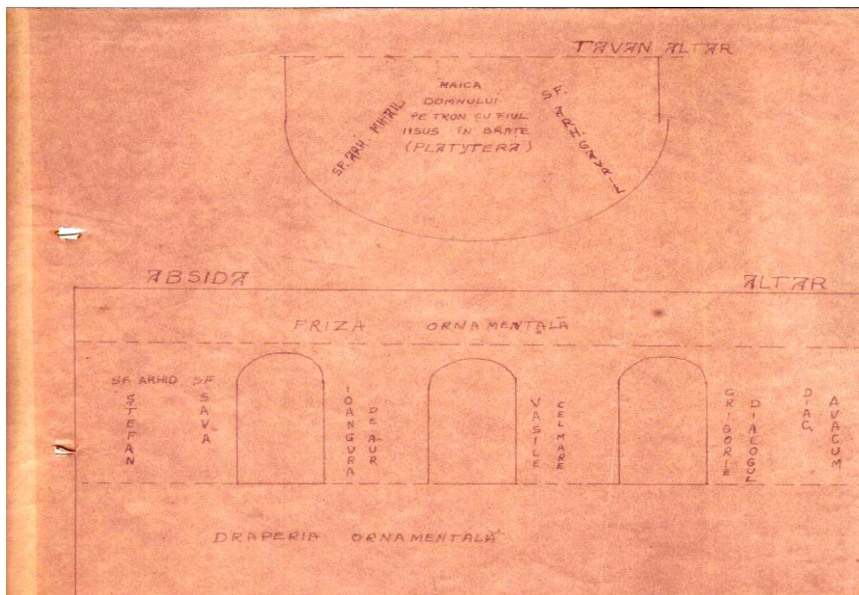
Изнад врата са западног зида биће приказана сцена „Тајне Вечере“ уоквирена са орнаменталним медаљонима.

На стубовима хороша биће приказани: на јужном стубу, један од црквених јерарха лицем према наосу и „Св.Арх.Михајло“ на полеђини, док ће на другом стубу бити приказан још један јерарх и „Св.Арх.Гаврило“.

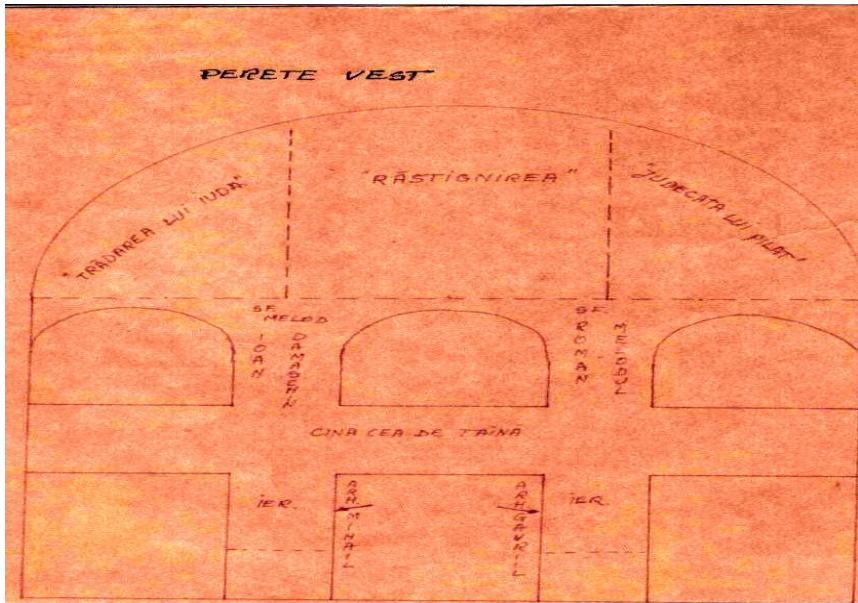
Ови се подаци налазе у „Предрачуну, који се односи на ново сликање Св.Правосл.Српске Цркве из Арад – Гаја, жупанија Арад“.

Вредност – 80200 леја.Саставио – подинж.Ливију Ханцију, март 1987.

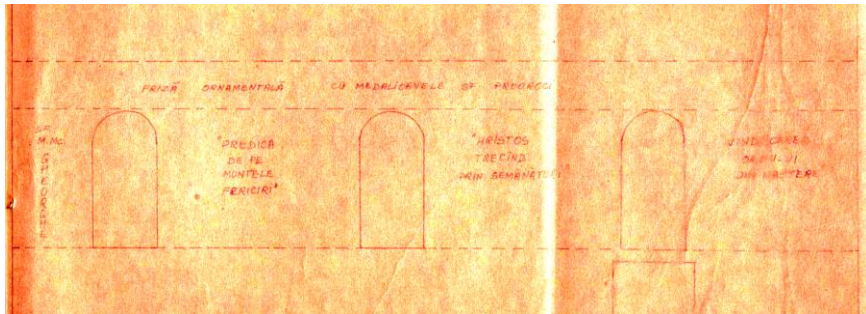
Доље на страници приказани су сви радови приликом попуњавања празнина са горе наведеним сликама.

Олтар источни део

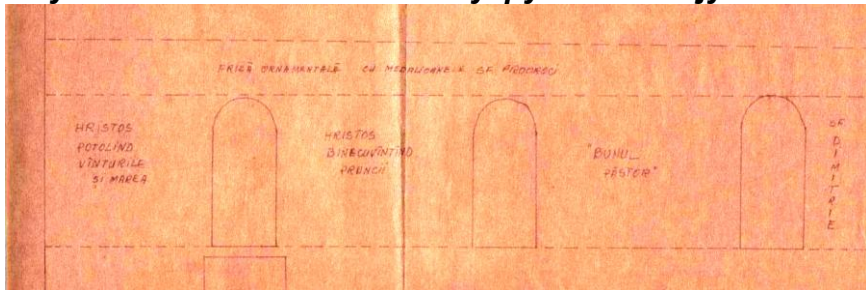

Место хороша западни зид

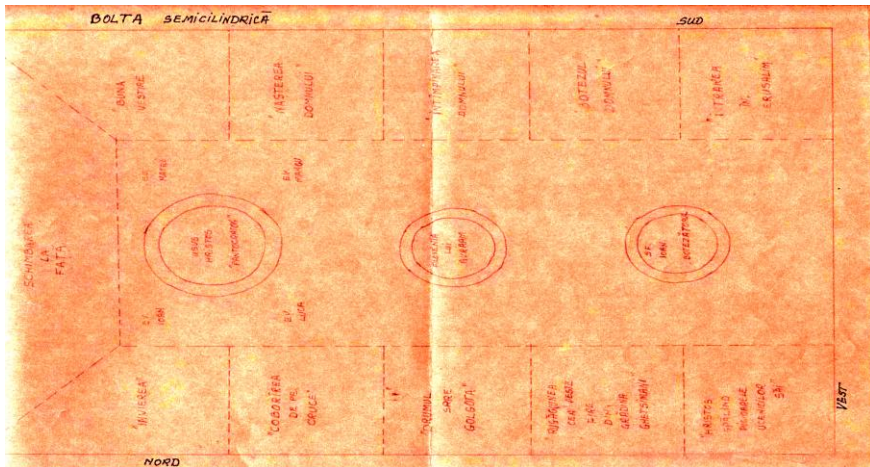
Јужни зид

Полукружни свод јужни део

Полукружни свод северни део

Северни зид

ЈУГ   **Полукружни свод**   **СЕБЕР**
Литографски цртежи у назначеном раду

VICARIATUL ORTODOX SIBU - TIMISOARA
Piața "Mării" Nr.4
Nr.4674/1988

C ă t r e
CONSILIUL POPULAR JUDEȚEAN ARAD
- Direcția De Sistematisare, Arhitectură și Control -
A R A D

Alăturat înscătuț în 2(două) exemplare devizul estimativ privind lucrările de zugrăveli și vopsitorii interioare la biserică ortodoxă din Arad-ului, Județul Arad, cu regulatoarele de a aproba executarea acestor lucrări în valoare totală de 27.896 lei, conform devizului întocmit de către Intreprinderea de Gospodărire Comunală și Locativă Științelorii Mare.

Menționăm că această biserică nu este moment interioară, iar lucrările propuse spre a se executa nu necesită autorizație.

În speranță că cele solicitate de noi vor fi aprobate, vă mulțumim.

Timisoara, la 8 sept 1988

Ștefan
Vicărieș Mureșvici

SF BICHOȘI BOGDANIC,
Boșan
Nicolae Crăciun

GRUPUL ÎNTR-UNU DE GOSP. COM. SI LOC.
Sibiu, O. Arad, Sibiu, Cluj, Iași, Timișoara

Inspector: *Director Octavian*
Nr. *2188*
Localitatea: *Arad - Gai*
Oficiu: *Grădinarilor*
Comuna de: _____
BANCA: _____ COOP: _____

PROCES-VERBAL DE RECEPTIE Nr. definitiv
supra lucrărilor executate la _____ în perioada de la _____ până la _____

Nr. ord.	Descrierea activității	CANT.	Pret Pe		Materiale	Manopera	Utilaje	Alte	
			metr.	metr.				metr.	metr.
1.	Reparații, vopsitorii în interior și înlocuirea de marmură (scânduri) în biserica...	12,00	12,00	12,00	12,00	12,00	12,00	12,00	12,00
2.	Reparații, vopsitorii în interior și înlocuirea de marmură (scânduri) în biserica...	15,896	15,896	15,896	15,896	15,896	15,896	15,896	15,896
3.	Reparații, vopsitorii în interior și înlocuirea de marmură (scânduri) în biserica...	27,896	27,896	27,896	27,896	27,896	27,896	27,896	27,896

Lucrările au fost recepționate definitiv, ceea ce înseamnă că nu mai sunt necesare alte lucrări în acest timp.

Ștefan   *Director Octavian*   *Boșan*

У периоду авг.1988 и септ.1989 извршило се моловање и фарбање унутрашњости цркве (дела у којем су столи).Те су радове извршили радници предузећа ИЖЧЛ Велики Сенмиклуш.

Први (од ова два) доумената представља адресу упућену Жупан.Нар.Савету из Арада тражећи дозволу за извршење радова, доставља се и предрачун од 27.896 леја, а предлаже се да извршилац радова буде ИЖЧЛ

Велики Сенмиклуш.потписује викар, Владимир Марковић и управник економског бироа ИЖЧЛ – а, Николаје Орзеску.

Други докуменат представља коначни предрачун радњи у износу од 29.901 леја.

Последње деценије XX века дошло је до повратка већине црквених добара: САЛЕ, црквене темље и школе.То значи да и могућност профита од закупа или продаје постала је стварност.

За време прве етапе повратка имовине свештеник је био Жива Милованов, који у једном писму, у којем говори о 12 година проведених у нашој парохији, бележи: „...у том сам периоду са парохијанима много предузео.

1. САЛА се преуредила, и постала функционална да се могла дати у кирију, а остварени приход да на помогне да боље издржавамо наше објекте.

2. Споља се црква омалала тераситом, док се торањ и покривач офарбао са бронз – алуминијом, били су постављени и нови олуци. Преуредили смо и олтар, а главни предузимач био је Анђелко Живањелов са своја

Гозивница

Гозивају се класови управног Одбора Срп. Прав. Црквене Обштинае у Арад-Тал, да би се могло извршити на ванредну седницу, која ће се одржати у поручици дати 17. XI 1990 год у 18 (часова) часова, ради разматрања следећих зграда [САЛЕ] која је била у дења нашеј парохији, а сада поседује сви изгледи да се као се врати. Поред овог зградена доскучивост се и о другим црквеним зградама.

1	председник: Милош Милованов	- Милош Милованов
2	потпредседник: Васил Јованов	- Васил Јованов
3	саборници: Анђелко Антелко	- Анђелко Антелко
4	Звеза Бумит	- Звеза Бумит
5	Анђелко Живањелов	- Анђелко Живањелов
6	Андреја Милит	- Андреја Милит
7	Тован Звангит	- Тован Звангит
8	Тован Силулов	- Тован Силулов
9	Зван Силулов	- Зван Силулов
10	Звеза Милит	- Звеза Милит
11	Миша Бесит	- Миша Бесит
12	Звеза Званков	- Звеза Званков
13	Звеза Милит	- Звеза Милит

Арад-Тал
15. XI 1990

Жива Милованов

два сина – Љубомиром и Иваном (ти њихови радови виде се и данас!).

3. У парохијски дом уведена је и плинска мрежа

Ова позивница свештеника Живе Милованова, тек приспелог на парохију, била је упућена црквеном одбору 15.11.1990, који се састаје 17.11.1990 и као дневни ред разрађује једну садашњег стања зграде САПЕ, која је била одузета од цркве, а тренутно се испоставља да испуњавамо све услове да је придобијемо“.

Чланови црквеног одбора били су тада:

1.Миливој Живањелов – председник 2.Васа Јованов – подпредседник 3.Чланови – Анђелко Шандић, Илија Путић, Анђелко Живањелов, Андрија Милић, Јован Шандић, Јован Симулов, Иван Недучин, Душан Милић, Миша Ћосић, Душан Докманов и Здравко Милић.

Одлука одбора била је да се САПА преуреди, да би се могла дати у кирију.

И ако је то период после генералне оправке (1988 – 1989), црква је ипак имала свој позамашни фонд. А то су били прилози верника. За црквени храм, 19 авг., тај се фонд

Милика Живањелов	500-
Здравко Милић	200
Александер Градишач	10000
Анђелко Шандић - Таби	2000
Љубомир Шоковић	100
Милена Шоковић	100
Милан Јурић	200
Симица Иванов	550
Богдан Сехански	500
Ленуца Милић	100
<hr/>	
Свега	64038 леја

јавно објављивао. Тако се то и данас ради. А свако је прилагао колико је желео и могао.

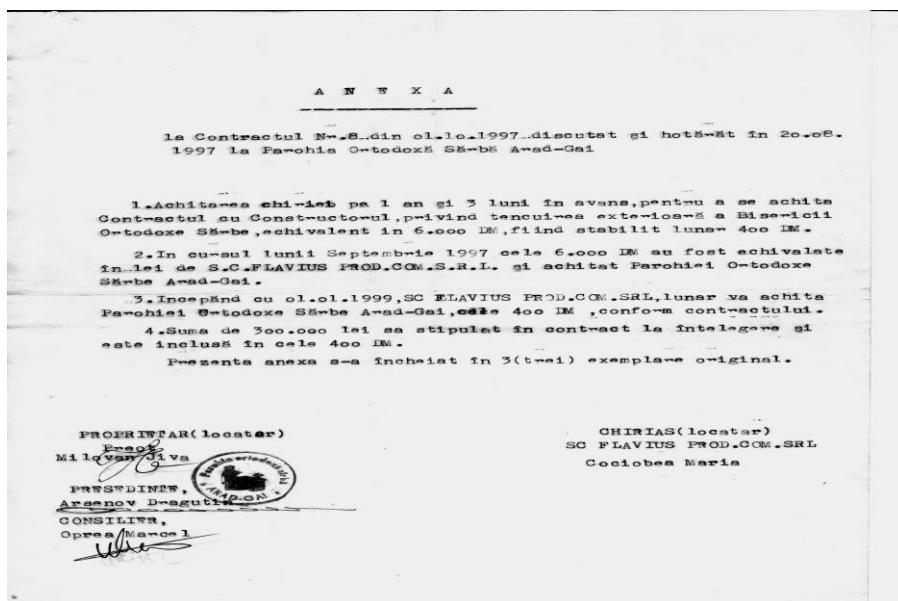
Целокупна сума приложена 1990 била је 64.038 леја. Већу суму, 10.000 леја приложио је Александар Градинац из Србије, док је 3600 леја приложио неко анониман.

Говорићемо у наставку о сачувању цркве и о новим оправкама девет година наком последње генералне оправке 1997 године.

Због временских непогода, спољашњост црквених зидова се оштетила, те је црквени одбор одлучио да се омала новијим материјалима, који се сада налазе у продаји.

Остварен је уговор за израду са СЧ“Конструкција“ СА из Арада у износу 27.842.400 леја.

Уговор бр.8/01.10.1997 имао је и анекс у којем се предвидела унапред

испалта кирије за период од 1,3 године а том се свотом могу исплатити трошкови за малање спољних зидова, ту се укључују и мање оправке на малтеру са зидова. Исто од тога се може исплатити и фарбање са два слоја дрвених предмета у унутрашњости и спољашњости цркве.

Исто сада су се офарбали, после ситних оправки кров и торањ, а олуци су се очистили.

13.

BENEFICIAR DATA RULARII 16.10.1997

INVEST 0035 0001190 BISERICA SARBEASCA GAI-1
 OBIECT 0001 A01 CONSTRUCTII

CATEG.LUCRARI 0120

DEVIZ OFERTA PE STADII FIZICE INTOCHIT LA 10.97.17

VOPSIO

BAZA DE PRET:001

BISERICA SARBEASCA GAI-1 VOFSIT. .000 BUC.
VOFSIO PAG. 1

NR.	SIMBOL	ART.	CANTITATE	UM	PRET	VALDARE
D E N U M I R E					UNITAR	TOTALA
001RPCR27A1			15.00	MP.	16329.53	244943.
VOFSITORII IN CULORI DE ULEI PE TIMPL.LE						
MN LA INT.SI EXT.EXEC.IN DOUA STRATURI *						
002RPCR26B1			52.00	MP.	17199.81	894390.
VOFSIT CU EMAIL ALCHID.PE GLET IPSOS DOU						
A STRAT.*						

VOFSIO

TOTAL S T A D I U F I Z I C 1139333.

Taxa pe valoarea adaugata 18% 205080.

TOTAL CU TAXA PE VALDAREA ADAUGATA 1344413.

Inlocuit
EXECUTANT.

DIRECTOR

SISTEM INFORMATIC PROIECTAT DE FIRMA INF SER V

Када је реч о фарбању торња, треба истаћи Ивана Бањеша, који је обезбедио дизалицу са корпом, веома потребну да се торањ може офарбати, док је Јован Симулов са личним алатом омалао цркву.

И у тим су радовима учествовали верници из Гаја.Приказана су два предрачуна за дотичне активности, која потписују представници обе стране.

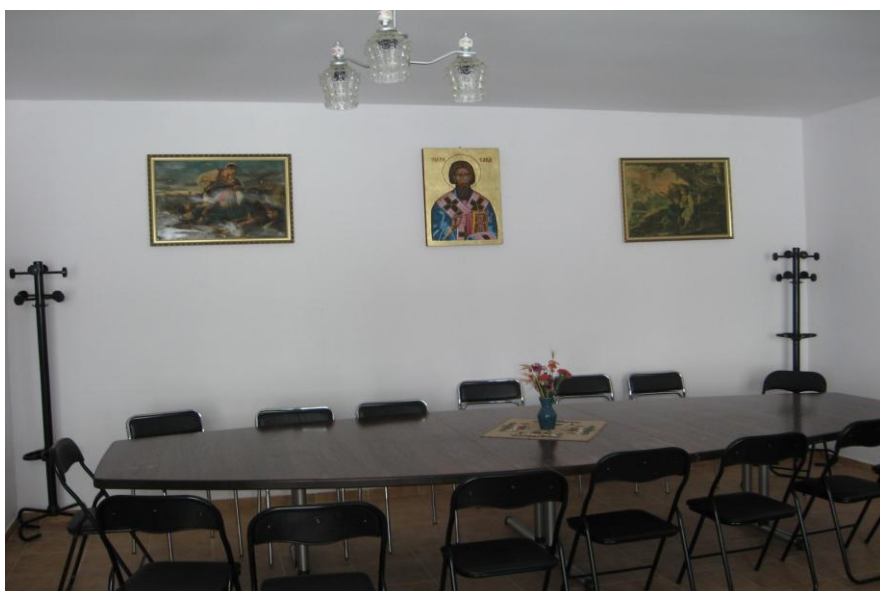
Године 2000 заменила су се црквена врата.

Црквена врата за мушку цркву била су прилог црквеног кума, Зорана и Анђела Шандић, а врата на улаз у женској цркви даривали су верници.

”Сан православних срба из Арад-Гаја, био је из давних времена, изградња једне просторије поред цркве, такозвана Зборница, овако почиње приказивање оца Небојше Попова, у вези са овом зградом.

Ова зграда потребна је хришћанима да бих имали где да организују послужење поводом парастоса, као и других

обичаја јер се то све обавила пре у црквену порту, било зими или лети, ха једном бетонском столу.
Ево због тога, црквени одбор одлучио је изградњу Зборнице.

Градња је трајала неколико месеци и била је завршена 2007 године.

Главну заслугу у остварењу ове зграде имао је наш верник, Миливои Јакшић, Послове су обавили зидари фирме Гаврила Чиприан.

Цена радње била је 55.000 леја, од којих 3.500 леја су приложили верници . 35.000 леја био је прилог скупштине арадске жупаније, а оатала свота потребна у износу од 3.500 евра, позајмиоје црквени парох, Небојша Попов, цвота која је била враћена наредне године.

Освећење Зборнице обавио је Његовопреосвенштенство, господин Лукиан, епископ – администратор, заједно са протом Огњаном Плавшићем и месни парох. Арадгајчани поносни су овим остварењем, јер је то једина зграда која је била подигнута у том сврху, у арадском презвитерату, у последње 100 године.

Слике које смо приказали су са посетом за чин освећења Зборнице његовог прешвестенствс, владике Лукиана.”

ПАРОХИЈСКИ ДОМ

Почетком 1878 године, тачније на заседању генералне скупштине 14.05.1878, свештеник, Михајло Путник

Ур: 5.

У свесни прегледених истих Грч. Црквенских уставних
составља дошлог свјетомашки, постоји он са великим
и неуморном трудом, штога више и на унутар својој
Здравља из Варати Арада у Гај сваког позења и свјетле
Арадаштва по највећој потреби времена доноси овако
посривати своје свештеничке дужности, како у св.
Цркви, тако и ван Цркве, које је био велики задатак
за него, по нека час анјерс. Конзисторија за благогос-
тинству свјетомашки под високосав. Савјетом. Одбор
милосити во усредговати благодетелства да пона-
дошени дужностима из Грчарскијског фонда го-
динству црквиности од 1878 а. вр. ради побривања свјетла
свој паронами, - у свесно тога ради ни је благогостинству
важниту урџиво позвати, штога би се ова под дошлог
пог места поставља, да би се у савесу највише др.
фрескитима од 10. Августа 1868. године један својан Па-
рохијани дом сазидао или изгради, почет од високосав.
др. В. Милитарства благогосин и јавне наставе као др-
жаву црквиности ова важниту свјетом од 1878 а. др.
у готовини у Арадашћој Школицини дејствително пона-
рајно би се један Парохијани дом велико изгради
погао, - с тога поставља на благогосинству дошлог свјетомашки.

извештава црквени одбор: "...о потреби да се откупи једна кућа или место на којем да се изгради парохијски дом". Аргументи су били:

потреба свакодневног присуства свештеника у парохији (због својих професионалних дужности), затим велико растојање између Арада и Гаја, те метеоролошке непогоде, па чак и због здравља и година..."

Због тога се упућује молбеница Конзисторији из Темишвара и тражи се помоћ од 800 форинта.

13 авг.1878 године, црквени одбор долази до сазнања да у Гају, на бр.328 постоји кућа на продају, власништво адвоката Шербана из Арада, који тражи 550 фор.

Одлука црквеног одбора као и генералне скупштине била је да се кућа откупи и да се овако исплати: “да се власнику одмах исплате 100 фор., док остало 450 фор. Да се дају када ће кућа правно постати власништво парохије.”

За оправку стечене куће изјавила се лицитација за 29 август исте године под условом да превагне најнижа цена.

На тај су се начин преузели радови:

- за столарство – Марко Фердинанд; вредност 198,30 фор., у тој ће цени бити донесена и једна тучана (метална) пећ
- за зидарство – Мартон Орос; вредност 112 фор.

Парохијски дом саграђен је око(ло) 1850 године, тренутно је та иста зграда, али се сада улица назива “Coltunas”, бр.3 (прва адреса била је Гај, бр.328, касније је то био Трг Светог Јована).

Кућа је заведена у CF 3093, а купљена је са уговором бр.1103/27.08.1878.

Саграђена је од земљаних напечених цигала, располаже са четири просторије површине 134 квадратних метара.

Двориште парохијског дома простире се на 650 квадратних метара, док башта (ораћи терен) износи 2150 квадратних метара.

И двориште и башта купљена су истог датума и спроведена у истој грађевини CF 3093/27.08.1878.

- Слика фасаде дома и поглед из дворишта – јул, 2010 година

4/17 јула 1928 године, генерална скупштина одлучи да је потребно да се дом оправља, а то значи да се привремено свештеник пресели у другу кућу (учитељски стан).

Радове ће преузети Ђока Савин и Неца Рус, који су изнели њихов ценовник црквеном одбору:

- зидарски радови - 26.895 леја

- материјали - 24.400 леја
- лимарски радови - 5.400 леја
- радови на шталама - 5.200 леја

Црквени одбор је одобрио своту од 60.000 леја, док је председник Миша Нецин још додао: "... ти су људи Срби и занатлије, вредни су и сигуран сам да ће они овај подухват добро завршити".

Списак радова садржи 18 тачака са прецизним одредницама: - кров (замена дрвене грађе и црепа тамо где је потребно, а где се може да се поправи и употреби цреп и грађа); - оправка свих прозора и врата; - поправка паднутог малтера на зачељу куће, а прочељ и сав ходник да се омалтерише (подножје да буде трска прикуцана за зидове); - да се поставе нова капија и врата са уличне стране.

Договор о исплати био је да се по 20.000 леја плате по три пута (на почетку, у току и по завршетку радова).

Године 1936 парохијски дом се поново оправља и то кров и под.

На лицитацији учествују: Васа Нецин, који тражи 26.000 леја, Киш Петер – 25.000 леја и "Станиц и Шефчик" – грађевински предузимачи – 16.000 леја – те су ови последњи и задобили радове.

Цитирам овај предрачун за оправку парохијског дома Српске православне цркве из Арад Гаја:

- рушење зида и презида на крају зграде због врло лошег стања у којем се налазе.

- излиће се нова бетонска фундација са цементом портланд, алијажа 1:10.

- зидање новог презида (калкан) на истом месту, од печених цигала, првокласних, 2 m висине, 15 cm ширине, са стубом од 30 cm дебљине; омалтерисаће се само са спољашне стране и добро углачати.

- темељита поправка свих пукотина и делова где је малтер опао; поправка кућног појаса при улазу.

- реновирање главне фасаде (са уличне стране), малтерисање, глачање и прскање са прашком обојеног

камена (“мика”); исти ће се радови извршити и на уличном зиду, где ће се још додати одозго дебљи слој цемента добро углачаног.

- Израда једне мање и једне велике капије од чамовине, орендисане, увезане гвожђем и два пута офарбане уљаном бојом.

Сви радови и предмети горенаведени биће израђени најбоље и од првокласног материјала усаглашавајући се постојећим правилником.

Целокупна сума – 16.000 леја

Арад, септ.1936

С посебним поштовањем.”

Године 1958 се оправила и фасада парохијског дома. Сада се поставио један нови велики прозор и омалтерисало се около прозора.Извршиоц је био Лаза Милић.

1960 године оправку ходника извршио је Сава Армацки. Затим, 1961 године заменила се већ дотрајала електрична инсталација; радове су извели Аксентије Косма и Здравко Милић из Арад Гаја.Вредност радова – 1350 леја.

Следило је моловање, које је извршио Јулијус Суч исто из Арад Гаја.

25 јула 1963 урадила се нова бунарска инсталација, а то је био поклон Неце Милића у вредности од 250 леја.

Монтажу је извршио Андрија Докманов уз помоћ пароха Светозара Најдана.

Године 1988. исто као и код цркве и на дому су се извршили значајни радови.

- Поправка малтера- унутрашњи и спољњи
- Генерално моловање зграде и ограде
- Изградња нове анексе- гараж
- Модернизација кухиње и купатила
- Поправка постојачих анекса

На слици је приказана група верника учесника на тим радовима: Иван Симулов, Милан Понта, ... Кошарба, отац Бранислав Станковић, Драгомир Шандић, Анђелко Живањелов, Илија Путић, Иван Којић, Драган Пужин, Иван Бањеш, Андрија Милић, Анђелко Шандић, Денко Поповић...

Газ је био увезен у дому 1998 године. Радове је извела фирма "Андромеда Сервис СРЛ", Арад према уговору из 30.03.1998.

Године 2010, поправио се кров.

Треба додати да у току времена парохиски дом је био одржан у чистоћи и уредби. Када су финасиски били бољи услови, се поставио паркет и су постављене и плочице од фаиансе.

У њеним 160 година, њен изглед је тај који видите у те две слике.

Парохиски дом – са улице

- у двориште

СРПСКИ НАРОДНИ ДОМ

Председник МИША НЕЦИН:

“...ја мислим за будућност, а наш живаљ жели и предлаже да се на земљи коју је даривао Урош Нецин, изгради један локал за играчке који да има и позорницу и један локал за читаоницу, а тај дом ће се од сада звати “Српски народни дом...”

Овај дом је од великог будућег значаја за нас Србе, а посебно за нашу децу и младеж.

Српска “САЛА” је напој наше омладине, која ће овде чувати наш дух и јачати националну свест”.

Српски народни дом

24 мај/11 јун 1925. Заседање црквеног одбора.

Председник: Миша Нецин

Секретар: Предраг Бугарин – учитељ

Присуствују: Светозар Стефанов – подпредседник, Душан Докманов, Ђорђе Живојинов, Миша Сечански, Јован Стефанов, Јосиф Арсенов, Милан Остојин, Ђока Савин, Душан Пајин, Никола Нецин и Влада Тирсин.

Председник преноси одборницима предлог Гајчана, посебно омладине да се негде изгради самостални простор за игранку: "...ја мислим за будућност, а наш живаљ жели и предлаже да се на земљи коју је даривао Урош Нецин, изгради један локал за игранке који да има и позорницу и један локал за читаоницу, а тај дом ће се од сада звати "Српски народни дом..."

Овај дом је од великог будућег значаја за нас Србе, а посебно за нашу децу и младеж.

Српска "САЛА" је напој наше омладине, која ће овде чувати наш дух и јачати националну свест".

Предлог је прихваћен, те се именују Ђока Савин и Неца Рус, који ће се информисати и извршити прорачуне око будућег здања.

8 јуна/21 јуна одржала се ванредна генерална скупштина са присуством црквеног, али и школског одбора: председник, Миша Нецин и секретар Душан Докманов.

Од црквених одборника били су присутни: Јосиф Арсенов, Миша Сечански, Ђока Савин, Миливој Катић, Влада Тирсин, Јован Стефанов и Душан Докманов.

Од школских одборника били су присутни: Неца Рус, Иван Иванов, Јован Иванов, а од стране одбора генералне скупштине: Душан Армацки, Ђорђе Шандић, Влада Сечански, Јован Стефанов – старији, Димитрије Катић, Пера Докманов, Пера Стефанов, Милутин Сечански, Сава Папић, Миша Остојин, Тода Савин, Никола Нецин, Милан Живањелов, Душан Бељац и Младен Петровић.

Присутни су са одушевљењем прихватили предлог црквеног одбора да се на иницијативу месне омладине сагради једна “Сала”, где ће се одржавати културне манифестације, а да се то здање изгради на земљишту којег је поклонио Урош Нецин.

Фирма “Крон и Вондрачек” реализује план грађевине и по томе одреди цену радова у износу од 222172 леја (назначен у тачци “II – Terv – plan”).

Обавештава се Управни одбор Епархије темишварске о одлуци саградње “Српске куће”.

Одговор Епархије је позитиван и понавља исте податке које су Гајчани послали, као:

“ – Сагласни смо да Сала буде саграђена на земљишту којег је приложио Урош Нецин будући да по gruntовницама CF бр.6038/373, 5786/a и 5786/b, кућа и башта од 820 квадратних метара и CF 5321, 3 југара и 920 квадратних метара припадају Српској цркви из Арад – Гаја.

– Сагласни смо са одлуком одбора из Гаја да се радови одвијају по плану и предрачуну фирме “Крон – Вондрачек”.

– Одобрава се да се потребна свота новца, осим оних 122000, које ће моћи црква и приложници да обезбеде, од 100000 леја узме као кредит и да се гарантује прилогом Уроша Нецина.

На лицитацији учествовале су две фирме: “Крон – Вондрачек” тражила је за радове 251661 леја, и ако је њихов предрачун био нешто мањи, док је фирма “Франчиск Еберлајн” тражила суму од 250000 леја.

Фирма “Франчиск Еберлајн” из Арада, улица Андреј Шагуна, бр.160, добила је лицитацију са 16 гласова за према 3 против.

Крајњи прорачун радова износио је 254250 леја, којег је одобрио црквени одбор.

Зајам од 100000 леја узео се од Пољопривредне задруге из Гаја.

Новац се обезбедио на следећи начин:

- преостао после оправке цркве 5.945 леја
  - од прилога верника 6.800 леја
  - од аренде (Д.Докманов) 4100 леја
  - од продаје трске 6.600 леја
  - од аренде (Миша Нецин) 4.300 леја
  - од татора, црквене паре 55.000 леја
  - из црквене касе (крај 1924) 4.200 леја
  - остали прилози 1.500 леја
  - Целокупни приход за 1925 годину: 88.445 леја
  - Зајам 100.000 леја
  - Целокупна свота 188.445 леја
- Из те своте, 155000 леја плстило се за Српски народни дом.
- Следи списак на 5 страница где су прибележени Срби из Гаја (главе породица),

Број породице	Име и презиме	Платио	у леја	св.
1	1. Стејтар Алексић	425	-	✓
2	2. Звонимир Арнауки	625	-	✓
3	3. Јожа Арнауки	200	-	✓
4	4. Мика Арнауки	475	-	✓
5	5. Милко Арнауки	425	-	✓
6	6. Јосиф Арсенић	1075	-	✓
7	7. Косица и Ваца Арсенић	1000	-	✓
8	8. Милиа Арсенић	1800	-	✓
9	9. Сава Арсенић	1575	-	✓
10	10. Миша Баути	525	-	✓
11	11. Ваца Баути	425	-	✓

Број породице	Име и презиме	Платио	у леја	св.
102	139. Василија Франц	100	-	✓
103	140. Франц Франц	200	-	✓
104	Франц и Јулија Франц	7500	-	✓
105	28. Јулија Франц	2000	-	✓
106	141. Јулија Франц	200	-	✓
107	142. Милка Франц	300	-	✓
108	143. Јулија Франц	12000	-	✓

Укупно: 166380

Укупно свота 1925 година 23.45.88

Јосиф Баути

који су финансијски притекли у помоћ да се може изградити Српски народни дом.

Део своте од 193680 леја, сакупљене до краја 1925 године користио је црквени одбор како би већи део зајма вратио.

Из следећег документа, које је издала фирма “Франциск Еберлајн” види се да је била исплаћена свота од 165000

леја са назнаком да ће се разлика од 74945 леја исплатити накнадно (28.11/13.12.1925).

Kereseti összeg összesen lei	253,100.
Levonva az eddigi kézpénz fizetés összege	165,500.
Kiegészítetlen összeg	87,600.
Ebból művezetésért levonásba hozando	12655.-
Fennálló tiszta követelés lei	74,945.

Arad, 1925 november hó 28-

Teljes tisztelettel
FRANCISC EBERLEIN
ARAD

Црквени одбор на седници 29.11./12.12.1925 одлучује, на предлог Душана Армацког да се брине за администрацију “САЛЕ” Иван Ивановић и Ђока Нецин. Цена улазница била је исто сада одређена: 15 леја за мушкарце и 10 леја за жене. Распоред функционисања јесте од 16 – 20 часова.

16 маја 1926 године црквени одбор је одлучио да се на прочељу зграде напише. Памте тај дом многе генерације Гајчана, који су овде одржавали недељом игранке, овде глумили, певали у хору, учили и играли као њихови преци...

Пре изградње “САЛЕ”, горенаведене активности омладине одржавале су се ређе и то у понекој кафани (бирцу), а лети у црквеној порти или чак ван села, на излазу

CASA NATIONALA SARBEASCA – СРПСКИ НАРОДНИ ДОМ

-FONDAT 1925

(тако ми је и моја бака причала).Ређе се користио и простор бивше школе и то после низ одобрења која су требала издавати Инспекторати за грађевинарство и здравство, јер је школско здање било дотрајало

Поглед на Српску Салу

Користила се као Српски народни дом или САЛА, како су

је Гајчани од милоште називали и како је и сада то здање познато.

Године 1949 САПА је била предата Месној задрузи за културу из Гаја.

Први који су били позвати да у САПИ свирају били су тамбураши а то се

урадило уговором између црквеног одбора и тамбураша из Гаја које је представљао Ђорђе Ђорђевић (и који је са својом браћом и са браћом Рац оформио тамбурашки оркестар. Уговор је био важећи годину дана. На другој страници, по њиховим потписима увиђамо ко су били тадашњи тамбураши. А то су била два брата Рац: Петар и Никола и три брата Ђорђевић: Ђорђе, Душан и Миливој. Осим њих поменућемо и Валер Бошњака, а било их је још..

Слика је направљена приликом “Ђурђевдана”, кад су момци “поливали” девојке

3

Contract pentru muzicanti de dans cu petrecere.

Inchiet de o parte intre Comuna gre. ort. sãrbã din Arad Gaiu, de alta parte intre Georgie Georgevici si consoãii lui subsemnate muzicanti de dans din Arad Gaiu, cu urmatoarele conditii.

1.) Comuna gre. ort. sãrbã din Arad Gaiu primește pã Georgie Georgevici si consoãii lui subsemnate se țice la dans petrecerea sãrbãscã la Casa naționalã sãrbã din Arad Gaiu.

2.) Com. gr. ort. sãrbã împreuna sa înteleag cu Georgie Georgevici si consoãii lui subsemnate muzicanti de dans cu petrecerea, capatã pentru serviciul lor competentã adaca plata zilnicã în orelle service fieste care duminica ori ce ziua de sãrbãtoare dupã masã pã 4 ore serviciul 300 lei adaca trei sute lei. Competenta adaca plata numai la trei luni urma serviciul lor primește, cãuștãbul 1% rãmãne de garanțe la comuna, la car se perasește serviciul adaca garanțe pierde. Muzicantii is obligate pe 1 an de zile, adaca dela 1 Maiu 1936 - pãnã la anul 1937/1 Mai.

Se obligă căei nume după porunci le a membrilor acestor
 care sunt numite ale dela comuna noastră serviciilor
 a fise. Se obligă ca în timpul serviciilor lor nu
 vor să dănsă petrecerea și a plăcă pe la birturi ori că
 în traktă leturi fără de stirea a lor membrii ale de
 comuna noastră.

Prezentul contract s-a semnat și s'aplicat de
 ambele părți în prezența martorilor subsemnați:

Had. Gaiu la 3 Maiu anul 1926.

Georgevici Ghe.
Georgevici Dum.
Rat Petru

Georgevici Mihail.
Nicolae Rat
Muricanți

Mihail Nelin
președintele comunei sârbe

Amvon Ceravelan
martor

Vasile Vasilevici
martor

Три тамбураша, Душан Ђорђевић, један од виртуоза тамбурице, познатији као “Дика”, Танасија Николов и Никола Влајков осим као талентовани музичари били су и врсни упућивачи младих.

Душан Ђорђевић – Дика

Танасија Николов

Никола Влајков

Група тамбураша са
Танасијом Николовим и
Николом Влајковим
Поменули би оне који су током
година чинили групу
тамбураша: Душан Милић,
Иван Остојин, Анђелко Новак,
Богдан Сечански, Бранко
Симулов, Андрија Милић,
Гица Лакатиш, Туцу Крец,
Васика Докманов, Петре Дан,

Славко Јоргован, Светозар Остојин, Тити Лазаров, и други
млађи као: Анђелко Шандић, Иван Недучин, Славомир
Путерић, Иван Подина, Никола Михајловић, Димитрије
Мерчеа, Виорел Роман, Будимир Живањелов.

Певачи солисти били су: Васа Иванов, Лепица Шепецан,
Мирослава и Андрија Милић, Василе Попеску, Георге Нађ
(Ћикала), Владимир Арсенов, Новица Иванов.

Следила је затим играчка дружина која је наступала уз
музичку пратњу тамбураша.

Треба поменути да је и поред тамбураша био присутан по
један хармоникаш (Тити Лазаров и Здравко Милин).

Све те дружине удружене спремале су и приказивале
приредбе не сам за Гајчане, него и за околна места.

А све се то спремао у САЛИ

У овој слици су чланови културно-уметничког друштва у периоду 60-тих година:

Ненадов Драгомир, Славко Јоргован, Георге Ферицеан, Рошу Иоан- директор Локалног Дома Културе из Гаја-Унгур, Баги, Мариана Фуршу, Соломие Феличија, Нелу Мачан, Мшриора Хађан, Блага Виорика, Анђелко Шандић, Андрија Милин, Танасиа Николов, Васика Тирсин, Крец Петру, Здравко Милин.

Постепено, цео културни живот је прешао у румунску салу ди је била и позорница, У САЛИ су остале пробе друштва, а ту је био и стол за стони тенис и стол за билијард..

...Али вратимо се историји...

17/30 дец.1928 године на седници црквеног одбора присуствује и г.Штајнер, са предлогом да се недељом после игранке у САЛИ прикаже филм.Та активност неће ометати игранку, а истовремено ће бити и начин да се добије некакав приход.

Закључио се уговор који ће важити три године и у које се предвиђа кирија од 16000 леја у првој години, 18000 леја у другој и 22000 леја у трећој години; исплате ће се вршити тромесечно.Друга обавеза г. Штајнера је да за свој трошак уведе електричну мрежу, а исто и да гарантује са 3000 леја (дата унапред).

Све је те одлуке узео црквени одбор и све су биле прихваћене

и од генералне скупштине

Ове ће активности надгледати по један одборник у року од месец дана.

САЛА је имала и плаћеног књиговођу.

У свесци са белешкама за годину 1930, на првој страници био је написан следећи текст: "О одлуци одбора (црквеног и школског) са седнице 01.01.1930 у погледу

распореда дежурања у Српском народном дому: - биће присутан по један представник из школског и из црквеног одбора, а по два прдставника од стране генералне скупштине.”

Ову је бележку саставио Младен Живањелов. Потписано је и стављени печати.

Ове су се активности одвијале недељом и поводом значајних светковина:

1. 14.01. – Нова година	960 леја
2. 19.01. – Богојављење	1029 леја
3. 20.01. – Свети Јован	532 леја
4. 26.01. – недеља	666 леја
5. 27.01. – Св.Сава	716 леја
6. 04.02. – недеља	466 леја

Укупни приход за јануар (по старом календару) – 4369 леја

Трошкови – тамбураши	11,5 часова x 200 леја = 2300 леја
– послуга сале	100 леја
– месечна одобрења из општине	90 леја
целокупно	2490 леја
преостало (приход)	1879 леја

Списак одговорних за годину 1930

<u>Месец</u>		<u>црквени одбор</u>
<u>генерална скуп.</u>		
Јануар	Милан Живањелов	Милан Моц Душан Шандић
Фебруар	Ђурица Тирсин	Пера Докманов Миша Нецин
Март	Неца Рус	Душан Лупшић Петар Пајин
Април	Душан Армацки	Тода Савин Душан Бељац
Мај	Ђока Нецин	Милан Петровић Миливој Лупшић
Јун	Влада Тирсин	Живко Путић Миливој Катић

Јул	Ђока Савин	Сава Арсенов Јосиф Арсенов
Август	Пера Остојин	Мита Катић Сава Попић
Септембар	Душан Пајин	Петар Симулов Јова Стефанов
Октобар	Јован Стефанов	Андрија Остојин Никола Нецин
Новембар	Јован Ружић	Јован Иванов Коста Пајин
Децембар	Ђорђе Живојинов	Ђорђе Лекин Гига Кузманов
Буџет за 1928 годину био је – приход		– 18.206 леја
	Расход	– 1.836 леја
	преостало	– 3.370 леја
Буџет за 1930 годину био је – приход		– 10.995 леја
	расход	– 9.572 леја
	преостало	– 1.423 леја
Буџет за 1932 годину био је – приход		– 15.859 леја
	Расход	– 14.118 леја
	Преостало	– 1.414 леја

Маја месеца 1934 године, тамбурашка дружина дели се на две групе, које одлучују да свака свира по две недеље, те да омладина одлучи која ће дружина свирати у САЛИ.

21 маја 1934 године одлучило се да остане следећи састав: Душан Ђорђевић, Боривоје Савин, Светозар Лупшић и Андрија Арсенов.

Остају важећи услови ит прошлог уговора:

- свираће недељом (зими од 14 – 18, а лети од 15 – 19), платиће им се 200 леја на дан.

Буџет САЛЕ за 1935 годину – приход 23.974 леја
расход 18.751 леја
преостало 5.229 леја

Почеком 1936 године тамбураши траже нов уговор по којем ће добити годишње: 32q жита, 16q кукуруза и 2999 леја или 2/3 из прихода. На то се није пристало, већ се

предложило да се траже тамбураши који ће свирати за 200 леја/дан (50 леја/особа).

Андрија Остојин предложио је да се преко новина огласи запослење тамбураша или хармоникаша за САЛУ.

Сва се та несугласица завршила са повећањем плате на 250 леја/дан и са пола сата мање свирања за исте тамбураше.

Било је потребно да се уговор са тамбурашима обнавља сваке године.

Године 1937 сва четири тамбураша: Душан Ђорђевић, Јосиф Даскаловић, Петар и Никола Рац добијају 300 леја/дан за исте обавезе по уговору.

Крајем 1937 године хорски ансамбл са својим председником Душаном Армацки тражи да се у школском разреду уведе електрично светло да би могао да настави рад са српским хором. Они предлажу да сами финансирају тај подухват ако буџет школе то не може да исплати.

Школски одбор одобрава тај предлог, али иште да се испоштују следећи услови: ако ће хор у међувремену успети на нађе адекватнији простор, да све што се уградило остане на место, да школски и црквени одбор имају право на употребу. Истовремено се одредио и начин исплате потрошње електричне енергије.

Као посебна формација има обавезе за рад у САЛИ поштујући правилник и постојеће тарифе и то не само када организују своје већ и представе других дружина.

Иста је била и процедура када је реч о позоришним представама као и о светковини одржаној првог дана Божића, 7.01.1938. Договор је био да се приход једнако подели, а тако се и урадило.

О Ускрсу, 1938 године после договора са тамбурашима за први да Ускрса остварен је приход од 700 леја.

Председник упозорава да су зидови САЛЕ трошни и да их је потребно поправити.

Радови стају 1000 леја, а материјал 1200 леја (укључујући и цемент), израђује Васа Нецин.

Организатори састанка јесу: Тоша Ћосић, Васа Нецин, Душан Нецин, Младен Живањелов, Влада Тирсин, Гига Кузманов. За касу: Јован Стефанов, Пера Остојин – старији и Петар Шандић.

Али појављују се нова и нова правила, нека рестриктивнија, док су нека чисто бирократска. Као пример навели би да се сваке недеље за игранку тражила дозвола од овлашћених, а то је значило и више трошка финансијског, али и више потрошеног времена.

Приказаћемо све обавезе које су се наплаћивале да би био прихваћен дан игранке:

- за верску инспекцију	100 леја
- за полицијско одобрење	150 леја
- за Савез композитора	25 леја
Свега	275 леја

На то се додавала и плата од 300 леја за тамбураше, значи свега 575 леја, а то је свота која често пута није се сакупљала од улазница.

За решавање свих тих насталих проблема био је именован Васа Нецин а који је и он имао месечну плату од 150 леја.

Године 1940 поправила се дрвена капија.

Осим радова око хигијенизације свега 1946 године није се ништа значајно урадило.

Буџет САЛЕ за 1945 годину до 28 фебр. 1946 приход је износио 874472 леја, у каси је преостала свота од 538000 леја, сума која је омогућавала почетак једне комплетније оправке која би стајала 2,5 милиона леја.

Одговорни за оправку био је Неца Рус, али...нешто се дешава...некакви догађаји ометају и касне почетак радова...

19.06.1949 црквени одбор одлучује: “Због тога што друг директор Томуш тражи Српски народни дом – САЛУ за месно Удружење за културу, одбор одлучује да преда (“да изволи!”), али да три просторије могу бити коришћене за црквени одбор, а велика сала за заседања генералних скупштина”.

“Памтим, каже Јован Бата Шандић да је негде 1955 године у згради САПЕ деловала читаоница са прецизним распоредом, где је позајмљене књиге библиотекар убележавао у регистру. Исто овде су се одржавали и разни течајеви, на пример балет за девојчице, а инструктор је била професорка балета која је долазила из Народне школе за уметност – Арад”.

До пред крај 70 – тих година постојао је један сто за билијард и други сто за стони тенис, где су се за одређену малу цену могли користити ови столови.

Треба да истакнемо да је скоро 10 година директор клуба из српске сале био Јоан Рошу, учитељ у основној школи бр. 13 (садашња бр.10) из улице Градинарилор, бр. 1 – 13. Његовим подухватима основали су се:

- играчка група са румунским, српским и мађарски кореографијама

Инструктор српских игара био је један добар познаваоц тих игара, Драгомир Ненадов, а румунске и мађарске игре припремао је проф. Орбулесу из Арада.

- позоришну формацију на српском језику спремао је учитељ Владимир Гајин

- певачка група солиста народне музике на сва три језика

Следи списак учесника на културно – уметничким акцијама.

- музички извођачи – Јосиф Андеа, Павел Рекаши, Виорел Роман

- играчи – Мирча Харалау, Нелу Мајер, Константин Мајер, Петру и Нелу Феричеан

- играчице – Феличија Соломије, Мони Халас, Мони Рекаши, Дојна Соломије, Олга Кришан, Мариоара Феричеан.

- глумци аматери (на српском) – Милан Понта, Тоша Симулов, Јован Шандић, Драгомир Шандић, Зорица Живојинов, Олга Кришан.

- солисти српске и румунске народне музике – Јован Шандић, Милан Понта, а мађарску музику изводили су – Мони Халас и Јосиф Андеа.

Било је много представа у Гају у Румунској сали (која је имала позорницу) али и у Печки, Зиманду, Шофроњи и Валкању (родно место учитеља Рошу).

После сваке представе организовао се бал где осим глумаца и омладине из места учествовали су и други љубитељи народне песме и игре.

Приказаћемо и једну неугодност. Десило се да се српски живаљ узнемирио због музичких инструмената...

На седници црквеног одбора 29.10.1967 године као први проблем на дневном реду био је доказ својине инструмената бивше тамбурашке дружине и проблем коме ће се ови инструменти предати на чување.

Председник црквеног одбора, Миливој Бурназтражи да се што брже реши проблем музичких инструмената. Око тога реч су узели Лаза Докманов, Танасија Николов и Иван Недучин и тражили да се изврши инвентар, да се зна ко је власник ког инструмента, затим да се одреди где и ко ће их чувати.

Исто се сада прочитао записник са седнице 02.10.1966 из којег произилази, по изјавама Младена Живањелова (хоровође) и Ђорђа Ђорђевића (вође тамбураша) да су инструменти припадали црквеној општини.

“Требало је сакупити инструменте одмах после храмовне прославе, а не да се дозволи њихово расипање” рекао је Васа Иванов.

Иван Стефанов изјављује своје сажаљење што се таквим работама компромитовала српска заједница.

Говорио је и представник омладине, Андрија Милић.

Одлучило се да: “Сви инструменти биће донешени у парохијску канцеларију све до 29.10.1967, где ће их преузети...”

Од тада је прошло још четрдесет 29 – тих октобра, а инструмената нема ни данас. Остале су само приче, препирке... све до данашњег дана...

Следиле су године и године, преко 40, за време којих наша САПА полако је постајала ничија.

Али година 1993 враћа САПУ цркви!

Одлучује се – оправка!

- Али ко ће то извршити?!- .....Чланови наше заједнице са радом и новцем!

Из бележнице свештеника Живе Милованова произилази да на тим радним акцијама су најчешће учествовали: Јован Симулов, Радомир Тирсин, Драган Пужин, Младен Поповић, Милан Пужин, Тоша Симулов, Никола Влајков, Богдан Сечански, Јован Шандић, Душан Докманов, Анђелко Живањелов, Иван Недучин, Илија Путић, Андреј Ристин, Иван Којић, Миливој Живањелов, Милан Понта, Здравко Милић, Миша Ћосић, Октавијан Шандић, Љубомир Живањелов, Мирослав Опреа, Пера Пајин, Владимир Тирсин, Новица Иванов, Миливој Иванов, Петру Живан, Жива Милованов, Лаза Коларов. Осим горенаведених учествовали су и остали чланови заједнице у њиховом слободном времену.

После ове оправке, они који су узимали САЛУ у закуп уговором су се обавезивали да је чувају и оправљају и...

ШКОЛА

Месни парох ВОИН ПАСКУЛУВИЋ :

.....ми смо дужни да одржимо школу у овом тешком времену по сваку цену, јер ако имамо Вероисповедну Школу, ми ће мо васпитати подмладак који ће моћи да дигне Цркву и Школу . А ако немано Цркву и Школу ми ће мо имати подмладак коме не ће требати ни Црква ни Школа, *а то би била наша пропаст..*

О СРПСКОЈ ШКОЛИ У АРАД - ГАЈУ

Када говориш о српском школству, када говориш о српском писму, прво говориш о Светом Сави, али не заборвљајући на браћу Ђирила и Методија, на њиховог ученика Константина, а на крају, ни на Вука Караџића.

Неколико страница раније смо споменули законе, па тако и у школском животу закони су се временом усавршавали. И реформе школства су добиле значај за време царице Марије Терезије и цара Јосифа II, период 1740 – 1790. и наставиле се по ономе што времена су то тражила.

“Може се сматрати да су први крупни кораци направљени после завршетка седмогодишњег рата то јест 1763. године, у коме су на аустријској страни учествовали многи српски граничари и у коме је проблем неписменог подофицирског кадра избио на видело. У владајућим врховима је вођена жучна дискусија; моћним представницима католичке цркве изношени су аргументи да сам Творац тражи да га славе просвећени људи, а не аналфабети.” Пише у књизи “ 200 године образовања учитеља у Сомбору-”*

Фелбитара, је 1. маја 1774. који је израдио Општу Школску Уредбу (Allgemeine Schulordnung) потписану 6. децембра 1774. од царице Марије Терезије. Та Уредба, иако се односила на немачке школе, њеним општи начелима је за целу дунавску монархију положила темељ школству. Тим законом уведено је опште обавезно основно школовање, свако место које има парохију обавезно је да има основну школу о којој је општина, дакле држава дужна да води бригу, а учитељи престају да буду зависни од цркве и постају државни службеници.

Но, и ако је направљен крупан корак унапред, има и ту неких разлика у погледу степана образовања деце, тако да, деца са села, имају такозване тривијалне школе и уче веронауку, читање, писање, четири основне рачунске радње, упутство у честит живот, привреду и занатство.

У главним или градским школама се уче и основи латинског језика, географија, историја, цртање и писмени састави.

У седишту школских округа постоји нормална школа где се одржавају и течајеви за образовање учитеља.

Једна важна одредба је да учитељски поса могу вршити само квалификовани људи. Исто тако они треба да буду држављани царства, а уџбеници да се штампају, они са ћириличном азбуком, све у штампарије из Царства.

Regulae Directive, у коме су били и горе поменути захтеви у погледу држављанства учитеља, пошто многи претходни учитељи су били из Русије.

Држава је сматрала да је добро укључити цркву у том захвату па зато у сарадњи са Митрополитом Викентијем Јовановићем одабрана је група најспособнијих људи који ће да спроводе реформу српских основних школа.

Одабрани су Тодор Јанковић Миријевски, Стефан Вујановски, Марко Сервицки и Аврам Мразовић, који, после школовања у Бечу, били су именовани, осим Марка Сервицког, који је одустао, као директори у три школска округа, како је било подељена Угарска територија у којој су живели православци. На рад су приступили онда када су сви закони и наредбе су биле потписане, тако по дистриктима, Тодор Јанковић Миријевски најистакнутија личност у историји школства, у Банату са седиштем у Темишвару, до 1782. године, када је његов дистрикт преузео Аврам Мразовић, одговоран за наш дистрикт, са седиштем у Сомбору, а Стефан Вујановски, одговоран за дистрикт у коме су биле обухваћене школе из Срема, Славоније и Хрватске, са седиштем у Осијеку.

После других инспекција по тадашњим школама произишло је, да поред лоших услова за школовање деце, проблем квалификације учитеља је најозбиљнија и први проблем за решавање. Поред многих административних проблема, сва три директора су почела рад на образовању учитеља на курсеве у школама из центра дистrikта, а први је то учинио

Миријевки у Темишвару, а ти курсеви су били и могућност стицања искуства за Мразовића и Вујановког, који су мало касније те курсеве отпочели. На курсевима су били учитељи у радном односу, а и ново школовани.

После 30-годишњег рада, Мразовић се пензионише 1810. Он, али и остала два директора, са њиховим радом, означили су први велики корак у образовању. Наставак рада, други исто значајан корак се одвијао за време, сада по титули врховног школског инспектора Уроша Несторовића.

“Како ли се дух и срце моје ужаснуло - говорио је тим поводом Несторовић - кад сам с удивленијем видио, у чије су руке драга дечица, насљедници племена нашег, и будучи царства грађани, у чије су, велим, руке дошли. Нашао сам у наставници крајње невјежество, у начину преданија само возмуштенија. Нашао сам непоредак у сви дјели, скудност и убожество у сваком углу, паденије и очајаније у височајшем степену. Положеније и состојаније цјелог тјела школског нашао сам поломертво. Ужаснуо сам се”*- писао је у свом извештају цару Францу I од 29. децембра 1810. У том извештају је указао и на какав начин да се српске и румунске школе у најкраћем року поправе, те на тај начин држава што пре добија добре, морално исправне и честите грађане, а српска и румунска нација се извуку из дуготрајног мрака у који су, не својом кривицом, упале. Тражио је да се за образовање учитељског кадра за православне школе што пре оснују три препарандије и то за Србе у Сентандреји, за Румуне у Старом Араду, а за Грке у Пешти.” *

Препарандија у Сентандреји је радила од 1812. до 1816. Услови који су тамо били, су 1816. године довели до премештаја Препарандије у Сомбору где је радила под разним именима до 1978. године.* 200 године образовања улитеља у Сомбору)

Подаци који су били на располагању за књигу су из црквене и школске архиве.

Много су помогли и некадашњи ђаци, које сматрам за коауторе овог рада.

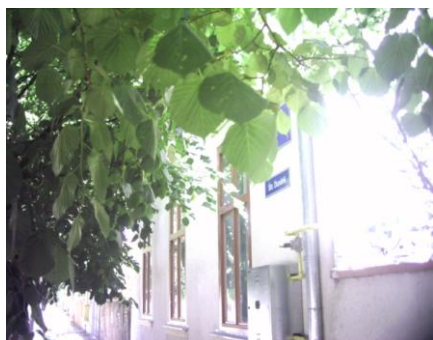
У књизи " ARAD TORTENETE", Арад 1881. аутор Ото Лакатош говори да су прве српске вероисповедне школе овде почеле радити 1792 године.

8. Görög keleti szerb népiskolák.

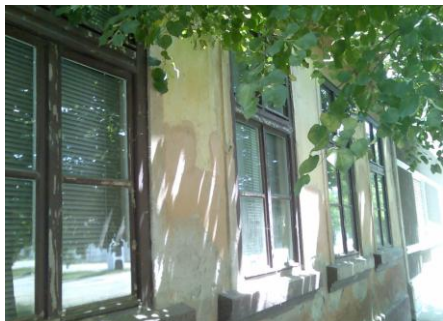
Alapításukra nézve a róm. kath. iskoláknál ifjabbak. Az első szerb iskolát 1792-ben alapították. Jelenleg 4 szerb iskola van, ú. m.: egy 3 osztályú fi- és ugyancsak egy 3 osztályú leányiskola, az előbbeni 53 tanulóval, az utóbbi pedig 36 növendékkel. Aradon kívül van Gájbán és Pernyárában egy-egy osztatlan vegyes népiskola. Mindkettőbe 66-an járnak.

Igazgató: Popovits István. Tanítók: Kopics Demeter, Batogianovits Milán és Zsupanszky János.

„ сада, то јест 1881, има 4 српске школе, једна мушка са 3 разреда и једна женска са три разреда, у првој су 53 ђака, а у тој другој 36 ђака. Поред ових постоји у Гају и Прњавору по једна мешовита школа. Обе укупно похађају 66 ђака. Директор је Стеван Поповић. Учители су: Димитрије Капић, Милан Стојановић и Јован Жупански“. Али, праву ризницу докумената о нашој школи нашао сам баш у скромној архиви осмогодишње школе бр. 10 из Гаја, у чијем је саставу била наша српска школа после рата. Ту су скоро сви школски дневници од 1888. године па до последње 1962. године, па још и други документи

Школска зграда, поглед са Дунавске улице број 132 и школско двориште које је и сад пуно цвећа а у истом

дворишту је и учитељски стан. Десно је зграда школе о којој је била премеште српски одсек (од I до IV разреда) у саде Основној школи бр,10, звана и „ ДОЛЕ ”

2005 годиде, рече гајски парох Небојша Попов, после

OFICIUL DE CADASTRU ȘI PUBLICITATE IMOBILIARĂ ARAD
EXTRAS DE CARTE FUNCİARĂ pentru INFORMARE

Nr.cerere_91982/act_
 Data: _12.01.2009_

CF.nr. **67558** Localitatea
Arad

<i>A FOAIA DE AVERE</i>			
Nr.	nr. top	descrierea imobilului	intinderea
1	3827	Intravilan cu casa (scoala) în strada Dunarii nr.132	6455 mp.
<i>B FOAIA DE PROPRIETATE</i>			
<i>Inscrieri private la dreptul de proprietate</i>			
2	Se noteaza notificarea pentru restituire in natura dosar executiional nr.289/2001, înch.nr. 4619/2004		
3	Parohia Ortodoxa Sarba Arad-Gai, retrocedare, înch.nr. 20733/12.03.2008		
<i>C FOAIA DE SARCINI</i>			
<i>Inscrieri private la sarcini</i>			
Fără sarcini			

Certific că prezentul extras corespunde întru totul cu pozițiile în vigoare din cartea funciara originală, din prețuia eliberării acestuia, păstrată de acest birou.
Prezentul extras de carte funciara poate fi utilizat, conform cererii, la informare despre proprietate și NU este valabil la încheierea actelor autentificate de notarul public.
S-a achitat tariful de 20 lei prin chitanța nr. /2008 pentru serviciul de publicitate imobiliara cu codul nr.7.7.3.

Asistent - registrator,
Morariu Gabriela

дугог и напорног рада, мојег и црквеног одбора, а у првом реду дугогодишњи рад нашег парохијанина, потпредседника одбора, Миодрага Марчела Опреа, припремили смо потребну документацију , и су нам вратили нашу Школу која је била национализована 1948 године. Сада је она са учитељским станом у власт Српске парохије из Арад Гаја са грунтовницом по броју 67.558 . Њен садржај је следећи:

A. FOAIE DE AVERE

Nr	nr. top	descrierea imobilului	
1	3827 Nr.cad 15161	Intravilan cu casă(școală în strada Dunării 132	6455 mp

B.FOAIEDE PROPRIETATE

Nr.	înscrieri privitoare la dreptul de proprietate		
2	Se notează notificarea pentru restituirea în natura dosar execuțional Nr.289/2001, înch.nr.4619/2004		
3	Parohia Ortodoxă Sârbă Arad-Gai, retrocedare, înch. Nr.20733/ 12.03.2008		

C. FOAIE DE SARCINI

Nr,	înscriere privitoare la sarcini
	Fără sarcini

1911 год. окружни презвитер арадски, свештеник Станко Жупански пише о нашој школи “Када је основана парохија и подигнута црква, отворена је такође и школа. Од 1870. год. била је школа у старој згради а после тога, пошто није одговарала по захтеву, ондашња власт позвала је црквену школску општину да има нову школску зграду зидати. Те тако године 1889. подигнута је данашња школска зграда са једном двораном за школу, а учитељски стан је подигнут 1900. године (По документима, свака зграда је зидана годину раније).

Данас има у Арад Гају једна српска народна вероисповедна школа са једном учитељском снагом. Учитељска плата уређена по XXVII закону из 1907. год. тако да учитељ ужива 1200 кр. у новцу и слободан стан у нарави.” Такође у прегледу из 1911. пронашли смо и имена учитеља од почетка рада школе, после оснивање нове парохије 1870 године, па до датума до којег имамо имена из дневника које смо пронашли у архив школе. То су: Арон Тимотић учитељевао је од 1870. до 1877. Велемир Лазић од 1878. до 1880. Васа Луцић од 1880. до 1885. Петар Топаловић од 1885. до 1887.

1888, после једне контреле школског референта, господина Мите Долге, донео је одлуку да се сазове 14727 априла ванредна седница црквеног одбора.

Председник Сава Бурназ јавља:..” усред позива Благодарног Господина Школског Референта и моли у једно Хфаљеног Господина да саопшти чега ради је изаслан у ову општину”

Господин референт ставља општини на знање да је услед закона бр. 46.306 да ”дошао амо да се споразум са овом заједницом све нужне кораке преузме како би се у течју још ове школске године, школска соба целискодно проширила и за понаставку и по здравље Дечије удесила....

.ца једностране,..из пописа способних деца за школу, уверен је у ову општину има преко 100 за школу пасе деце, да је школска сала тесна и ниска, тако да ни 40 деце обухватити нече..зато је нужно мере учинити”

1. замолити преставника Кр Вароши да Школска зграда са земљом премешта не грунтовнион Српске обштине
2. Дазамоли стручњака који да за кратко време направи план за зидање једне школске собе који да има 41/4 хвата дужине и 4 хфата ширине и 11 цтопа висине
3. да се прави прорачун за радове
4. да се трошак око зидања буде дороволъхе природе.

Преседник захфлље реферету на помоч и предложи Васу Иванова, Лазу Доцманова и Иоћу Влаицова де са тим пословима баве., а пречасни Господин Теодор Петровић, предводи депутацију код господина градоначалника. 1 маје, једно гласно, се одобрава зидање, проширање, школске собе, а 24 јуна, Сава Бурнас подвуче да соба треба бити готова за почетак нове школске године. Исто за то време треба да се цкпу још 5 клупе и 2 нове прозоре. Новац потребан за таји посао че се набавити по једним кључом: сваки дом плача по 3 форинта, то значи за 136 домова 408 форинта. А остало че се платити свота од 50% из пореза. У том периоду срби из Гаиа су плчали 3200- 3500 форинта порез, а они који станују у кирии плате 1,5 форинта. По овом кључу са платили целокупхи трошак. Но били су пронлеми око рецепције, али до краја све је било бобро. Броји ђака је био у периоду 1889 – 925 године око 90 – 100, а то се види и у приказали, па да сада видимо ко су били ученици те 1888-89. године, одакле ће произићи и један део презимена наших породица, које су у Гају становале тих година а њихова се имена и презимена још и данас одржавају:

Скрачено име улице	Prescurtarea numelui de stradă:		
Старо име	Данашњо име	Numele actual	
Numele vechi			
С – Српска	Антон Панн	- str. Sârbească	
Ч – Чорда	Тибериу Коркеш и Стеван Тенецки	Cirezii Tribunul Corcheș Stevan Teneșchi	
Б - Бунарска	Фантани	Fântânii	-
О – Оровил	Јон Креанга	Orovil	- Ion Creangă
НВ- Нови сокак	Нови Сокак	Strada Nouă -	
Ц - Црквена	Дунари	Bisericii	- Dunării
К - Ковачка	Фаурипор	Faurilor	-
П - Пијаца	Пијаца Гај	Piața Gai	-
Colțonaș			
Р - Ритска	Магуреле	Ret - Măgurele	
Чо – Чобанска	Пакурарилор	Păcurarilor	
- Păcurarilor			

З - Зечија Фагулуј Јепурелуи - Fagului
 Бз - Без имена Александру Чел Бун Făra nume -
 Alexandru cel bun
 Кп - Câmpineanu

Бр Nr.	Име и презиме Numele și pronumele	Раз cl.	Име оца Numele tatălui	Стан Adresa
1	Жика Стефанов Jica Stefanov	3	Орестије Orestie	S 35
2	Јован Стефанов Iovan Stefanov	3	Орестије Orestie	O 8
3	Светозар Стефанов Svetozar Stefanov	3	Михаил Mihai	O 31
4	Ђура Лекин Giura Lechin	3	Викенти Vichentie	Б 13
5	Милан Живањелов Milan Jivanielov	3	Сава Sava	Ц 39
6	Владимир Тирси Vladimir Tirsin	3	Петар Petru	НВ 29
7	Јосиф Арсенов Iosif Arsenov	2	Васа Vasile	П 2
8	Никола Неџин Nicola Nețin	2	Јован Ioan	Ц 14
9	Петар Ђеорђевић Petar Georgevici	2	Мита Dimitrie	Б 11
10	Даница Бурназ Danița Burnaz	2	Сава Sava	Ч 56
11	Јелена Армаџки Ielena Armațchi	2	Јоца Ioan	Ц 45
12	Младен Тирсин Mladen Tirsin	2	Ђеорђе Gheorghe	П 2
13	Милан Клаић Milan Caticî	2	Савва Sava	Ц 27
14	Милка Ачимова Milca Acimova	2	Јован Ioan	Ч 17
15	Ђуриџ Живоинов Giurița Jivoinov	2	Јоца Ioan	Ц 40

16	Ђурица Докманов Giurița Doșmanov	2	Лаза Lazar	Б 25
17	Агата Лекина Agata Lechin	2	Викентије Vichentie	Б 13
18.	Драгина Пајина Draghina Paina	2	Јоца Ioan	Ч 30
19	Јелена Шедић Ielena Ședici	2	Васа Vasile	С 34
20	Агата Иванов Agata Ivanov	2	Лаза Lazăr	С 7

21	Ђорђе Живоинов Gheorghe Jivoinov	2	Уд. Софија vd. Sofia	Ц 22
22	Лаза Арсенов Lazăr Arsenov	2	Жива Jiva	С 42
23	Ђорђе Ђорђевић Gheorghe Giorgevici	1	Мита Dimitrie	Б 11
24	Ђорђе Јованов Gheorghe Iovanov	1	Ђорђе Gheorghe	Сал.
25	Милка Шедић Milca Ședici	1	Васа Vasile	Б 8
26	Круна Влјикова Cruna Vlaicova	1	Ставан Ștefan	С 23
27	Милка Живојинов Milca Jivoinov	1	Јоца Ioan	Ц 40
28	Стеван Поповић Stevan Popovici	1	Милк Milc	О 33
29	Пера Тимотић Pera Timotici	1	Јоца Ioan	Р 7
30	Милан Петровић Milan Petrovici	1	Сава Sava	Ц 27
31	Пера Савин Petru Savin	1	Иван Ivan	Ц 37
32	Младен Јованов Mladen Iovanov	1	Јоца Ioan	Р 1
33	Јулиана Сечански	1	Арон Aron	Ц 94

	Iuliana Seceanschi			
34	Паулина Савина Paulina Savin	1	Светозар Svetozar	Ц 36
35	Даринка Ујанкович Darinca Uiancovici	1	Коста Costa	С 38
36	Даница Шандићева Danița Șandici	1	Ђеорђе Gheorghe	Н 26
37	Дивна Савин Divna Savin	1	Илија Ilie	П 26
38	Љубица Тимотић Liubița Timotici	1	Мирко Marco	Б 14
39	Марица Остојин Marița Ostoin	1	Лаза Lazăr	К 19
40	Вељко Живањелов Velco Jivanielov	1	Савва Sava	Ц 38
41	Ђулвезија Радивој Giulvezia Radivoi	1	Јова Iova	К 20
42	Милка Живојунов Milca Jivoinov	2	Софија Sofia	Ц 22
43	Зорица Поповић Zorița Popovici	1	Лаза Lazar	О 17
44	Сава Клајић Sava Claiçi	1	Савва Sava	Ц 27
45	Агата Тирсина Agata Tirsin	1	Ђеорђе Gheorghe	П 2
46	Марица Милин Marița Milin	1	Лаза Laza	С 25
47	Танасија Влјаиков Tanasia Vlaicov	1	Светозар Svetozar	С
48	Мита Бајић Mita Baici	1	Коста Costa	
49	Сава Тирсин Sava Tirsin	2	Велемир Velemir	Р 1
50	Милутин Сечански Militin Seceanschi	1	Арон Aron	Ц 34

51	Душан Пајин Dušan Pain	2	Лаза Lazar	3 20
52	Мојсе Влајков Moise Vlaicov	1	Лаза Lazar	Б 9
53	Јоца Арсенов Ioan Arsenov	1	Мита Dumitru	Р 6
54	Охла Георг Ohla Gheorg	1	Георг Ghorg	
55	Петар Пајин Petar Pain	3	Петар Petru	Ч 44
56	Андрија Остојин Andrie ostoin	1	Мија Mihai	Ц 26
57	Сима Живањелов Sima Jivanelov	3	Савва Sava	Ц 39
58	Љубица Докманов Liubița Doctanov	1	Марко Marko	Б 24
59	Петар Бошњак Petar Boşniac	3	Сава Sava	Б 1
60	Вантера Јанос Vantera Ianoş	1	Матијаш Matiaş	3 17
61	СветозарДокманов Svetozar Doctanov	1	Прока Proca	О 23
62	Пера Алехин Petru Alexin	1	Танка Tanca	Ц 32
63	Агана Алехина Agata Alexin	1	Танка Tanca	Ц 32
64	Љуба Бошњак Liuba Boşniak	1	Савва Savva	О 43
65	Ефимија Јованова Efimia Iovanov	1	Савва Savva	О 42
66	Никола Симулов Nicola Simulov	2	Јоца Ioan	Се 11
67	Љуба Армацки Liuba Armaţchi	1	Лаза Lazăr	С 32
68	Милка Катићева Milca Catici	2	Младен Mladen	С 7

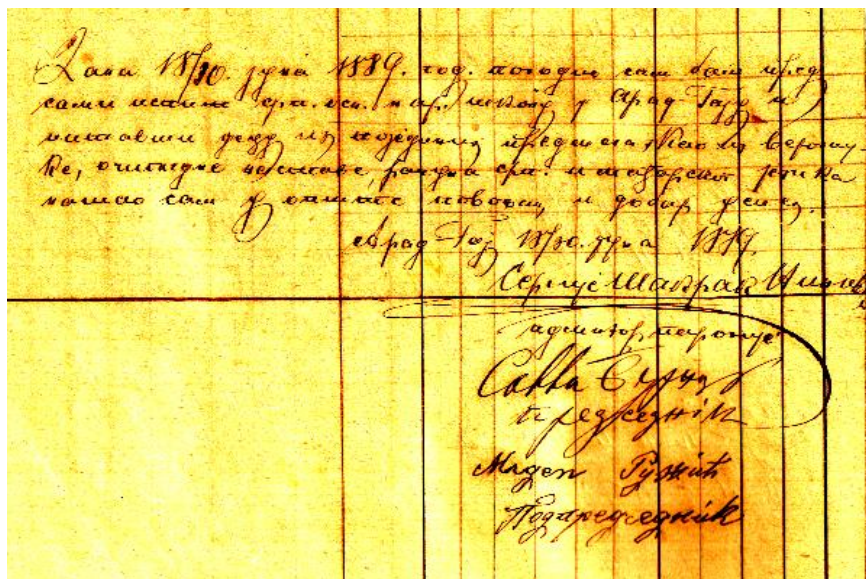
69	Милан Подоба Milan Podoba	1	Јова Ioan	Р 10
70	Мија Јованов Mihai Iovanov	1	Ђорђе Gheorghe	Се 13
71	Даница Попић Danița Popici	3	Ђорђе Gheorghe	Р 12
72	Агата Арсенова Agata Arsenov	1	Жива Jiva	С 42
73	Марика Негру Marica Negru	1	Теодор Teodor	Р 9
74	Даница Сечански Danița Seceanschi	1	Лаза Lazăr	Чо 12
75	Савета Негру Saveta Negru	1	Теодор Teodor	Р 9
76	Милан Живојинов Milan Jivoinov	1	Лаза Lazăr	Ц 15
77	Милош Бошњак Miloș Boșniac	1	Савва Savva	О 43
78	Даринка Тирсин Darinca Tirsin	1	Савва Savva	Ц 49
79	Кристина Стефанова Cristina Stefanov	1	Жива Jiva	Чо 13
80	Жарко Докманов Jarco Doctanov	1	Мирко Marco	С 28
81	Љубица Стефанов Liubuța Stefanov	1	Велемир Velemir	З 30
82	Мерина Стефанов Merina Stefanov	1	Велемир Velemir	З 30
83	Тодор Бошњак Todor Boșniac	2	Сава Sava	О 43
84	Петар Кузманов Petar Cuzmanov	2	Кузман Cuzman	Ц 28
85	Петар Остојин Petar Ostoin	2	Паја Petru	Ц 26
86	Дивна Стефанов Divna Stefanov		Орестије Orestie	О 8

87	Остојин Ђорђе Gherghe Ostoin		Мирко Mirco	Ц 19
88	Васа Остојин Vasile Ostoiun		Мија Mihai	БИ 7
89	Ђорђе Јованов Gheorghe Iovanov		Мита Dimitrie	БИ 7
90	Јован Стефанов Ioan Stefanov		Стефан Stefan	Ц 32

А испод 90-ог ђака стоји написано
*„ Дана 18/30 јуна 1889 год. Обишао сам баш пред сами
 испит срп. осн. школу у Арад Гају и питавши децу из
 појединог предмета из веронауке, рачуна, српског и
 мађарском језика, нашао сам у опште повољан и добар
 детед.*

Арад Гај 18/30 јуна 1889

Сергије Шакрак администратор
 Сава Бурназ –председник
 Младен Ружић -подпредседник „

Најстарија слика са групом ђака је из 1922. године и добио сам је од Ивана Недучина, а на њену другу страну пише,

Ангелина Ристов-1922, онда она је била у првом разреду. Зато и знамо ко су били ђаци по тадашњем Дневнику, али не знамо њихово место у слици. У Дневнику изостају прва 3 имена дакле укупно 104 ђака, по разредима I-30,II-26,III-19,IV-26. Све податке, о броју ученика, и радном стажу учитеља, смо преузели из дневника арадгајске основне школе број 10.

Ђаци – година 1922. године - у средини учитељ Христофор Којић

О ИЗГРАДЊИ УЧИТЕЉСКОГ СТАНА.

Податке у вези учитељског стана имамо из записника Црквеног Шкоског Одбора Арадгајског који садржи године 1893 до 1903. и о животу школе поред овог записника још смо нашли записнике истог одбора из треће до шесте деценије прошлог века.

Из тих докумената, споменутих горије, види се како се одвијао цео процес зидања новог учитељског стана, у улици Црквенои бр.132

1899-13/26 јуни-председник, Миша Нецин, у седници црквеног одборе каже "...пошто је у таквом стању да се не може у њемуседети у да не би се какви случај десило да се

стан стропшта на учитеља у да не би одбор под одговорности био... ”

Број. 15

Заступник.

Упоједорске седнице држане у Арадају. 13 Јул
 Миша Кедик, подпредседник Мија Стефанов од стране
 Ласа Зетман, Мика Ђошвак, Мија Веткојић, Бера
 Шатић, сава савак, Мика Кечански и Мика Старић

Предмет:

Број. 1.
 Председник предлага одбору да се по-
 саветује ради учитељског стана
 пошто је у таквом стању да се не-
 може у њему седети и да не би се
 какви случај десило да се стан ситно
 поштита на учитеља и да не би одбор
 пододговорности - био што није се
 благовремено изволен поштита аранити
 да се стан у њојне редову доведе. —

Решено

Решење. Одма се узу све мере за зидање новог учитељског стана.. Умољавајући славну Козисторију да с препоруком припомаже.

- бр 50- 25 јула- Шаље се молба која гласи појединим срп. Прав. Општинама славном конзисторији ради припомоћи зидања учитељског и парохиског стана, умољавајући да благословом допустит .

-бр. 53-25 јула Ц.О је поднео на одобрење закључке ванредне скупштинске седнице о подизању једног новог учитељског стана ,шаље нацрт и прорачун.

Е:А.О. одобри је решењем бр.А1288-940-1899

Зидао га је Стеван Родић предузимач из Арада за 3017, 51 фор

Од тога дао народ	1317,34 фор
Варош Арад	100
Црквена Општина у Араду	25

1899. – бр. 47- 18. јула- Јавља се славној Конзисторији да ће се 25 јула 1899 год. одржати ванредна скупштинска седница. Предмет, договор о зидању учитељског дома и о оправљању парохиског дома.

- бр.49-25 јула- Шаље се молба преко славне Конзист. Упућена на Министарство благочасти и јавне наставе у погледу припомоћи за 1899 год

Из пореза за 1898 год 155,63

Прилози 46,34

- бр АА 1289-5 авг од Еп А.О.Тем-Обавештава се Месна црк-школска општина ради скупљање добровољних прилога за градњу учитељског стана да се обрати на тамошњега градског магистрата дозвољу од Кр. Уг.Министарства унутрашњих послова..

- бр. 54- 16 август- Арадгајској срп. Прав.цркв. школс. Општини се шаље молба ради помоћи за зидање учитељског стана.

- бр.55 – 18 август- Арадском градском поглаварству се шаље молба ради дозволе милостиње у Араду, затим са бр 56, иста молба, министарству унуташњих послова, ради дозволе појединих општина у Угарску чрез милостиње. А у вези са том молбо, преко писма са бр.58, моли варошког Градоначелника, којим је пренета молба упућена Министарству унуташњих послова, да благослови са препоруком даље отпрати. Под бр.57 Арадском варошком поглаварству “kozigozgatasi bizottsag” се шаље молба ради милостиње за зидање учитељског стана.

- бр.62 – 20 септ.-На решење Арадгајског школског одбора држане седнице у Арадгају 5 септ. 1899 год., шаље се месном поглаварству исказ о дужницима који још никако нису уплатили на новозидање учитељског стана и тако исто за учитељски и парохиски порез, умољавајући исто поглаварство да исте изволи опоменути.

- бр. 24547-29 септ.- од Арадског варошког поглаварства-позива се месна црквена обштина од

Арадског варошког поглаварства да поднесе план и предрачун за зидање учитељског стана ради припомоћи.

- бр.63- 27 септ.-На позив Арадског краљевског варошког поглаварства “Torvenyhatosagi biyottsag”, шаље се један план од учитељског стана, а тако исто и један примерак од разбачаја.

- бр. 22187-1 окт- од Министарства Богочасти и јавне наставе - Натраг се шаље молба у коју смо умолили мин.Б.и ЈН да нам дозволе да се по једним упути. општини молбом обратимо ради припомоћи . Не одобрава нам

- бр.74-15 окт- Славној Конзисторији у Темишвару даје се на знање да је новозидани учитељски стан готов, и да благоизволе једног члана изаслати када буде предан исти стан.

У следечем периоду, до крај године се нормализирају сви документи и рачун пореза, у вези овог рада.

О ЖИВОТУ И РАДУ ШКОЛЕ У АРАД - ГАЈУ

- бр. Еп 722-29 март- од Еп,Срп.Ш.О.Тем- ПОЗИВАЈУ СВИ МЕСНИ ШКОЛСКИ ОДБОРИ ДА КАКО САМИ, ТАКО И ПУТЕМ УЧИТЕЉА И ДЕЦЕ ШИРЕ У НАРОДУ ОНУ

СРПСКУ ПОСЛОВИЦУ КОЈА КАЖЕ “ РУКА РУКУ МИЈЕ ОБРАЗ ОБАДВИЈЕ “

-1890 бр 449-890 од Епархиског школског одбора Темишварског (Еп.Ш.О.Тем.)

Ради статистичог пописа за 1890 год. Ако би високим Министарским налогом и учитељи у том пописивању суделовали наставу не пропусте

- 1893-Под бр Етт 205 из 19 Маја Ен.Ш.О.Тем.-“Проглас “ Срп. Народног црвеног школског савета у Карловци, ради прилога новчаног за умножење фонда Св.Саве.

- 1896 година – Се дају нове наредбе у вези извештаја о стању школства по полумесечним, масечним, тромесечним и полугодишњим извештајима и о плаћању дугова или нормалних обавеза према институцијама државе или цркве. Ти документи се налазе у деловоднику сваке године од сада.Такође ,по неком реду се контролишу и финансијски документи од стране Месног Црквено Школског Одбора, а периодично од стране Епархиског Школског Одбора Темишварског, па и од стране финансије Краљевског града Арада.

1897- бр 1.-25 феб од стране Цр.Ш. О. Из Темишварског Моноштура-подписује Миливој Бурназ, председник. Умољава Цр.Ш.О. Тем. Моноштура ову Црк. Ш. О. Арадгајску, преко Часне Конзисторије наше Темишварске,ради припомоћи.Њихова Света Црква , која дугује Романима због оделења међу них Срба од Романа.

бр 114 од 11јула- од протопрезвитера Арадског-госп. Јован Новаковић-Високопречасни Господин Јован Новаковић, протопрезвитер Арадски, извештава ову општину и упућују је да по могућству од појединих скупљати прилог за учитељску школу у Пакрацу, Славонија, на преосвесћеног господина Мирона Николоћа.Епископ Пакрачког послати изволе

1898 – бр 91-19-31 март , Еп.Ш.О.Тем- Негова преузвишеност,Кр.Уг. Министар богочасти и јавне наставе, својим дописом бр 13724 од 28 феб 1898 год., налог је решио, да за 11 април, 30 Март по нашем,има се

свечаност одржати за слободу и права, без разлике вероисповести наше, царевине и краљевине под краља Фердинанда V сакулонирана, ради тога има се тог дана Светковина одржати и молебетије у Свет. Цркви Богу принети.

-Еп 284 -18-30 јуна-Његово благородијеГ..Јован Поповић, референт, јавља да се у смислу 24 за школе уредба по оним општинама у којима се налаже по једна школа(мешовита) учини нужна расположења, како би женска деца у ручном раду настављала, предла же да такову наименовати може, у првом реду поверити супругу свогдашњег учитеља, ако пак ова и о буди каквог неспособна буде нек се за то друга способна женска нађе. Награда за труд имала би оно , као за повторну школу

1899 - бр. 37- 4 јуна- шаље се –Славноји Конзисторији се даје на знање да ће се овогодишњи испити на овдашњој школи 10 јуна 1899 год по старом календару одржати .

- бр.790-20 септ.- од Еп.Ш.О.у Тем.-Позивају се све школске обштине да не изоставно поднесу пријаву Еп.Ш.О. јели се отворио V и VI разред, дали се држи пофторна школа, колико и који има уписано деце, јесу ли сва деца уписана и имају ли сви учебну опрему.

- бр.64 – 3 окт.- Еп.Ш.О. у Темишвару је јавила да на месној српској православној школи само три разреда постоје и да ће се отворити до године IV а затим пак V и VI.

- бр. 86- 28 нов.- На решење слав. Еп. Ш.О Тем. Јавља се да се није отворио Vi VI пазред, на месној школи и да се одржава пофторна школа и то по два сата недељно.

- бре.677-28 дец- од Еп.Ш.О.из тем.-Наређује се свим школским одборима изнова, да се имају сва потребна школска учила набавити а тако исто и сиромашној деци књиге набавити из годишњег школског прихода.

- бр.97-30 дец- На решење Славног Еп.Ш.О. бр.9211-1899 јавља се истом одбору да је месни школски

одбор решио да се у будуће два пута одржи пофторна школа .

1900 . - бр. 68,69-1 март. Од А.Еп.Ш.О. – Наређује се месном црквено школском одбору да у року од месец дана пријави како се плаћа школски прирез, по каквом кључу, колико је иметак у православних Срба и колико је дугом обтерећено. Исто наређује се свима наставницима да под званичном одговорношћу најкасније трећег пријаве епархиском школском одбору ако дотле још нису сву месечну плату примали-

. -бр. 63-23 јулиа-исти-Славном Срп.Ш.О.у Тем. Се одговара у погледу отварања још једне школе односно да месна црквена општина није у стању да отвори

- бр.598-10 септ.- од Еп.Ш.О.Тем-Обљавујесе свима месним школским општинама да припазе при купљају учила и других школских потреба, те да иста само из домаћих производа набаве.

Даје се на знање свим школским одборима да је Високославни Саборни Одбор одобрио да се штица за 2 разред , може добити за 4 круне у манастирској штампарији у Карловцима а тако исто се препоручује свима школским одборима да Малу катавасију из исте штампарије могу набавити и да се употребљају никако -бр. 1281-31 окт. Еп А.Ш.О.Тем.- Позива се месна црквена општина да за време наступајућих великих празника трипут пронесе тас у корист српског учитељског конвикта (интернат) у Новом Саду и скупљен новац као свој дар поштанском упутницом непосредно управи истог конвикта пошаље.

- бр .87о- 16 нов- од Еп .Ш.О.Тем – Наређује се свим месним школским одборим, да путем скупштине а и иначе свим Србима објаве да који издржавају своју вероисповедну школу нису дужни допринети ништа ради издржавање комоналних школа.

1901 - бр. 12. 8 март- Од стране црквеног школског одбора месног а 19 марта од стране месне скупштине а 25 марта од стране славног Еп Адм О. прегледају се

рачуни са свим признаницама и документима заједно, старатеља Светозара Остојина од 1900 и од стране истих одбора иста се рачуна, признаница и документи потврђују.

- бр.24 -22 март- Молба се шаље Славном Еп.Ш.О. у погледу прекидања пофторне школе због неуредног похађања месне пофторне школе деце.

- бр 25-23 март. Саставља се изказ од дужника црквеној парохији и учитељу од 1899 и 1900 год.,а са бр.26 исти изказ се шаље Славно Еп.Адм.О. у Тем, са молбом да исти исказ Арадском варошком поглаварству поднесе ради утеривања.

- бр 34-12 апр- Славном Арадск. срезу учитељском збору се шаље извина да не може месни учитељ у збор у Мађ. Чанаду посетити.

1902 - бр. К 389 -23 јула- од Еп конзисторија- препоручује се свим подручним прав. Срп. црквеним обштинама да за школску младеж набави Апостоле и Еванђелие од Василија Николаевића пароха иришког .

-бр,16892-27јули –од Арадског варошког поглаварства Јавља се од стране варошког инжинирском заводу да је школска башта премерена са ритом заједно и опомиња да што пре заградити.

- бр 44 -7 март – од Еп.Ш.О.Тем.- -наређује се свим месним школским одборима да набаве за децу и учитеља сто ка. дрв. при хладним временима при погребима.

- 492 -27 јуна – од Еп.Ш.О Тем- саобштава се свим . Школским одборима да у случају где је болестан учитељ да се има одма Еп власти јавити.

- бр 835 3 окт- од Еп.Ш.О.Тем- ставља се на знање свим месним школским одборима ако би био месни учитељ дуже времена болестан да се има помоћнику узети и да је истом помоћнику најмања плата , стан , огрев, башта и 400 круна

Anul școlar	Numărul de elevi pe clase							Total	Învățătorul
	1	2	3	4	5	6	7		
1887/88	28	31	4					63	Исидор Николић Isidor Nikolici
1888/89	48	26	16					90	Арон Тимотић Aron Timotici
1889/90	25	31	18	11				85	
1890/91								-----	
1891/92								-----	
1892/93								-----	
1893/94								84	Petar Mircovici
1894/95								52	Петар Марковић Sofia Clițina Софија Клицина
1895/96	51	20	22					93	Ђеорђе Симулов Gheorghie Simulov
1896/97	60	20	25					105	Vladimir
1897/98	28	26	17	19				90	Radosavlievici
1898/99	28	23	16	36				103	Владимир Радосављевић Moisie Stoin Моисе Стојан
1899/00	64	26	3					98	Младен Баић
1900/01	46	40	21	5				112	Mladen Sv. Baici
1901/02	18	35	25	14	2			94	До 01.09.1902
1902/03	39	36	23	19				117	Душан Поповић
1903/04	33	24	19	15				91	Ђушан Роровици до12.1904
1904/05	30	24	15	10				79	Катерина
1905/06	30	20	7	10	4			71	Радосављевић јан 1905- март 1905 Caterina Radosavljevici Г. Алексијевић Gh. Alexievici
1906/07	51	24	8	8				91	Христофор Којић

1907/08				5	4			-----	Hristofor Coici
1908/09				12				-----	
1909/10		7	19	18				-----	
1910/11								-----	
1911/12	21	23	20	11	3	4		82	
1912/13	35	17	17	16				85	
1913/14								----	
1914/15	19	22	20	11				72	
1915/16								----	
1916/17								-----	
1917/18	30	21	13	9	2			75	
1918/19	34	19	17	18				88	
1919/20	34	15	31	10				90	
1920/21	39	21	13	8	7			88	
1921/22	30	26	19	26				104	
1922/23	22	30	23	14	5			94	
1923/24	14	13	19	18	2	2		68	Иван Ракић Ivan Rachici
1924/25	9	6	17					32	Петар Бугарин Petar Bugarin
1925/26	6	11	11	12				40	Невенка Керпенишан и Олга Коц Фердинандов Nevenca Kerpenišan și Olga Coț Ferdinandov
1926/27	14	4	5	14				37	Илија Дашић, Љубица Павлов Ilija Dišici, Liubița Pavlov
1927/28	17	9	4	13				43	Мирна Радин, Mirna Radin
1928/29	14	20	10	13	2	2		79	Ivan Rachici

1929/30	21	11	14	12				81	Мара и Јован Драгојевић Mara și Iovan Dragoievici
1930/31	18	17	14	10	3			62	
1931/32	11	18	16	10	9			64	Невенка Томин Popian Nevenca Tomin Popian
1932/33	21	8	19	13	4			66	
1933/34	14	20	12	6	6			60	
1934/35	7	17	17	11	5			57	
1935/36	10	10	16	14	5			55	
1936/37	13	6	13	9	1			51	
					0				
1937/38	11	11	8	10	7	6		53	
1938/39	14	11	12	4	5	3		49	Јован Воиновић Iovan Voinovici
1939/40	6	15	10	9	2	3		45	Невенка Попиан Nevenca Popian
1940/41	12	4	14	9	6	2		45	
1941/42	10	7	1	10	6			37	
1942/43	5	10	8	3	7			33	
1943/44	9	5	10	6	3	7		40	
1944/45	5	6	5	8	8	1	5	38	
1945/46	18	5	10	6	8	6	1	39	
1946/47		18	10	6				34	
1947/48	3	7	15	6				31	
1948/49	8	3	7	15				33	
1949/50	3	8	3	8				22	
1950/51	4	2	8	3				17	
1951/52	3	3	3	7				16	
1952/53	5	2	6					13	
1953/54	6	5	1	4				16	Катица Тодоров Catița Todorov
1954/55		6	4	1				11	
1955/56	3	1	5	4				13	Владимир Гаин Vladimir Gain
1956/57	1	3	4	2				10	
1957/58	4	3	2	3				12	
1958/59	7	3	2	1				14	
1959/60	3	7	3	1				14	

1960/61	4	3	7	3			17	Зорица Докманов
1961/62		4	3	7			14	Zorița Docmanov

У записнику 1926- 1937, са састанка црквеног одбора а где су били присутни и школски одборници има мало проблема око школе. Нова зграда и школе и учитељски стан нису дале неке веће проблеме на нивоу одбора. У том периоду само финансије, њихова набавка, плаћање пореза, огрев, плата учитеља , то су биле главне проблеме, али има и по један изузетак.

- бр 32- 26.12.1926 Светозар Стефанов подпредседник предлаже пошто више општинара потужили се који имају своју децу у редовној школи да због тучања и пазрањених деца по руци који и са лечником може се посведочавати принуђен сам био да сазовем ужи одбор у школи уверити се тиме грних тучења деце. Пошто и по имену да су наши општинари и родитељи деца своју децу из школе извадити и дати у румунским школама . То се ужи одбор сакупио и уверио да је то заиста бивало су присутни горенаведени, и уверили се од деце по руци рањени од тучења. На пример Јефта Сечански, син Милутина Сечанског, Марија Стефанов, кћи Јосифа Стефаног, Јован Катић, син Миливоја Катића, за сведочанство, који су изостали од тучења , на пример кћи Душана Шедића, кћи Младена Петровића, синчић Јоце Влајкова. Присутни чланови одбора замољавали господина учитеља да им докаже зашто тако поступа гордо са школским ђацима, Г. Учитељ изјавиши се да зато због што овде деца су сељаци није варош и су деца дивија зато он тако поступа.

Али писање је ружно, а свеске су неуредне..."

Инспекције су биле честе. Биле су похфале, али и критике. Били су инспектори и ....инспектори. На жалост после једне такве инспекције, у сред тромесечја Српска школа из Арад Гаја је... нестала.

Било је интересантно да видимо и колико ђака смо имали по годинама, и ко је био учитељ, из постојечих документа.

Пре тога, додао бих да у књизи Стевана Бугарског и Љубомира Степанова "Кад Мориш потече кроз перо", има података о учитељима и пре оснивања нове парохије, 1870. а то су били: Јован Томић 1840-1852 и 1873-1883 а у прегледима свештеника Станка Жупанског имамо још и следеће учитеље: Арон Тимотић 1870-1877, Веселин Лазић 1878-1880, Васа Луцић 1880-1885, Петар Топаловић 1885-1887. године, треба споменути да до Христофора Којића сви учитељи су записани у том прегледу

А сад из архиве

У књизи "200 година образовања учитеља у Сомбору", нашли смо и имена учитеља из школе у Гају.

То су:

- Топаловић Петар год 1878-1879, под бр. 17 страна 601

- Душан Поповић год 1886-1887, под бр.25, страна 610

- Младен Бајић год 1902-1903, под бр. 1 страна 615

- Катерина

Радосављевић год 1903-1904, бр.34, страна 616

- Ђорђе Алексијевић год 1904-1905, под бр. 1, страна 616

А на истој страни књиге видимо и Христофора Којића, године 1905-1906. бр 23

УЧИТЕЉИ ШКОЛЕ

АРОН ТИМОТИЋ (1832- 13.06.1908.)

Био је учитељ у два наврата: 1861 – 1868 и 1870 – 1877

Родио се у Батањи. У то време више породице Тимотић су се преселиле из Батање у Арад Гају.

Становао је на Улици Чорда бр 8.

Осим учителког рада, био је и перовођа, имао је више интервенција у вези стања школске зграде, а и присуства деце у школи.

...

“После Арона Тимотића, био је изабран за учитеља Ђура Мириовић, који је наводно 1871. добио од школе у Сомбору учитељску диплому, а после отправљао учитељску дужност у Србији. Но одмах по избору на тражење управног одбора града Арада, после писма Еп.Ш.О.у Темишвару, морао је да напусти место, будући да поменути учитељ није знао маџарски језик и није могао да докаже своје учитељско оспособљење.” Пише свештеник Најдан.

У евиденцији школе из Сомбора, у години 1871. нису били апсолвенти, пошто школа је продужена од две на три године.

ВЕЛЕМИР ЛАЗИЋ (VELEMIR LAZICI) 1878 – 1880

Јуна 20, седница Црквеног Школског Одбора. Председник јавља:налог .Епархиски Школски Одбор : ” ...да при свршетку шкплске године, црквена обштина на учитељско звање стечај ради избора учитеља отворити у своје време по пропису избор обавити и са свима списмима обајављени избор Часној Конзисторији на одобрење поднети ..

Решење одбора : Стечај за попуњење учителског звања у нашој општини није нужно, пошто ми са садаш нашим привренимучитељом , Господином Велемиром Лазићен потпуно задовољни јесмо...

Био је и перовођа у том периоду са платом од 12 форинта годишње.

Црквена обштина му је остала дужна са свотом од 250 форинта, уплачених, после суђење Епархије у две рате, прва од 150 форинта, а остатак у току 1886 године

VASA LUJICI 1880 – 1885

Немамо податке о њему.

У јануару 1886 моли одбор на право на целокупну школску башту. Добија позитиван одговор, пошто одбор нема конкретне молбе за песак, који је био о великим количинама у риту баште.

ПЕТАР ТОПАЛОВИЋ 1885 – 1886

Од дана 02.јуна, када када ср пријавио у Гају је постао первођа Црквеног одбора.

У јануару 1886 моли одбор на право на целокупну школску башту. Добија позитиван одговор, пошто одбор нема конкретне молбе за песак, који је био о великим количинама у риту баште.

04 маја, на седници одбора..пошто су близу годишњи испити, моли ..да ми се изда Декрет. Као датум испита ....”пошто са децом све по закону прописано завршио, и је време испита, моли да се испит држи 22. VI.

За испите је нужно да се набаве : 5 комада хартије, 1 ком. ловке, мастиле и држак

А за добре резултате да се осигурају премије од дародаваоца”

А за нову школску годину 17.08 :”....да за школу набаве: 1 кг. креде, 1 комад суњђера,

2 комада столоце, 3 регистра, 1 литру мастила, 12 пера, 4 оловке, 1 комад црквеног воска (за печат) и 2 држаљеста за перо”

07.09 председник јавља ” да Господин учитељ подноси захвалницу на учитељском месту у моли ради расписа стечаја и заостатка од 10 форинта .” Оставка се прима.

ИСИДОР НИКОЛИЋ 1886-1887

Овдашњи парох, као привремени учитељ

АРОН ТИМОТИЋ 1888-1893

Био је два периода учитељ у Гају.

Сада,по тречи пут, као привремени учитељ.

На седници одбора, председник Јова Нецин, на молбу учитеља Арона Тимотића пита присутне ” ...шта ће да

ради пошто од 73 броја школске деце, који су оспособљена и уписана у школском Дневнику, дана ји нема више од 16 – 20 деца и то од наји неспособнија, пита се далиће ду се делију родитељи тужити који у школу децу у школу не шаљу политилној власти или не.

Решење : Да се јави капетану и да се поблицира са бубњом који родитељи

своје дете не пошаље, биче каштипован са 5 форинта то при школску благајну ујељ „

У јануару 1893 године Арон Тимотић поново се обрати одбору у истом проблему, и пита за савет :” Шта ле да раде? Пошто бећ сасвим слабо долазу деца у школу, а из 3 и 4 разреда, од Васкресеније Христа баш никако. Хотели се дечији родитељи обтужити....

На то председник Јова Нецин одговар” ..да не, него да се још причека недељу. две дана, док се посо не сврши, јер бо ми паори свакому ту је дете уређен дан запомоћ, које код плуга, далува кућу, прасице и гуске, и.т.д., а новчане глобе ни нашој школи немето никакве помоћи никада, па није вредно тужити, него ће мо ми сваком родитељу опомену дати у смислу проуузроковање тога

Почетком 9. деценије XIX века, када је био већ у мировини, његово материјално стање је био лоше. Поднео је више молбе епархији за неку службу, али одговор је био: “1893- бр етт565.604 16 децембер- Еп.Ш.О Тем.Извештајем управног Кр. Града Арада-на изјаву чланова црквене општине упућен г. Арону Тимотићу, учитељ Арад Гајски, у мировину, кроз Кр школско надзорништву Арадске жупаније потражети не пропусти”

Не дуго после овог писма долази наредба од стране Епархијског Школског Одбора у Темишвару (Еп.Ш.О.Тем.) ЕМО 4- 24 феб 1894 године-“Наредба високог Краљевског Угарског Министарства Богочести и јавне наставе наређује да је минимум плате вероисповедном учитеском особљу 300 фор. И да се свака општина за мировину учитеља свога, кроз одређени Одбор(од министарства) постарати има.”

1896 . био је појак у цркви. Заменио је учитељицу Катерину Радослављевић, и то на захтев месног црквеног одбора, који није био за то да женска буде појак.

1900. године- бр.3-4 јан-Арадгајска срп.Ш.Ц.О. господину Арону Тимотићу умировљеном срп, нар. учитељу на знање се ставља да је месни црквени одбор у седници својој 2. јануара изабрао за школског старатеља.

Умро је 13. јуна 1908. у Арад -Гају где је био и сахрањен

ПЕТАР МИРКОВИЋ

Био је учитељ у период од 1893 до Јануар 1895.

1895 –бр 21-895-22 Јануара, Ванредна Скупштинска седница у Арад-Гају( )-Записник пошт је ова месма вероисповедна школа цркв. печатом затворена била, решено је да се умоли Пречасна Конзисторија администратора Самуила Поповића уклонити са ове парохије, и одбија се препорука Епарх. референта ради постављења учитељице с разлога Црквеног појања у Цркву, и да се умоли Сл.Епар.Шк. Одбор за ваљану учитељску снагу.

Одговор Еп.Ш.О.Тем.. под бр. 11,12,21 -26 Јан-Дописом управног Одбора сл. Кр. Града Арада, решењем Еп.Ш.О.Тем, одбијен је Ђура Мирковић од вршења службе учитељске, и поставља се учитељица гђица Софија Клицина.

СОФИЈА КЛИЦИН

Била је учитељица у период од Јануар 1895 до крај школске године 1895.

Привремена учитељица , је завршила учитељску школу у Вршцу.

МОЈСИЈЕ СТОЈИН

Био је учитељ у период од 1888 до 1889

-Еп 285-18-30 јуна- Господин референт Јован Поповић строго ставља месном цр.шкл. одбору да пази да ли учитељ све прописане предмете предаје у школи, по наставном плану, па за престојећу годину 1898-99 оставе и напишу у три равна примерака наставне планове за своје школе и да донесу на одобрење најдаље до 1 Августа. Један примерак остане код нас, а два примерака вратиће се месном одбору, да један задрже одбор, а један учитељу.

- бр 21 пошаље Месни Школски Одбор Арад Гајски – Еп.Ш.О.Тем-Месни Црк.Ш.О.Арад Гајски пошаље ту молбу, ради не уважења Г Епарх. Референта, који је препоручио такавог приправника овој општини за учитеља који није способан за нашу школу, но моли С.Е.Одбор да и за даље остане досадашњи наш учитељ нејмање за још 1898-9 год, Г Мојсије Стојин као учитељ. Био је премештем у Краљевце.

МЛАДЕН СТЕВАН БАЈИЋ

Био је учитељ у перид од 1898 до 1902

Рођен у Куману.

Радио је као учитељ од 1 децембра 1898 године када свој предходник, Мојсије Стојин је био премештен у Краљевце. Као сви учитељи био је и перовођа, месног Црквеног Школског Одбора. Из његових бележница (гледај – Изградња учитељског стана) који је он написао види се његов лепо и коректан рукопис.

Периодично, сваког тромесечја, учитељ Младен Бајић је примао на његов захтев, од Арад-Гајског Српског Православног Црквеног Школског Обдора:

“Г. Младену Св. Бајићу ,месном учитељу се издаје сведоџба од када је наступио овде и за то време како се владао”.

Доле , видите под бројевима 71и 72 из регистра дописа и налога, документи од горе наведеног Одбора, потребни за дозволу примања на Сомборску учитељску школу.

71.	бр. 71 1900. 10. окт. 1900.	Мтс.	Том. Младену Бајићу учитељу се на захтевање издаје званична сведоџба. —	Младену! 23/8. 1900. по 4-ом!	Младену Бајићу
72.	бр. 72 1900. 10. окт. 1900.	Мтс.	Мена званична сведоџба се шаље на Високославни саборски одбор ради дозvole за месног учитеља за упит оспособљење на Сомборској српској учитељској школи. —	Младену! 23/8. 1900. Мтс.	Младену Бајићу

- бр.71 и 72-10 окт- исто- Господину Младену Св. Бајићу учитељу се на захтевање издаје званична сведоџба, а иста сведоџба се шаље на Високославни саборски одбор ради дозволе за месног учитеља за упит оспособљење на Сомборској српској учитељској школи.

А под бр 43 -15 мај- Славном Еп.Ш.О.Тем. се јавља осуство месног учитеља Младена Бајића ради полагања учитељских способности, на Сомборску школу, коју је завршио

ДУШАН ПОПОВИЋ

Био је учитељ од 1902. до 1904. године

Био је такође ђак Сомборске учитељске Школе коју је завршио 1886-1887. године, (под бр. 25 страна 610)

КАТЕРИНА РАДОВАНОВИЋ

Катерина Радовановић, апсолвента Сомборске учитељске школе 1903-1904 (под бр. 34, страна 616.) била је привремена учителица 1904. и 1905. године. У том периоду, кратко време била је и појац у цркви, али на молбу Црквеног Одбора 1905. на њено место је постављен Арон Тимотић.

Као привремени учитељи, у то исто време , по бележнику Светозара Нјдана, били су Богдан Новаков и Ђорђе Алексијевић.

ЂОРЂЕ АЛЕКСИЈЕВИЋ

Био је учитељ у период од 1904 до 1906

Ђорђе Алексијевић је завршио учитељску школу у Сомбору год 1904-1905, под бр. 1, страна 616

У школској години 1904-1905. и 1905-1906. био је учитељ са пуним правима у Арад Гају. У периоду 1902 до 1904 је слижио само као привремени учитељ.

ХРИСТОФОР КОЈИЋ

Био је учитељ у период од 1906 до 1922

Рођен је у Мађарском Чанаду 1886. године., отац Александар, а мати Персида Малацков.

После завршене учитељске школе у Сомбору , 1906, под бр.23, добио је место учитеља у Арад Гају и ту је службовао пуних 16 година.

1905/1906.

1. Бајић, Бојана; 2. Бајић, Даница; 3. Бајић, Младен; 4. Бокшан, Косана; 5. Бошњак-Крстоношић, Емилија; 6. Бугарски, Мирослав; 7. Верчевић, Слава; 8. Веселиновић-Панић, Милана; 9. Војкић, Милана; 10. Вујић, Катица; 11. Григоријевић, Ирина; 12. Драгин, Јован; 13. Дунђерски, Јован; 14. Жакић, Катица; 15. Живановић, Аксентије; 16. Журановић, Марија; 17. Искруљев, Јован; 18. Јанковић, Стојан; 19. Јовандић, Марија; 20. Калинић, Милана; 21. Кашанин, Милаутин; 22. Ковинчић, Јељка; 23. Кojiћ, Христифор; 24. Косић, Славко; 25. Ловић, Радослав; 26. Малетић, Никола; 27. Марјански, Леонтије; 28. Марковић, Димитрије; 29. Матић, Душан; 30. Маширевић, Георгије; 31. Мириловић, Јованка; 32. Наввински, Александар-Бранко; 33. Недељко, Меланија; 34. Недељковић, Милена; 35. Николић, Димитрије; 36. Павловић, Јованка; 37. Пилић, Бранко; 38. Пихертгов, Емилија; 39. Радишић, Зорка; 40. Ралић, Ружица; 41. Раћић, Персида; 42. Симић, Јован; 43. Стефановић, Бранко; 44. Стојадновић, Живојин; 45. Татић, Михајло; 46. Теодоровић, Станимир; 47. Терзин, Живко; 48. Токин, Меланија; 49. Томић, Јованка; 50. Бирић, Милан; 51. Увалић, Владимир; 52. Цвејин, Живојин; 53. Шнбалов, Лука.

Оженио се са Гајчанком Клементином Маринков, кћи Пере Маринкова и Милице, рођ Бајићћ 20. апрола 1910. године, а кума им је била супруга гајског тадашњег пароха, Јулиана Адамовић и Гајчанин Иван Иванов.

На жалост прва три детета , два сина и једна кћерка су рано умрли, али следећа три, сви синови, прва два Ива и,

Александар- Саша рођени су у Гају, трећи - Стеван, су преживели, и ако, заједно са оцем су имали доста тешких година. Сва три сина су прешли у Југославију .

Веома често су долазили у Гај, цела породица, а деца су се играла заједно, а најближи Гајчанима, који још живе био ј, нормално, Стеван.

Ми , да кажем, рођени до 1960, га памтимо, мали, са брадом, мало болешлив. Сви смо га називали попа Којићом.

После Гаја ,био је учитељ 1923-1926. и 1928 до1933 у Ченеју, а и свештеник, а затим свештеник у Торњи .

Умро је 1961. године, како се види у одломку из протокола

1961	протоколески
март 24	Христофор Којић адм. партије у Торњи
април 6	бивши партија у Ченеју

Арад Гајске цркве. Сахрањен је на Арадгајском гробљу.

Поштовање према учитељу Христофору Којићу се види и из

“- бр 48-1927-

Потпредседник, Светозар Стефанов, предлаже присутним одборницима ,да се врати натраг Госп. Христофору Којићу сав новац , који је дао св. Цркви услед погребна своје супруге, у знак захвалности и поштовања према њему, пошто је овде дуго година учитељ био.

Решење : Присутни одборници примају овај предлог, те једногласно решавају: **да.**

Спомен плоча са гроба Христофора и Клементине Којић. Подигли су га синови

У времену када је учитељ Хрисрофор Којић био у Гају, десила се и драма интернираца у Арадској тврђави. Та драма, била је приказана на изложби слика у Музеју Војводине 1994. године, а каталог Логор у Араду 1914-1918 је припремио господин Божидар Панић. Ту су се гаичани срели после других година са Стефаном.

Слика из Сремских Карловца: Тоша Селичан, Здравко Милин, Пера Пајин, Петар Станојев, Тирсин Владимир, Миливој Живањелов, Илија Путић, Драга Мирјанић, Јован Шандић, Лолић, Божидар Панић, Љубомор Шандић, Сима Жарко.

ИВАН РАКИЋ

Био је учитељ од 1923 до 1924 и од 1928 до 1929 године
О Ивану Ракићу нам је причао његов унук, господин
Белити (Белић) Владимир.

“ Мој ујак је био учитељ у Гају у периоду 1923. до 1924. и
1928-1929. године, а, у међувремену је наставио свој рад
у Печки, где му је ученица била и мања сестра, то јест
моја мама.

1929. је прешао Мориш у Фенлаку и ту је остао до своје
78. године. Пут из Печке до Фенлака прошао га је са
бициклом, кроз шуму, затим са скелом прешо у Банат, у
Фенлак. Овде ја завршио свој учитељски рад у својој 78.

години. Одселио се затим у Наћфалу где је умро 1987. године. Имао је двоје деце, девојку, која је била учитељица српске секције у Торњи све док се српска секција није укинула, када је прешла да ради у румунским разредима. Сада живи у Немачкој.

Друго дете, син Будимир, који је млад умро, био је универзитетски професор у Темишвару, а чија се супруга, Немица одселила у Немачку, са њиховим исто два детета, син и ћерка. Нажалост су прекинули везе са нама у домовини.

У том периоду, моја мама Ђурђевка Живањелов, која је становала на Црквеној улуци 123, веома близу школе и учитељског стана, а учитељу му је била драга. Трудио се да ја научи једну кратку песму. Успео је. Ево песме:

Имам жуте ципале
И сукњу на шпицеве
Па се шећем поред школе
Учитељ ме воле.

МИРА И ЈОВАН ДРАГОЈЕВИЋ 1929 - 1931

Две године, Мира 1929-1930, и Јован Драгојевић 1929-1931. били су учитељи у Гају..Јован Драгојевић био је и свештеник у Гају, а то до 1940. у које време је наставио предавање у школи веронауку. Када, због догађаја оног времена, вратили се у Југославију.

" Ову слику сам добио од госпође Загорке Дамианове, удате Роман.

Приповетка Загорке Драганове

У овој слици смо ми, ученици већ у румунској школи, "горе" у Гају, на час веронауке. Час на којим су били присутни ученици, српске националности, румунске школе. Час је одржавао наш свештеник у то добро,

1 – ред Веселин Кузманов, Загорка Сечански, Арсика

Остојин, Драга Поповић, Петар Поповић, Миодраг Тошић,

2 – ред Драгомир Ненадов, Владимир Арсенов, Љубица Рац, Олга Живојнов, свештеник Јован Драгојевић, директор школе Загорка Драганова, Десанка директор

румунске школе ГОРЕ Загорка Драганова, Десанка Остојин, Никола Рац, Анђелко Армацки

Добар и благ је био поп Јова, тако смо га ми звали. Тувим да у његово време се оснивао и црквени хор (детаље у поглавље о Хору. Слика свештеник Јован Драгојевић, у средини, са хористима) Једне године, не тувим тачно када, била сам кума на Савин Дан.

Из цркве, после службе, са литијама и колачем, а свештеник под Небом, смо дошли у школи. По целом путу певали смо Химну Светог Саве. Са нама су дошли и одрасли, у главном наши родитељи. Овде, у школи се резе колач, и

сваки присутан је добио кришку колача. Затим сваки ученик је деклемовао песму коју је учио за тај дан. Ја као кума сам прва деклемовала. Овде у овој мојој ташни, коју видиш Љубомире, имам пуно слика, а мислим да и други сада стари људи из Гаја држе те успомене, па би ти показала неке, које мислим да само ја имам.

Међу остале слике, сам избирио, једну из времена када је њен син Виорел био у први разред српске школе, то су и Младен Катић, Виорел Роман, Ђурђевка Коларов, Радмила Кузманов, Ружица Живањелов, Васика Лекин

И ја имам изненађење за Вас, слику, исто са Вашим сином кад међу тадашњим дечацима у забавишту су били и Срби, то је било 1955.

или 1956. године, а осим њега, су и Васика Ненадов, Радмила Кузманов, Олга Докманов, Бисерка Мурешан, Ђурђевка Коларов. Забавиља у том времену биле **госпођа Мулер**, она која и пре двадесет и пет године била забавиља у Гају, у истој згради, у улицу Антон Панн , преко пута државне школе, зидане одма после 1900. године од талијанских мајстора, ди, после 1950. године је премештен и српски, сада разред.

Ко су та деца ? Ни они старији Гајчани нису се препознали.

У период између два доласка у Гају, Ивана Ракића, били су сваке године нови учитељи. Доле видите детаље о њима. Сви су били полазници српских учитељских течајева у Темишвару .

Име полазника	Место	Течајеви	Година	и место	Рођења	1920	921	922	923	924	дипломирања
Ибан Ракић	Печка	I	II	III	IV	V					Темишвар 1926
Невенка	Велики										
Керпенишан	Семиклуш		I	II	III	IV					-
Олга											
Фердинандов	Арад		I								
Илија Дишић	Чанад	I	II	III	IV	V					Темишвар 1926
Мирна Радин	Велики										
	Симиклуш	I	II	III							-

То је примилио Арадгајски Школски Одбор да се обрати одговорним вишим одборима да нађу учитеља који да остане у Арад Гају дуже време.

Тај учитељ је била ушитељица Невенка Томин Попиан

НЕВЕНКА ТОМИЋ, удата ПОПЈАН

Била је учитељица у переиоду 1931- 1938 и 1939 – 1950 године

„ НЕВЕНКА ПОПИАН – УЧИТЕЉ И МАТИ “

пише ћерка Лучија Попиан Молдован
превод с румунског проф. Јаворка Јоргован

“ Мама се родила 1903. године- пише њена ћерка Лучија-у породици Томић,из Велике Кикинде. Породица се премешта у Темишвар ди похађа основну школу и гимназију, као врло добра ученица.Доказ су њени сертификати на којима стоји писано калификатив – одлично.“

Додајмо овој успомени један податак из књиге Српско школство у Румунији, Душан Саблић и Стеван Бугарски су забележили у табели Полазници српских учитељских течајева у Темишвару

Име	Место	Течајеви	Година	дипломорања			
<u>полазника</u>	<u>рођења</u>	<u>1920</u>	<u>921</u>	<u>922</u>	<u>923</u>	<u>924</u>	
Невенка	Велика	I	II	III	IV	V	Темишвар 1926

У наставку своје успомене, Лучија пише“Сматрали су је као једно храбро дете,вредно и амбициозно,одлике , које су је красили цели живот.

По завршетку школе била је наименована као учитељица почетница у разним школама жупаније као Петрово село,Станчево и Темишвар-Фабрик, где је више године радила.

1931 године била је наименована у Арад Гај. Овде је учитељевала све до 1950. године, када се преселила у Арад.

За време рада у Гају она је упознала тату, а из њиховог брака родили су се , син Мирча и ћерка Лучија,понос и радос њена.

После смрти мог оца ,1951. године,она је преузела обе улуге- мајке и оца.

Дуже времена она је радила неизменично у школама из Арада и Гаја.Радила је неуморно , сво време доказујући велику унутрашњу енергхију и неизмерну љубав.

Волела је своју децу али и школску децу, свом душом својом.

Била је поштена, пожртвована, посебно, али и врло строга ,желећи да од својих ученика учини праве људе.

Није прихватала лаж, лењост, неуредност, није прихватила немарност неодговорност. Све је то на мах кажњавала.

Истовремено је давала, али и много тражила.

Кад сам била мала ,памтим да ме је за руку водила у цркву .Деца су је чекала.Мали хористи цркве из Гаја певали су као анђели.Имали су доброг диригента,учитељицу која грешке није дозвољавала.

Антифон ,апостол којег су школска деца читала, и данас ми у ушима одзвања..

А ја , будући мала, стајала сам иза ње, у певници и нисам смела реч да проговорим, и ако сам знала све напамет шта се у цркви појало.

Исто памтим оне лепе прославе на крај школске године..Какав фаст, колико увежбавање, колико радости, али и сузе , јер тешко је било да удовољаваш гордостима малих глумаца.

Већи ученици и омладина ,играли су на сцену драмска дела Нушића, на пример једне се године интерпретила „Гусларова смрт”, једна песма веома дуга и тешка, ученик је изгубио ред речи, а мама му је шапнула реч и све се добро завршило, чак нико из публике није приметио ту малу сметњу.

Слика са литијама на жито

Школа из Гаја давала јој и дозвољавала да се радује миру,душевној топлоти и љубави и да може лако да испуњава учитељски позив.

Она је децу погледом својим , као чаробњак кротила и васпитавала.

Радила је са 4 па са 6 паралелних разреда.

Не могу да заборавим тишину која се успостављала када је она нешто објашњавала.Чинило се да су деца са њених усана упијала сваку реч, сваки израз лица.

Не могу да заборавим ни дрхтај првог дана школе, првих слова написаних на хартији, ни руке које су нас благо миловале по главицама повијеним да би успели да напишемо прве речи. Колико је топла била моја мама, како је само умела да нам пренесе свој ентузијазам и радост коју ти знање доноси.

Али, истовремено могла је бити и строга посебно када понеко није испуњавао своје обавезе.

Њен сан , да њени ђаци постану прави људи – испунио се. Њени су ученици постали људи вредни, радни и поштени . Неки су од њих наставили универзитетске студије и понели пламичак знања запаљен тамо ,у Гају.

Мама је умрла 1969. године,последњег дана школске године. Страшна случајност. После чега је 42 године учитељевала, поистоветила се са учитељским позивом,није могла да напусти овај свет до само једног симболичног дана, дан који завршава школску годину.

Ова необична оданост према свом позиву је укорењена у своју огромну моћ да воли и у своје убеђење да васпитање и култура су есенциалне за остварење човека. Гајчани ,који су је истински волели,испратили су је на последњи пут достојанствено , али са сузама и захвалношћу оној која је била уз њих и која им је прву књигу ставила у руке.

Када се враћам у Гај људи ме зустављају на улуци и вичу ме као у детињству –Лучика-, те за тренутак ја имам страни осећај да време није прошло, да ће се иза неког рога драге особе мог детињства појавити истински...

Са многим Гајчанима, које често теже препознајем после толико година, осећам да ме нешто заједничко везује, нешто чега се радо сећам, успомене из основне школе, успомене на моју маму.

И ништа блаженије него да од њих чујем речи захвалности за све шта је мама, осим слова, усадила у душе, као животне принципе, љубав према ближњему своме и понос да будеш СРБИН “

Лепо написана прича о сопственој мајци, а такође и учитељици.

Ево слике из 1948 разреди I - IV. године, ди у средини је учитељицљ Невенка, а поред њене десне руке стоји њена ћерка Личија.

4- ред Новица Иванов, Иван Недучин, Андрија Милин, Петар Армацки, Живко Шандић., Анђелко Шандић, Славко Јоргован

3- ред Иванка Ћосић, Бисерка Пајин, Јованка Пајин, Ружица Стефанов, Данилка Поповић, Јаворка Путић

2-ред Видосава Стефанов, Зорица Петровић, Ангелина Путић, Лучика Попјан, Ружица Пужин, Олга Симулов, Бојана Нецин.

1- ред Љубинка Шандић, Кристина Шандић, Анчица

Лекин, Љубинка Сечански, Хермина Бајић, Олга Остојин, Катица Живојинов.

Млоге су генерација ђака били њени ученици. Када питаш о учитељици Невенки, ученик прво каже : „ **да, така учитељица**”

УСПОМЕНЕ

Иван Недучин

Кад сам први пут ушао на врата школе видио сам оно звонце за које и мој тата и моја мама су ми много пута причали. Биоло је лепо. Мислио сам да је од злата, тако је светлело на сунце. И ја сам имо код куће више комада, мањих , али нису били тако лепо. На њему је писало нешто а не памтим шта, само то знам да не на српском, са ћирилицом.

Кад је била прва прослава дана ћирилице сетио сам се, па сам пробо да га нађем. Зато сам ишо у школу , горе, а тамо једно гадно, из неке цеви направљено звоно, оно , наше звоно, 2003. су украли.

Другу ствар коју сам упозно је била МОСКАЧА. Шта је москача? То је онај други Свети Никола кога сва деца сигурно знају.

Једном се откинула москача, она права .коју родитељи су дали новац да се купи на почетку сваке школске године, па да не заборавимо њену улогу, госпођа Невенка каже

- Иване ,јер само ја сам био у то време са тим имено у разреду, иди у рит и тражи једну добру врбу, ти си паметан и знаш какву треба
- да госпођо учитељице.

И бежим ја у рит, доле на крај школске баште, тражим и нађем једну врбу како би сваки човек хтео да има. Пун фале, уђем у разред, дам учитељици врбу, а она мени

- Да видимо да ли је добра.: држ Иване руке...

Љубинка Сечански

Мени ми је било драго да идем у ону школу ди су учили и моји деда Милутин, тата Јефта Сечански и мама ,Анђелка Шандић.

Имали смо ,и ја и мама исту учитељицу,веома спремну и строгу учитељицу.Радила је истовремено са 4 разреда, а и неколико година били су и 5 и 6 разреда.Трудила се да смо добро спремни.Доказ тога били су добри резултати које су српска деца стицали у румунским гимназијама, али и другим школама.

Спремали смо и лепе школске преставе. Ди смо рецитовали, певали песме и играли.

А прву песмо коју сам научила, рече мама, Анђелка,је била ова

Да поздравим миле госте,
Сред данашњег дана,
Од свих својих другарица,
Ја сам изабрана.
За сад само неколико речи,
Неколико рећи знам :
Мили гости,драги гости,
Добру дошли нам.
Шта ти је.....

Анђелко Шандић

У мом сећању је остала таблица.Писали смо на њу са грифтом, или писаљком.Ујутру када сам бежо да не закасим у школу, и ако сам

становао веома близу, носећи је птопазу, она се избрисала, па ,брзо пиши изнова. Сигурно сви је знате,па чак и они млађи од мене.У нашој СРПСКА ЧИТАНКА за други разред она је била лепо описана.

Разред је био мали за толико ђака , али добро организован. Када си ушао на врата, видио си учителицу Невенку. Она је имала њену катедру на једном постолу , до прозора, а на њеној левој страни је била табла.

Клупе су биле постављене на два реда, до прозора дечаца а до врата девојке. Били смо по четир у клупи.

Ја сам био у клупи са Иваном Недучином, Јованом Иванов и Новицом Иванов.

Учитељица је била строга, имала је и право, нам је предавала веома добро и јасно, зато и ми је требало да знамо када нас је слишала. Ко није знао се упузно са москачом. Ја нисам је упознао.

После, када смо завршили да учимо азбуку, дакле све шта је било у буквару, почели смо да читамо из читанке и да учимо песме. Знам да је једна била о азбуци, АЗБУКА Јефта Тирсин, на једном састанку, донео је ону Литанку о коме се Анђелко сетио. А ту песма о Азбуци :

Мали Јова	Сунђер креди	Хоће тако
учи слова	много вреди,	Све једнако
исписује редом	ал ' не клоне Јова	Па ће једног дана
брише,пише	пише, брине	Све без бриге па
изнова	па пореди	Писат књиге
на таблици кредом	сва азбучна слова. Од хиљаду страна	

УЧИТЕЉ ГЕОРГЕ НЕЦИН 1951 - 1953

Био је учитељ у перид од 1951 до 1953 године.

Георгије или Ђура како су га Гајчани знали, једини је учитељ, рођен у Арад- Гају, који био је и ђак а касније њен учитељ. Ево шта о њему нам пише његова унука Мицика Цар Нецин у кратком чланку са именом : “ Поглед у прошлост школства у Арад-Гају”

Ђура Георгиј Нецин (1903 - 1969)

потиче из једне уважене српске породице- НЕЦИН-из Арад-Гаја.

На фотографисији видите породицу Нецин

- Андрија Нецин рођен 5.априла-1879 - супруга Љубица рођена Стефанов у слици Ђура је тај најмањи, а у средини је сестра Милица, а сасвим десно већи брат Василија.

Ђура , родио се 6. априла 1903. године у Арад-Гају

.Његови родитељи су били Андрија и Љубица Стефанов и су становали на Црквеној улици бр.14. Имао је брата Васу и сестру Милицу.

Похађао је основну српску школу у Гају и имао је као учитеља

Христифора Којића

Затим уписао је мађарску гимназију у Араду, а потом мађарски факултет Права у Клужу. Тако је добро учио да само јединице је добивао као оцене.

Због тога Мађари су му нудили најбоље радно место, али искали су од њега да се помађари, дакле да добије чисто

католичку и да се одрекне сасвим од српства, али он им је одговорио:

„НЕ ! Ја сам СРБИН и СРБИН ОСТАЈЕМ, ма где ће ме водити живот „,на то мађари су га квалификовали на друго место, а прво место је добио један Ивасковић, све Србин., који се помађарио, како су они хтели у добио име Солоши

Ђура је добио понуду за радњу у Брашову, где је служио 10 година, као адвокат. Све то време тежио је за српство .Одустао је од адвокатства и примио понуђено радно место као заменик учитеља српског језика у Банату, у Руском Селу и Станчеву од прилике 15 година, а успео је

да се врати свом родном Гају, као учитељ 1951. до 1953. године. кад се пензионисо од болести.

Био је јако интелгентан. Читао је врло много, а превео је песме Петефија и Еминескуа (Лично сам видла папир са преводом Звезде Данице.), на српском, и то да остане од њега за Србе, да би и они дошли у везу са културом других народа.

Говорио је чисто 5 језика српски, румунски, маџарски, немачки и енглески. Читао је филозофе Канта, Ничеа и повуко у књизи редове које је сматро важним.

Био је велики туриста, па једном је експлодирао мотор аутомобила у који је био он. Сви, да би се спасли, скочили су напоље кроз прозоре, врата, један преко другог, пали су на асфалт, тако да он је издриобио једну руку, оболео је и био принуђен да се пензионисе. За кратко време је умро. Сахрањен је у Гају

Ја то све шта сам овде написала знам лично од мојег ује и моје маме, Милице Нецин, његове сестре.

УЧИТЕЉИЦА КАТИЦА ТОДОРОВ ТРИФАН 1953 - 1955

Била је апсолвент прве генерације Српске педагошке школе. Рођена је у Темишвару. Уписала педагошко школу 1948. и завршила 1952. године

Прво радно место, Основна Школа бр 14 у Арад- Гају, српски одсек.

Учитељица Катица Тодоров Трифан, са много узбуђења обратила се посебно својим ђацима 2006. године на прослави Дана Ћирилице, поводом 50-годишнице од када су они завршили основну школу, и рекла је "Веома је лепо од вас да сте се окупили на вашој 50. годишници од када сте завршили 4. разред, и радујем се што нисте ме заборавити и можемо заједно да се сећамо оних лепих ђачких дана. На почетку вас молим да одамо почаст сећајући се на оне учитеље и ђаке који нису више међу нама. Желим вам добро здравље и много среће у животу и вам се захфаљујем."

Јован Шандић, ученик у то врем , после што је поклонио букет цвећа својој учителици је реко следеће: "Имам овде слику из 1954. године. Били смо 16 ђака а учителица нам је била тада млада госпођица Катица Тодоров. Из тих 16 нажалост 6 су умрли, то су: Ђурђевка Остоин, Јован и Тоша Симулов Младен Катић, Ивица Живојнов и моја сестра Јордана. Овде су 3 присутни, ја, Драгомир Шандић и Здравко Милић, о осталима знам да су добро, сваки има своји живот и своје обавезе, па сам сигуран да због њих нису могли овде да долазе.

Учитељица КАТИЦА
ТОДОРОВ са њеним
ђацима :
Јардана Шандић,
Тоша Симулов,
Јован Шандић,
Младен Катић,
Здравко Милин,
Катица Јоргован,
Јован Симулов,

Зорица Живојнов,
Невенка Иванов, Ђурђевка Остоин, Ђура Јованов, Олга

ВЛАДИМИР ГАИН 1955 - 1962

Био је разредни колега са Катицом Тодоров, дакле заваршио је педагошку српску школу 1952.

А Гају дошао је за школску годину 1955-1956., преузевши одсек од његове колегинице, Цатице Тодоров, и наставио је рад док му је болест дозволила да то учини.

Ево његове приче, која носи потпис учитељице Нођи Гизела, колегиница у Школи бр.10, Доле, из Гаја..

... ПОСЛЕДЊИ СРПСКИ УЧИТЕЉ

пише

учитељица НАЂ ГИЗЕЛА

превод

професорка

ЈАВОРКА ЈОРГОВАН

Пробудио се, скоро весео. Отишао је право до чесме у авлији да опере сан из својих очију. Сво време мисли су му се ројиле у глави. “Морам да пожурим, мислим да ће нас данас посетити школски инспектор. Већ давно је обећао, али још није стигао код мене.” “ По мени може доћи “, пошто његових 17 ђака похађају часове, воле учење. Најбољи су из матерњег језика и математике. Јасмин из 4-ог био је прошле године шеф промоције. На завршној школској прослави, директор је похвалио и учитеља за добар успех ђака, који ће убележити пети разред. Али, лако није да се истовремено ради са четири разреда. Током толиких година, научио се. Има довољно времена за лично спремање, за преглед свезака. Живи сам, рад, часови му испуњују живот. На путу према школи мисли шта је себи предложио за данас. Први час је математика. Изјутра су деца пажљивији, лакше разуму теже предмете. Следи час румунског језика. И они из другог разреда чисто читају, а мали из првог разреда све разуму и доста се добро изражавају на државном језику. Сетио се да ће данас већи резред донети мотике и грабљице да би уредили башту изпред школе. Већ годинама је то

ЅI-Наталија
Живојнов, Олга
Докманов, Радмила
Кузманов, Мариана
Имброновић Ружица
ЛупшићII –ред
МијаЖивојнов, Воја
Арсенов, Мита
Коларов, Васика

Лупшић, Васика Ненадов

III-ред Драга Којић, Евица Катић, Бисерка Мурешан,
учитељ Владимир Гајин, Видица и Веселинка
Путић, Радмола Јованов Будинка Паин

његова обавеза. Под надзором учитеља, за сат-два почупаће коров, одстраниће шљунак и отпали малтер. Са неким душевним етузијазмом видео је већ свеже озеленелу траву, окопане и заливене карамфиле, слез и руже. Већ је уживао и одушевљавао се задовољству својих колегиница. То да! Тај Милан има златне руке. Без њега, шта бисмо радиле - обично су говориле. У оваквим ситуацијама, он, смешећи се, хвалио их је, али у дубини своје душе он се радовао што им је потребан, он, његов рад и његово умеће. Тако мислећи, стигао је до школе. Двориште је било празно.

Чини се, да је зазвонило за улазак - помислио је. Али не може бити тако касно. Идем право у разред, за каталог има времена и после првог одмора; нећу губити у времену. Полако је отворио врата и не приметивши да у клупама седе нека њему непозната деца и слушају младу ушитељицу, која стоји испред табле.

- Да видимо, ко је данас одсутан, јасно и гласно је упитао. Нема тишина била му је одговор. Пискави глас и непознати језик уплашили су децу. Млада учитељица се прибрала и повикала:

- Ко си ти? Како си смео да овде уђеш? Одлази одмах из разреда! Чувши галаму, једна средовечна жена промоли главу кроз врата. – Шта се десило, Ана, упитала је. Одмах затим, не чекајући одговор, закорачила је према човеку који је као скамењен стајао на средини учионице. Пружи му руку и са благим гласом обрати му се :

”- Како ти је пало на памет, Милане, да дођеш овде? Ајде, ја ћу да те испратим.“ Милан јој се без противљења повиновао, захвалан што га спасава из ове непријатне ситуације, у којој се нехотице нашао. Није могао да се присети како је овде доспео. Жена га је испратила до

капије, говорила је са њим полако, сталожено, као малочас у учионици.

"- Да ли ти је што потребно? Послаћу ти храну по мом сину, и једно ћебе ћу ти послати. Јутра су сада свежија. Брини за себе, Милане! Ево ти и нешто новца, да ти се нађе ...за хлеб". Пружи му новчаницу, он је збуњен прихвати. Кад је изашао на улицу, затвори за њим капију. Збуњен, стајао је још неколико минута пред капијом, а затим је пошао тетуратујући се у правцу одакле је и дошао. Млада учитељица сачекала је старију колегиницу на ходнику. Видело се на њој да је још узбуђење због скорог догађаја. "- Ко је био тај бескућник и одакле га познајеш?" Запитала је узбуђено. Жена јој са смиреним и уморним гласом одговори:

"- Много година уназад, можда је чак 20 година прошло од тада, били смо колеге. У твојој учионици је предавао. Био је добар учитељ и колега, чисто обучен и уредан. Радио је савесно и предано. Ученици су њиме били одушевљени, а родитељи су га ценили. Кад је касније српска секција укинута, он је скренуо памету. Недељама је лутао улицама, причао сам са собом млатарајући рукама... Данима ништа није јео, пропио се. Доспео је у болницу. Кад је отпуштен из болнице, ничега се није сећао. Избацили су га потом из државног стана. Примео га је са сажаљењем човек, чија су два сина били његови ученици. Од тада тамо живи, негде на крају града. Зими спава у штали где су и краве. Ја сам га још посећивала. Давала сам и новац, али није ме препознао. Само ме је ћутке гледао мутним очима. Не дружи се ни са ким. Добро је познат у крчми на крају града. Ако добије неку пару, одмах на без везе потруши.

-Идемо, одмах ће зазвонити ", уздахну и пође журно према свом разреду. За то време, у неком тамном углу неке старе собе, **последњи српски учитељ**, у зими и са хепознатим сновима, очекује да му се замагли пред очима, замути у глави, да му се и последња искра свести угаси...можда за навек."

Ово је, у неку руку, само делић романтизованог животног пута учитеља Владимира Гајина. Памтим и сам учитеља Гајина.. Памтим добро његову тужну причу, а и наш дечији страх који су нам уливале приче о његовом страшном погледу и изгледу, али памтим и лепе приче његових ђака: Олге Докманов, удате Вулпе, Видице Путић, удате Крашован, Будинке Пајин. удате Јакшић, Бисерке Мурешан, удате Петковићу, Ружице Живањелов, удате Кошарба, Ружице Лупшић, удате Бизау. Све су то средовечне госпође, које имају одраслу децу, а Видица и унуку. Оне су биле последња генерација српске основне школе у Гају. Све су биле одушевљене предлогом да се поново окупе, па да обнове сећања на детињство, на своје ђаковање. "У школи смо заједно били ми Срби, са Румунима и Маџарима. Играли смо се за време одмора и скоро сви смо знали сва три језика. Често се у нашим играма укључивао и "Уча". "-Тако смо га звали ми, ученици," каже Будинка, гледајући лале у башћице. "Лепе су лале."

"-Тувим, да сваког пролећа, сећа се гласно Олга, сваком ђаку уча је задао шта да донесе, неко мотику, неко грабље, неко који струк расада, па смо тако уређивали нашу школску баштицу. Чак смо садили лук и сејали зелен". " На часу музике смо учили лепе песме, тувите ону :

У ливади ,под јасеном
Вода извире,
вода извире", ...почиње Видица, те
све три настављују да певају: "Ту се
шета лепа Ката
Воду захвата,
воду захвата "

.....А даље се више не могу сетити. "- А и игре смо учили, сећам се кола, Банаћанско коло, па смо имали и мале народне ношње. Видела сам да још постоје једна кошуљица и једна сукњица у забавишту, где је Видица

сада директорка..”
Играли смо и друге игре. На пример са Румунима: -Am
pierdut o batistuță. -Țăranul e pe câmp
-Podul de piatră.

А са маџарима смо певали
-Bui,bui, zold levelce,
-Nytvo von o arany kopu,
-Csok bujotni rojto.

Али у школи није било само играња, него и учења.
“Учитељ је у школи био увек лепо обучен, уредан, био је
пример за ђаке, а ми, девојчице. смо све то добро
примећивале и примењивале у нашем понашању”, додала
је још Олга, “... али је и предавао тако да кући мало је
требало да учимо, “додала је и Видица,.
“ -Понекад је “употребљавао” и лењир, па ако си повуко
руку, одма је апеловао на математику, множио је са два”,
казала је смејући се Будинка.
“- А то се видело и у наставку школовања” настави она.

“- Били смо дисциплиновани у разреду, а лењир се није често користио”, настави Видица,” тако лепо нам је

објашњавао лекције из сваког предмета, тако да после предавања ми смо измишљали мале преставе са темама из тих предавања. Једном нас је учио о значају воде за живот људи и биљака, па, нас три и моја мања сестра, Веселинка, она је са Будинком била у разреду, копали смо бунар код нас у авлији, а воду смо донели са крај башће, из рита, са око 50 метера. Док смо са водом стизале, наш нови бунар је упио воду коју смо пре усуде. Пошто је вода била плитка при обали, Веселинка одлучи да ће се боље испружити, да захвати тамо где је дубља вода. Она падне у воду, сва се покваси, а онда се мамим лењир удри по мени. На крају наставе, када смо полазили својим кућама, Уча нас је погледом пратио до ћошка код забавишта. А ми идемо двоје по двоје држећи се за руке, а после...куд који. Једне зиме, био је велики снег.Уча улази у двориште свог стана, а то је било скоро на крај пута, до споменутог рогља. Снег велики, а ми ставимо наше ташне, знате, оне од картона на леђа, па на снег вучемо један другог... Тако два дана. А онда картон се подеро, па лењир је поново прорадио, сећају се Видица и Олга. “-Сећате се кад је Васика Лупшић дошао са “штрупландом” његове бабе на глави, да му држи косу. Наша клупа првог разреда биле је до Учине катедре. Васика је чуо да неки младићи помоћу неких гумица држе косу да им не уђе у очи. Па шта је он мислио, “Узећу ја штрупланду моје бабе да ми држи косу”, али није

помислио да је ошишан до главе, па штрупланда склизне с његове главе и право код учитеља на сто" сећа се Будинка.

"- И ја се сећам како смо радили у башти", каже Бисерка, "али никако нисам разумела зашто у води се виду две цркве једна прико друге. Ружица Живањелов је најстарија међу њима. "Вама је било лако, све сте имали разредне колеге, а ја сам била сама, па Уча ме је сваког дана преслишавао". "- А мене, која у првом разреду нисам баш добро говорила српски", каже Ружица Лупшић, " испитивао ме је много, тражио да понављам, још једном, па још једном...и тако сам много научила". "- Кад сам ја била у трећем разреду, он, више није долазио до краја године, али је у мом сећању остао његов лепо лице и лепо цвеће са школске оgrade... А, да, сетила сам се и осталог дела песме ," радосно викну Видица.

С брега јој се момче баца
Златном јабуком , златном јабуком

:

- Узми Като,узми злато,
Моја ћеш бити, моја ћеш бити,
- Нећу ,нећу, не треба ми
Имам драгана, имам драгана.

Певали су сада заједно шест школских другарица, радосне, али и сетне због трагичне судбине њиховог драгог Уче....

То је истинита прича **О .....последњем српском учитељу..... у Арад-Гају..**

Прича, је једно метафорично престављење заправо затварање српског одсека Гајске школе. Приватни проблеми, а и прогресивно погоршање менталне болести су метли крај, до тада успешне професионалне каријере младог учитеља. Остао је сам, напуштен од породице, а и болестан је напредовала.

. Пре, елегантан, лепо одевен, висок и леп, како су га окарактеризали ученици, дошао је у прилици да спава по

шталозима, да ходи обучен од добијених одеда, да трпи глад. Тако је завршио свој живот Владимир Гајин последњи српски учитељ .

Српска основна школа из Арад – Гаја, имала је велику заслугу у васпитању виших генерација, била је стуб српске заједнице у стварању вредних и поштених будућих грађана. Многи од њих наставили су традицију своих предака, бавећи се земљорадњом, а други, у корак са социјалним развојем, постали су стручњаци у разним занатима, једни од њих чак са високом школском спремом, као што су:

ЂУРА НЕЦИН	- ПРАВНИК
ЂУРА БУРНАЗ	- ИНЖИНИЕР
МИЛИВОЈ СТАНОЈЕВ	- ИНЖИНИЕР
ВИКТОРИЈА КОСМБЕСЦУ ШАНДИЋ	- АРХИТЕКТА
ДРАГОЉУБ САВИН	- ИНЖИНИЕР
ЖИВКО ШАНДИЋ	- ОФИЦИР
КРИСТИНА ПАЛКУ ШАНДИЋ	- ПРОФЕСОРКА
ЉУБИНКА КЛЕПЕ СЕЧАНСКИ	- УЧИТЕЉЦА
ЛУЧИА МУРЕШАН ПОПИАН	-
ПРОФЕСОРКА	
НЕВЕНКА МАНОЛЕ СТОИАНОВ	-
ПРОФЕСОРКА	
ГОРИЦА СФЕРЛЕ ТИРСИН	-
ПРОФЕСОРКА	
САВА БУРНАЗ	- ИНЖИНИЕР
ВИДА КРАШОВАН ПУТИЋ	- УЧИТЕЉИЦА
ВАСИКА НЕНАДОВ	- ИНЖИНИЕР

Више података у вези са школом, налазе се у
Монографији српске школе у Арад- Гају – Плава књига.

1988 – ДЕО СРПСКЕ ЗАЈЕДМИЦЕ ИЗ АРАД-ГАЈА

- Раду Вулпе, Радован Јакшић, Милован Милин, Лиубомор Живањелов,
- Благоја Лекин, Мита Шандић, Лаза Докманов, Јован Симулов, Мариоара Докманов, Звездана Белиац, Агата Путићи, Ђурђевка и Милена Шандић, Марика Арсенов, Миша Чосић, Лаза Коларов, Здравко Милин, Душан Докманов, Ружица Тирсин, Анчица Стефанов, Ђиурђевка Шандић, Ленка Иванов, Наранца Страти, Јелица Остоин, Корнелија Николов, Блага, Мерина Шандић, Драга Арсенов, Загорка Драганова, Даринка Паин, Тоша Симулов, Никола Симулов
- Милан Понта, Васика Страти, Ангелина Шандић, Тоша Селичан, Георге Имбровић, Василе Кошарба, Милан Поповић, Илија Путић
- Иван Којић, Андрија Милин, Виорица Шандић, Светлана Шандић и Јосиф Станковић, Родика и Андрија Станковић, Опра Константин,
- Милош Докманов, свештеник Бранислав Станковић, Вељко Шандић

..

Era 05.10.1947... Regele privea în neant, Neuman transfera încet din avere, Frângheanu visa la livada de nuci, ...**iar sârbii din Gai se gândeau la mica lor comoară, la biserică și la averea ei... adică a lor. Străbunii lor din Gai, au zidit-o și au întreținut-o iar noi, urmașii lor, avem datoria să procedam identic. DAR...**

Pe 12 septembrie 1948 președintele anunță că școala a fost naționalizată.

Predarea s-a făcut pe baza unui Proces Verbal, întocmit de învățătoarea Nevenca Popian și semnat de membrii Comitetului Bisericesc, : Jica Stefanov, Geoge Georgevici, Petar Șandici, Ghiga Cuzmanov, parohul Voin Pasculovici, pe baza hotărârii nr. 166369/1948.

pe 19.06.1949. Com. Bis. a luat următoarea hotărâre ” De oarece, tovarășul ....**cere Casa Populară Sârbă- SALA-** pentru Asociația culturală Locală, **Comitetul a hotărât să poftescă,** dar, cele trei camere să poată fi folosite de Comitetul Bisericesc pentru viitoarele ....

21.09.1952- Președintele întreabă: ” Comunitatea bisericii sârbești din Arad a oferit pământul său statului. Pun întrebarea Comitetului: ce facem noi cu pământul bisericii noastre ? ”

Comitetul Bisericesc, după discuții, vine cu următoarea decizie : „ **Este bine să predăm și noi pământul statului,** iar pentru acest lucru părintele Ilici o să întocmească a cerere în acest sens”....

..... noi cei de astăzi, câți mai suntem, să le urmăm exemplul... acum când le-am redobândit, ...sau, măcar să le ”conservam” în memoria....

1. BISERICA

TATĂL NOSTRU

Tatăl nostru
Care ești în ceruri
Sfințească-se numele Tău
Vie împărăția Ta
Facă-se voia Ta
Precum în cer așa și pe Pământ
Pâinea noastră cea de toate zilele
Dă-ne-o nouă astăzi
Și ne iartă noua greșalele noastre
Precum și noi iertăm greșiților noștri
Și nu ne duce pre noi în ispită
Ci ne izbăvește de cel rău
Ca a Ta este împărăția
Puterea și Slava
In numele Tatălui
Al Fiului
Al Sfântului Duh
Amin.

ОТЧЕ НАШ

Отче наш, иже јеси на небесјех
Да свјатисја имја Твоје
Да приидет Царствије Твоје
Да будет воља Твоја, јако на Небеси и на земљи
Хлеб наш засушниј дажд нам днес
И остави нам долги нашја, јакоже и ми остављајем должником
нашим
И не воведи нас во искушеније
Но избави нас от лукаваго
Јако Твоје јест Царство, и сила, и слава во вјеки.
Амин.

Заметація: Іогита 1870-го мѣсяца Януя гдѣ 7-го числа
 палаго Лѣвѣя Свѣтлѣтѣи Кожевицкѣиуа Лѣвѣи Варсѣи
 под Маја предѣлѣнѣи Іогита Срѣбномъ свѣтлѣтѣиуа араг
 скомъ Гатѣ, које та мѣже мѣсѣта измѣстѣи, после вѣрѣсѣи
 не мѣжѣнѣи под маѣштомъ дѣрѣвѣи, у присуствѣи мѣшѣрѣи
 парѣа Адѣра с мѣшѣиуа та мѣсѣиуа гѣмѣтѣи мѣшѣи, през
 дѣрѣа Андреја Лѣвѣиовѣица Парѣа, као Мѣрѣтѣица, по Ара-
 вѣиу у вѣи Мѣрѣтѣиуа прѣти сѣтѣи мѣсѣиуа свѣтѣи ед
 мѣшѣи новѣ свѣтѣи срѣбномъ арагѣ-Бѣжѣи, во мѣсѣи и
 пѣмѣиуа сѣрѣбномъ Преобрѣженѣиуа вѣсѣтѣи вѣи и вѣсѣа та.
 мѣи Тисѣа Арѣиѣа, при дѣрѣвѣи вѣсѣи прѣсѣвѣиуа мѣшѣи
 вѣи мѣшѣиуа мѣшѣиуа Тѣмѣиуа и Краѣа Мѣшѣиуа вѣсѣиуа
 сѣрѣбномъ Тѣмѣиуа прѣвѣиуа и три прѣсѣвѣиуа мѣшѣиуа вѣи
 вѣи Тѣмѣиуа вѣсѣиуа мѣшѣиуа; — Іогита гдѣ 1871-го
 мѣи Маја гдѣ 17-го числа вѣсѣиуа вѣсѣиуа мѣшѣиуа
 Кожевицкѣиуа — сѣрѣбномъ вѣсѣиуа вѣсѣиуа Парѣа, мѣи
 вѣсѣиуа вѣсѣиуа свѣтѣиуа арагѣ, през дѣрѣа Мѣшѣиуа
 вѣсѣиуа парѣа вѣсѣиуа мѣшѣиуа и Мѣшѣиуа мѣшѣиуа
 прѣсѣвѣиуа мѣшѣиуа арагѣиуа с вѣи сѣрѣбномъ Мѣшѣиуа, у прѣи
 мѣи срѣбномъ арагѣиуа свѣтлѣтѣиуа свѣтѣиуа вѣсѣиуа у.
 вѣсѣиуа вѣи вѣиуа Мѣшѣиуа мѣшѣиуа и дѣ-
 рѣвѣиуа мѣшѣиуа Прѣобрѣженѣиуа новѣ срѣбномъ арагѣиуа
 вѣсѣиуа. —
 У Арагѣ-Бѣжѣи, гдѣ 30-го Јанѣиуа 1872
 вѣсѣиуа
 Мѣшѣиуа Тѣмѣиуа
 Арагѣ-Бѣжѣи срѣбномъ парѣа мѣшѣиуа
 админѣстрѣиуа

Arhiva bisericii ortodoxe sârbe din Gai ne-a oferit documente importante și numeroase, care împreună cu însemnările preotului protopop al bisericii, Svetozar Naidan, au stat la baza acestei scrieri referitoare la Biserică, împreună cu Casa parohială, Școală și Casa națională Sârbească.

Din aceste documente rezultă că la data de 7 iunie 1870, sârbii, ca urmare a despărțirii ierarhice a bisericilor, română și sârbă, au început construcția propriei biserici cu hramul Schimbării la Față .

Mica biserică din incinta sediinței de vară a episcopului Sinesie Jivanovici, s-a dovedit neîncăpătoare pentru populația creștin-ortodoxă din Gai. Prin convenție, ea a rămas în folosință pentru credincioșii români, iar sârbii, au hotărât construirea unei noi biserici.

Primul document datează din 30 ianuarie 1872 și a fost întocmit de Mihail Putnic, administratorul parohiei ,

document care este prezentat sub aceasta fotocopie a transcrierii preotului Svetozar Naidan cu date importante privind construcția, dar și cele bisericesti convenite la începerea și terminarea acestui Lăcaș sfânt.

Documentele privind întâlnirile Comitetului și ale Adunării Generale a Bisericii precum și notațiile parintelui Naidan, referitoare la importante date și evenimente din viața bisericii au stat la baza acestei lucrări.

Lucrarile au inceput in 7 iunie 1870 cu sfințirea temeliei bisericii de către preotul bisericii sârbești din Arad, Andrea Petrovici. Iar la 17 mai 1871, din înputernicirea episcopului de Timișoara, Antonie Nako, preotul din Batania, Leontie Petrovici, a sfințit constructia terminată.

Constructia a costat 30.000 coroane și a fost executată de societatea omului de afaceri Winkler, din Arad.

Biserica este construită din cărămida arsă, pe care credincioșii au confecționat-o și au ars-o. Lucrarea s-a executat pe pământul cedat

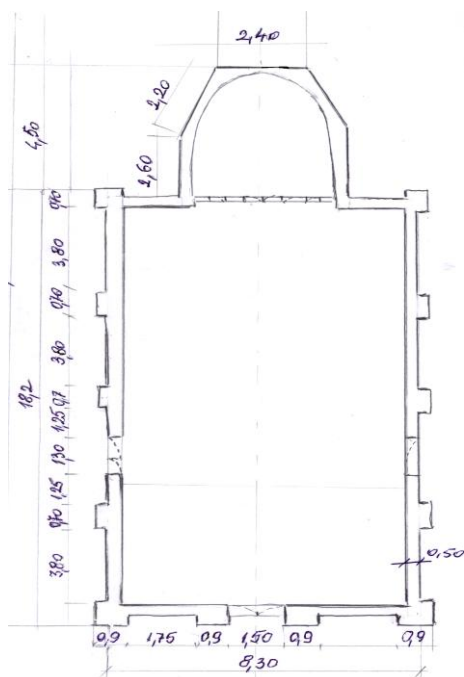
de credincioșii mai înstăriți, aflat în perimetrul agrar al Gaiului, în locul numit "Mala Bara", adica Balta Mică, loc de unde s-a scos pământul necesar pentru cărămizi, loc care se vede și astăzi.

Pentru foc, având în vedere că lemne nu erau în apropiere, au folosit paie, tului și rădăcini de porumb, primite și ele ca donație de la sârbi înstăriți.

Cu siguranță au fost și materiale care s-au și cumpărat.

Biserica, construită după proiect tipizat pentru acea perioadă, având în vedere urgența construcției ei, cât și numărul mare de biserici necesare, ca urmare a

separării ierarhice a celor doua biserici, are o suprafață de 181 mp, cu dimensiunile din desen, lungime cu altar cu tot, de 22,70 m și o lățime de

8.3 m. a corpului, iar iconostasul are o lățimea de 6,8 m, care este și lățimea de la intrare în altar, o înălțimea de 6 m, iar la capătul său altarul are 2,4 m. .

Înălțimea zidurilor pâna la acoperiș este de 5m, bolta este înaltă de 9m, iar până la vârful crucii, de la sol sunt 16 m.

Formatul bisericii este de vapor, având altarul în forma unei abside poligonale.

Fațada din spate are patru stâlpi, uniți cu un brâu fără decorațiuni, acest brâu se continuă pe toată lungimea corpului bisericii, fără ornamente.

Și în partea de jos are un brâu întrerupt de cele trei uși, două pe lateral, față în față, a treia fiind pe fațada din spate, ea fiind numita și intrarea pentru femei, știindu-se faptul că biserica are partea din față stabilită pentru bărbați, iar cea din spate pentru femei, această ușă fiind considerată ușa principală. Ușile sunt simple, fără decorațiuni.

La intrare este situat balconul, rezervat corului care împarte în mod egal distanța între podea și boltă. Aici se găsesc și funiile clopotelor.

Pe lateral sunt câte trei geamuri iar în altar un geam (pag 8), cu ramă curbată, inițial din lemn, acum din metal.

Clopotnița este împărțită printr-o bordura de tip împletitură ca o coroană , în doua etaje.

La primul etaj , care forma încăperea de sunet se aflau cele trei clopote:

clopotul mare	164 kg
clopotol mijlociu	124 kg
clopotul mic	56 kg

Etajul al doilea al turlei este prevăzut pe fiecare parte cu geamuri dreptunghiulare.

Iconostasul, cu dimensiunile limită, este unul preluat de la altă biserică, se presupune că ar fi de la Macea. Are trei uși, din care cea din mijloc este dublă, fiecare ușă cu cruce sus.

Icoanele, o grupare, mari și o grupare, mici, sunt din secolul al XVIII-lea, donate în majoritate în anii 1870 și 1871. După semnături, sunt identificați și unii autori: Nicola Popovici, Dușan Alexici și Alexandar Evrici. (Monumentele istorice și culturale ale sârbilor în Banatul Românesc, p. 14, Stevan Bugarski și Ljubomir Stepanov, Editura: Uniunea Sârbilor din România, 2010)

Dar iată câteva fotografii reprezentative Iconostasul în întregime (pag:10)

Altarul cu evangelia și celelalte obiecte de cult și icoana cu Hristos Iconostasul, cu excepția montajului, a mai necesitat și unele reparații, lucrări realizate de Lazar Ianici, membru al familiei Ianici cunoscută pentru execuția de lucrări ca: iconostase și alt mobilier bisericesc.

În 1870, Lazar Ianici primește un avans de 100 forinți pentru reparații la

iconostas, dar și pentru executarea celor două strune “ poinițe “ (locul pentru cântăreț), cât și scaunul Maici Domnului și scaunul Episcopal.

Urmează apoi alte sume de bani, totalizând 110 forinți încă în 1870, iar în 1871 alți 465 forinți, în diferite rate lunare.

Tot în 1871, meșterul aurar- Alexandar Evrici a primit 80 forinți, pentru lucrări la iconostas, la părțile sale poleite.

Podeaua este din caramidă arsă, iar acoperișul din șindrilă.

Gardul este din scânduri cu grilaje din leături.

Curtea bisericii, cuprinzând și biserica construită, are o suprafață de 700 mp și a fost cumpărată.

La terminarea acestor lucrări, pe 17 mai 1871, a doua zi de Rusalii, a fost blagoslovită biserica, după cele scrise mai sus, din traducerea notației lui Milan Putnic, administratorul bisericii.

Cateva date interesante din ziua de sărbătoare:

- cântăreț – Sava Tirsin
- s-au cumpărat 2 sfeșnice metalice în valoare de 12 forinți.
- la blagoslovire (sfințire) s-au folosit 10 kg praf de pușcă
- baticuri pentru legarea construcției-2 forinți și 60 pengo
- încasările la tas au fost de 35,60 forinți.

Fondurile pentru construcția bisericii au provenit, în primul rând, din donațiile pe care credincioșii sârbi le-au acordat, dar și din donații de la alte persoane din localitate sau din Arad. De altfel și în ziua de astăzi, tot prin și din donații, se întreține în principal biserica.

Iată lista cu o parte din donatori, cei din primii doi ani (1870-1871).

Pământ:

1.Ioța Vlaicov cu soția Persida - 1 iugar și 1124 mp pământ arabil în

valoare de 1600 coroane (cr)

2.Mladen Docmanov - 3 iugăre și 453 mp de pământ arabil în

valoare de 3200 cr.

3.Iovan Acimov și soția Cruna, născuta Docmanov - 1303 mp pământ în

valoare de 900 cr

4. Nica Boșniac și soția Savetca - 1 lanț de pământ.
5. Slavco Nețin și soția Maria - 1,5 lanțuri de pământ
6. Iovan Rujici și soția Cristina - 2 lanțuri și apoi încă 1 iugăr de pământ, iar în anul 1937 donează 2 lanțe de pământ, ca venitul de pe acestea să creeze un fond pentru premiarea a trei elevi săraci
7. Uroș Nețin cu soția Cata, născută Georgevici, au donat 4,5 iugăre de pământ, iar în anul 1895, au cumpărat felonul și un prapore, în valoare de 400 coroane. Iar în anul 1903, prin testament, au donat 0,9890 mp cu tot cu casa existentă, în Piața Sf Ioan nr.16, unde s-a construit Casa Națională Sârbească.
8. Ioța Ilici și soția Cristina - 2 lanțuri de pământ
9. Nicola Ivanov - ½ lanțuri de pământ

Din raportul prezbiterului Stanco Jupanski anul 1911, la capitolul „Donatori” (Добротвори и прилогачи):” : Cum Sf. Biserică locală (Gai) nu a avut în trecut și nu are nici astăzi (1911) cine știe ce avere, ea s-a întreținut și înainte, dar și acum, în exclusivitate, din donații.”

Sus am prezentat donațiile în suprafețe de teren agricol, iar mai jos celelalte donații specificate în acest raport.

1. Domnul Menihardt Farcaș a făcut cadou, în anul 1870, obiecte de cult –

potir, disc, steluța, cupa, cuțit, vasul pentru apa sfințită cu buchetul de busuioc și cruce metalică de mână, masa de slujit, reast veselă de cult în valoare de 500 coroane.

2. Dimitrie Nețin a donat în anul 1870 icoana lui Isus Hristos și icoana Maicii Domnului de pe iconostas de dimensiuni 80x57 cm, în valoare de 100 coroane.

3. Domnul Constantin Georgevici și soția Persida, donează în anul 1871 icoana Cina cea de Taină, în valoare de 100 de coroane.

4. Domnul Vasile Dereșce cu soția Iuliana, aurari din Arad, au refăcut kivotul.

5. Doamna Rachila Popovici a donat icoana Maicii Domnului.

6. Iovan Nicolin, a donat o icoană în valoare de 100 coroane.

7. Iovan Acimov cu soția Cruna și fratele Dumitru, au daruit în anul 1885 icoana Mormântul lui Hristos, în valoare de 100 de coroane

7. Mișa Nețin și soția Danița au ridicat crucea din fața bisericii.

8. Donatorii clopotelor (la capitolul” Povestea clopotelor”)

Trebuie menționat și un număr mare de icoane donate în primii doi ani, dar și până la sfârșitul secolului al XIX-lea, cuprinse în inventarul bisericii, cu mențiunea stării lor faptice.

Donații s-au mai făcut pe tot parcursul acestor 140 de ani. Menționam "Mormântul lui Hristos", donația familiei Mișa Coici, "Cerul", în anul 1893, valoare de 220 de coroane, sau a familiei Loța Ilici, un prapore mare, în anul 1898, în valoare de 250 coroane. Au continuat, în anii următori, lucrări suplimentare: îmbunătățiri, modernizări și reparații. Trebuie menționat ca executantul, în general, era stabilit prin licitație și cu avizul Comitetului Bisericesc, fiind apoi aprobat de Adunarea Generală. Se acorda un avans, iar plata finală se făcea, după recepția lucrării, informând aceleași instituții. După caz, cererile se înaintau și către Eparhia din Timișoara pentru avizare. Vom urmări cele menționate, în mod cronologic, dar individual, pe segment din construcție, până în zilele noastre.

PARDOSEALA. În 1885 s-au înlocuit cărămizile arse din pardosea, cu beton mozaic, pretul a fost de 1000 de coroane. Lucrarea a fost executată de Nicola Rodici din Arad și este și astăzi (2010) neschimbată, prezentând o stare bună.

ACOPERIȘUL. Tot în acest an, 1885, șindrila de pe acoperiș a fost schimbată cu țiglă. Greutatea mare a acestora a dus, după scurt timp, la înlocuirea țiglei cu tablă în 1906. Lucrarea a costat 1200 coroane și a fost executată de firma lui Dimitrie Ristin din Arad. Trebuie menționat că antecalculația acestei lucrări a fost întocmită la "Tabakovits Emil - epiteszeti irodaja- ARADON", adică "Biroul de construcții al lui Emil-Milan Tabacovici". Se observă pe prima pagină antetul firmei (pag. 12) obiectul de activitate. Pe coloane se specifică lucrarea și costurile. Pagina ultimă a antecalculației are, ca și încheiere, costul final, cu ștampila firmei și semnătura cunoscutului arhitect al Aradului. Pentru fiecare lucrare, Comitetul Bisericesc analiza de unde poate asigura fondul necesar. Ca sursă de venit, alături de fondul rezultat din plata cultului de fiecare credincios, se mai obțineau și din donații de la persoane fizice sau instituții. Instituțiile solicitate erau: Primăria, Ministerul Cultelor și Eparhia Ortodoxă Sârbă cu sediul în Timișoara. Aceasta din urmă, pentru lucrări mai mari, era solicitată și pentru intervenție la Ministerul Cultelor.

În anul 1907 vântul a descoperit din nou biserica și turnul (parțial) abia executate cu un an înainte. La întrebarea pusă președintelui comitetului bisericesc”..dacă executantul este obligat să repare acoperișul, răspunsul a fost negativ”. Lucrarea de reparații a fost dată spre execuție fraților Milan și Sava Jivanelov. Acoperișul, cu baza sa, este același și astăzi,

TURNUL BISERICII. La turnul bisericii au fost mai multe evenimente.

În general, odată cu lucrarea de la acoperiș, s-au executat lucrări de reparații și la turnul bisericii.

În 1898, pe 3 mai, la propunerea Comitetului Bisericesc, Adunarea Generală aprobă propunerea de înlocuire a șindrilei cu tablă, o lucrare fără licitație, dată spre execuție lui Stefan Rodici, de la o societate din Arad, la suma de 750 forinți. Suma a fost achitată astfel: 500 forinți din caseria bisericii, 100 forinți ajutor de la stat, 80 forinți din arenda pentru pământ și 70 forinți din bani încasați ca donație solicitată către Eparhia din Timișoara.

O furtună puternică pe data de 12 martie 1963 a smuls turnul bisericii, o parte din el cazând în curtea bisericii, o parte căzând în piața din apropiere,

fosta Piață Sf. Ioan, acum Piața Gai. Într-o fotografie realizată cu o anume ocazie înaintea datei de 12 martie 1963 se vede biserica înainte de furtună.(pag 13). Mai jos vedeți fotografia Bisericii Ortodoxe Sârbe din Gai după furtuna amintită. (pag 13)

Reparația a fost executată de firma Precizia Arad, iar parohul bisericii îl menționează pe conducătorul lucrării - Șneider Iosif, din Aradul Nou, ca tinichigiu, atât la acoperiș, cât și la confecționarea crucii din vârf, dar și al altor două cruci laterale, împreună cu Lengel Iosif din Arad și Șlaifer Iosif din Orțișoara , iar ca zidar a fost Hartmak Ioan din Sănicolaul Mic.

Unele lucrări de pretenții mai mici, au fost realizate de credincioșii bisericii.

În bugetul de venituri și cheltuieli pentru lucrare, s-a prevăzut suma de 20.000 lei. Executantul, unitatea “Precizia” a apreciat lucrarea la peste 30.000 lei, doar cheltuielile cu schela costau 8.000 lei.. Pe parcursul anului 1963 și câteva luni din 1964, credincioșii au donat suma de 22.515lei.

La încheierea lucrărilor costul a fost de 33.800 lei, incluzând și montarea paratrăsnetului., care pâna atunci nu a existat. Diferența

de 11.285 de lei a fost asigurată din casa bisericii, plus 5000 lei donați, în scurt timp după terminarea lucrării tot de credincioși.

Nu trebuie uitat că tot acum, după proiectul protopopului Naidan a fost realizată și crucea cea mare, conform desenului, cu sferă de fixare (pag 14)

Ajutorul autorităților locale a fost de 2000 lei, suma cu care s-a achitat Crucea de pe biserică. La recepția din 30 noiembrie 1964 s-au constatat unele deficiențe, trecute într-o notă, pe care o vedeți alăturat, în care executantul se angajează să le remedieze în 10 zile.(pag 14)

Dar, după cum vedeți, în adresa de răspuns, au trecut șapte luni (data de pe adresă-30.noiembrie 1964) și nu s-au remediat încă deficiențele semnalate în notă..

Tot atunci Neța Milin și Tanasia Nikolov, au donat doua cruci turnate din metal, care s-au montat de o parte și de alta a turlei bisericii. Sfințirea crucilor a fost făcută, cu împuternicirea Conzistoriului Eparhial din Timișoara, de protopopul bisericii din Gai, Svetozar Naidan

Turnul a fost vopsit în argintiu în anul 1987, la lucrarea de reparație capitală.

GARDUL DE ÎMPREJMUIRE a curții biserici, cel din scânduri, a fost înlocuit în anul 1909, cu unul din caramidă, iar grilajele noi au fost realizate tot din leături de scândură. Lucrarea a fost executată de firma constructoului Eberlein din Arad și a costat 2000 de coroane.

200 de coroane au fost primite pentru lucrare de la Ministerul Cultelor.

Pe parcursul timpului, îndeosebi înaintea unor sărbători importante, dar mai ales înaintea Hramului bisericesc, se executau lucrari de reparații mărunte sau zugrăveli și vopsitorii.

În anul 1969, an înscris și pe ușa de intrare în curtea bisericii, după schița de mai jos a protopopului Naidan, s-au înlocuit grilajele de lemn cu altele de metal, s-a schimbat ușa și poarta de la intrare.

Această lucrare era și ca urmare a ordinului Consiliului Orășnesc din 29 mai 1969, care la cap.I atrăgea atenția tuturor proprietarilor de imobile despre starea de degradare a fațadelor și gardurilor de împrejmuire, care trebuie reparate, sub amenițarea unor amenzi usturătoare.

Schița de mână a porții de intrare și un tronson de gard.(pag 14)

La 100 de ani de la primul gard zidit din cărămidă arsă, în anul 2009 se zidește un gard nou, cu cărămidă de beton și grilaje noi metalice, cu schimbarea ușii și a porții.

Curtea bisericii

De-a lungul anilor a fost un teren cu gazon, iarbă naturală, cosit cu destulă regularitate, având un drum de acces la intrarea bărbaților și unul la intrarea femeilor. Starea era corespunzătoare și permitea ocolul bisericii la sărbătorile care necesitau acest ritual în bune condiții. În incintă erau și câțiva pomi, tei și castani. În anul 1971, acești pomi se apropiau de vârstă seculară, erau bătrâni, cu coroana deformată și rară și au devenit un pericol pentru credincioși, dar și pentru gard, din cauza rădăcinilor. În locul lor, Neța Milici și Ivan Stefanov a sadit 3 vlăstare de pin, donate de Laza Vlaicov. De menționat că acum, în partea de vest a curții se află doar trei tei din deceniul trei al secolului al XX-lea, donați și plantați de Sava Armațchi.

În fotografia care prezintă cei trei tei se vede și crucea ridicată de Mișa Nețin cu soția în anul 1925.(pag 14)

Anul 2009, a dus la schimbarea completă a imaginii curții bisericești, odata cu schimbarea gardului și a porților. S-a pavat cu dale de beton, iar la o distanță de un metru către gard s-a realizat un spațiu verde.(pag 14)

Iată ce ne spune despre această lucrare preotul paroh Neboișa Popov: “Având în fondul bisericii bani (- o parte a banilor rezultați din PROMISIUNEA DE VÂNZARE) din această promisiune de vânzare, Comitetul Bisericesc a hotărât să dăm o altă înfățișare bisericii. Să demolăm gardul de împrejmuire vechi, să construim altul nou, cu parte metalică nouă și trei porți noi (a treia, inexistentă până atunci, s-a realizat în partea de sud). Să pavăm toată curtea bisericii, iar în spatele clădirii anexe să ridicăm o toaletă după standarde noi, toate conform proiectului nr.9002 din 2008. Această hotărâre a fost luată la ședința din 18 decembrie 2008”.

Lucrările au început în ianuarie 2009, iar la sfârșitul lunii aprilie au fost finalizate și au costat 138.000 de lei, din care 20.000 lei am primit de la Primăria Municipiului Arad și 10.000 lei adunați de la credincioșii noștri din Gai.

În anul 2010, spațiul dintre noul gard și pavaj a fost completat cu arbuști, donați de Alexandra Păunescu, nașul de hram al Bisericii din anul 2010 .

POVESTEA CLOPOTELOR. Clopotele constituie unele dintre importantele dotări ale bisericii. Ele fac cunoscute toate evenimentele importante: anunță apropierea slujbei, fie ea utrenie, liturghie, vecernie; clopotele se trag la orice mare sărbătoare, la botezuri și nunți, dar și efectiv în timpul slujbei respective. Dar anunță și evenimente dramatice sau dureroase ale vieții: moartea, cu "glas" specific pentru sexul celui care a decedat, incendiile, molimele și războaiele.

Să revenim la clopotele bisericii din Gai, în număr de trei, montate în anul 1871, la construcția bisericii, cu caracteristicile specificate mai sus.

Primul deceniu al secolului al XX-lea a găsit Gaiul aproximativ cu conturul de astăzi, poate cu 20-25% case mai puține decât acum, dar în aceeași proporție mai multe decât în momentul construcției bisericii. Natura s-a dezvoltat, absorbția sunetului a crescut, glasul clopotelor existente nu mai corespundea condițiilor noi, fapt care a fost remarcat și de localnici.

De aceea în câteva dintre ședințele comitetului bisericesc s-a pus problema înlocuirii lor cu altele mai mari.

În data de 2/15 martie 1914 Nica Boșniac anunță Comitetul Bisericesc de intenția sa de a comanda un clopot mai mare.

Tot el a primit sarcina să caute un specialist pentru a stabili ce clopote sunt necesare pentru a se încadra în biserică noastră..

Specialistul a fost găsit în persoana proprietarului turnătoriei Honing, domnul Honig Frigyes.

S-au stabilit ca necesare următoarele mărimi ale celor trei noi clopote astfel:

- clopotul mare 350 kg x 3,80 cor/kg = 1330 coroane, având un diametru de 90 cm și înălțimea de 75 cm platite de Nica Boșniac, direct la firmă, și care a fost inscripționat: " Daruit de Nica Boșniac în 1914 " și cu figura Sf. Nicolae în relief .

- clopot mijlociu 195 kg x 3,80 cor/kg = 741 coroane, inscripționat cu numele lui Laza Seceanschi, ca recunoștință pentru faptul că acesta a dăruit în anul 1870 două clopote,

- clopotul mic, 119 kg x 3,80 cor/kg = 452,20 coroane, inscripționat cu numele lui Sava Savin, care a lasat, prin testament, bisericii 500 coroane pentru acest scop.

La aceste cheltuieli se adaugă și o noua construcție, mai solidă, având în vedere greutatea mult mai mare a clopotelor..

- costul construcției a fost 365 kg fier x 0,75 cor/kg =255,50 coroane

- au mai rămas de plată total 1448,70 coroane

Din această sumă s-a scăzut contravaloarea

clopotelor vechi 344 kgx 3,80 cor/kg= 756,80 coroane

rest plată = 691,90

coroane

Această sumă a fost achitată din donația lasată de Sava Savin, 500 coroane, iar restul din fondul bisericesc.

Pe data de 30 aprilie/13 mai, s-a măsurat greutatea clopotelor, iar cu această ocazie președintele Comitetului Bisericesc a rugat membrii comitetului să-i invite pe toți cei care merită și cei ce vor ajuta la treburile legate de ridicarea clopotelor.

S-a format un comitet de organizare format din preotul Corneliu Adamovici, Milentiu Rus-tutor și Milan Neștin.

S-a hotărât să fie invitat protopopul bisericii Sf.Petru și Pavel din Arad, Stanko Jupanski, pentru sfințirea clopotelor, în ajun de Ispas, iar în după amiaza de Ispas, în curtea bisericii să aibă loc o serbare populară.

S-a întocmit și un orar pentru trasul clopotelor zilnic astfel:

- de la Sf Gheorghe până la Sf.Dumitru la ora 5 dimineața, iar

- de la Sf. Dumitru până la Sf.Gheorghe la ora 6 dimineața.

De asemenea au fost stabilite și costurile serviciilor.

Bucuria pentru clopotele noi nu a fost de lungă durată.

Dacă la prima rechiziție, biserica din Gai nu a fost menționată, nu același lucru s-a întâmplat la cea de a doua acțiune de rechiziționare.

Prin dispoziția 5277/din 23.04.1917, dată de Ministerul Apărării Nationale a fost anunțată Episcopia din Timișoara pentru predarea tuturor clopotelor, către Comandamentele militare din zonă. A fost specificată posibilitatea de a menține doar acele clopote cu valoare și însemnătate istorică și artistică, însă bine fundamentată.

Biserica din Gai a predat lista acestor clopote (pag 17), cerută prin ordinul menționat, dar a cerut Episcopiei să trimită o adresă prin

care să se folosească de excepția menționată în adresă, referitoare la clopotul mare.

La o luna mai târziu, același minister atenționează că, la nepredarea clopotelor, acestea se vor lua cu forța.

Preluarea clopotelor începe cu data de 25.06 1917(amânată pentru 01.08 1917), dată când intră în vigoare și rechiziția forțată. Predarea se va face printr-un proces verbal, în 4 exemplare, semnate de reprezentanții Comandamentului militar zonal și de cei ai bisericii.

Prețul de despăgubire s-a stabilit la 4 coroane/ kg.

Prin adresa 1243-520/din 8/21 06 1917, biserica din Gai primește răspuns de la Ministerul Cultelor, că cerința referitoare la păstrarea clopotului mare de 360 Kg, turnat în 1917, a fost avizată favorabil, așadar poate fi păstrat. Prin scrisoarea 1149 din 16/29.09 1917 se comunică faptul că, suma de 1254 coroane, despăgubire, pentru clopote, cele două predate, a fost virată în contul Asociației Agricole din Gai, de unde poate fi ridicată de biserică; ea trebuie evidențiată la venituri, iar valoarea clopotelor, la cheltuieli.

În 19 decembrie 1921, de Sf, Nicolae, are loc o ședință a Comitetului Bisericesc, în care președintele Mișa Nețin pune în discuție problema clopotelor, biserica având numai unul singur.

Comitetul se pronunță favorabil și așteaptă propuneri.

Pe data de 20 feb/5 martie, la următoarea ședință a Comitetului Bisericesc, președintele anunță ca a fost la turnătoră Honing și a negociat prețul de turnare la 80 lei/ kg., clopotul trebuie să aiba între 150-160 kg, deci rezulta costul de 20000 lei. S-a aprobat propunerea.

De ce numai un clopot și munca aferentă trebuie plătite?

Explicația vine tot în aceeași ședință, și anume ca dl. Iovan Rujici a comandat un clopot de 90 de kg iar Mișa Nețin unul de 35-40 kg pentru ca, așa cum declara el, " sunetul clopotelor să fie mai placut."

Tot la acea dată, dl. Sava Burnaz a anunțat că și el a comandat un clopot de 15 kg pentru școală.

La ședința din 27 mart/ 9 aprilie, s-au stabilit tarifele pentru trasul clopotelor.

Pentru munca la ridicarea clopotelor au fost nominalizați Dușan Docmanov, Dușan Armațchi și Neța Rus, iar ultimii, la propunerea primului, au renunțat la plata muncii lor.

Deci, după mai bine de cinci ani, prin contribuția credincioșilor, pe lângă cele prezentate mai sus s-a mai adunat suma de 8420 lei.

Așa s-a ajuns la ridicarea în turnul bisericii a noilor clopote. Sfințirea lor a fost făcută de Vicarul Arhimandrit Stefan Nicolici, de la

Eparhia din Timișoara.

Cele 4 clopote sunt și azi în turnul bisericii.

Deci, iată datele și pozele lor.(pag 17)

1.Clopotul Mare ,

360 kg, cu diametrul de 90 cm, înălțimea de 75 cm. Cu chipul Sf. Njcolae în relief cu inscripția ,” Dăruit de Nica Boșniac – turnat de Frederich Honig în anul 1914”. Acest clopot a fost aprobat de Ministerul Cultelor, sa rămână la biserica ortodoxa sârbă in perioada rechizitei clopotelor bisericesti din Primul Razboi Mondial (1918)

2.Clopotul al doilea, 180 kg, cu diametrul de 70 cm, și înălțimea de 60 cm având în relief chipul Sf.Trei Ierarhi și cu inscripția ”acest clopot a fost ridicat de Comunitatea bisericească ort. Sârbă din Arad- Gai cu hramul”Schimbării la față a Domnului” în locul clopotelor ridicate au de Lazăr Seceanski și Sava Savin și care au fost rechiziționate în timpul primului război mondia l- 1922.”

3.Clopotul al treilea, 90 kg, diametrul 56 cm, înălțimea de 50 cm, are în relief chipul lui Sf. Nicolae și cu inscripția ”Donat Sf. Biserici cu Hramul Schimbării la față a Domnului, de Iovan Rujici si soția sa Cristina pentru odihna sufletului copiilor de timpuriu pierduți, Marina, Dușan și Cristina-1922.”

4.Clopotul mic, 35 kg, diametrul 40 cm, înălțimea de 35 cm, având în relief chipul Sf. Ioan Botezătorul și cu inscripția: ”Donat Sf.Biserici cu hramul Schimbării la față a Domnului, de Mihailo Nețin cu soția Danița si fiul Dușan- 1922 ”

Pentru activitatea în jurul clopotelor s-au strâns din donații suma de 8420 lei. Este menționată donația apiculorului din Arad, Miloș Ilici , în valoare de 500 lei.

Clopotul pentru școală nu pote fi prezentat deoarece a fost furat din curtea Scolii Generale Nr 10 in anul 2002.

În anul 1934, Com.Bis.hotărăște reparații în interiorul turnului și în mod deosebit consolidarea stâlpilor de susținere a clopotelor.

”**Ce o sa facem cu acoperișul de pe Sfântul Hram ?**” a pus întrebarea președintele Mișa Nețin declanșând astfel începutul primei reparații mari a corpului cladirii bisericești: Reparațiile corpului bisericesc și realizarea picturilor interioare.

CORPUL BISERICII. După turnarea betonului-mozaic ca pardoseală, biserica nu a suferit nicio modificare constructivă, doar unele reparații, mai bine zis lucrări de întreținere, cum ar fi mici tencuieli, zugrăveli simple pentru aspect sau igienizare, vopsitorii. Dar cu timpul s-a simțit nevoia unor reparații mai complexe. Să vedem câteva.

La sfârșitul verii anului 1881, Mihailo Putnic parohul bisericii, menționând că biserica are deja 11 ani și sunt necesare unele reparații la partea de lemnărie, dar în mod deosebit la tencuială, decide că biserica trebuie zugrăvită atât în exterior cât și în interior. Lucrările au fost executate de:

- dulgheria, Herman Satel la prețul de 66 forinți,
- zugrăvitul de Nicolae Sărăndan la pretul de 35 forinți.

Dar adevăratele reparații capitale abia acum urmau.

Dacă lucrarea din 1906 s-a axat mai mult pe acoperiș, dar desfășurându-se în preajma hramului bisericesc, la a doua prăznuire, au fost zugrăvite, pe lângă corpul bisericii și Casa parohială și Școala. Costul total al lucrării a fost de 1100 coroane.

Prima reparație cuprinzătoare (capitală) s-a făcut în anul 1924.

Primul pas a fost găsirea unui întreprinzător pentru discuții și o aproximare de preț. S-a numit un grup din 3 membri pentru discutarea și acceptarea ofertei, iar apoi pentru urmărirea lucrărilor. Grupul era format din: Mișa Nețin, Dușan Docmanov și Milan Jivanelov.

După o lună se primește prima ofertă, cost 21.940 de lei, care se referea doar la reparația acoperișului.

Dar Comitetul hotărăște să fie comandată o ofertă de reparații către o firmă autorizată și se ajunge din nou la societatea lui Milan Tabacovici.

Lucrările necesare reparației bisericii în totalitate sunt în valoare de 182.575 de lei.

Pentru obținerea necesarului de bani, se stabilește o contribuție obligatorie din partea membrilor comunității după cum urmează: pe pereche căsătorită 200 lei, pe casă 200 lei, de la meșteșugari 400 lei, comercianții 400 lei, funcționarii 200 lei. Se cere aprobare Com. Adm. Eparhiale din Timișoara.

Această adresă (pag 18) a fost înaintată către Com. Epar. Timișoara, pentru aprobarea sumelor hotărâte de Com Bis. Arad-Gai ca și contribuție.

Ea este aprobată, deci erau condiții ca oferta sa poată fi făcută publică.

Pe 12/ 25 mai 1924 se procedează la deschiderea plicurilor și se constată că, la prețul trecut în antecalculația biroului arhitectului Emil Tabacovici, următoarele:

- oferta lui Teodor Ștefan este cu 13,5% mai scăzută de cea calculată, adică o reducere cu 7.000 lei pentru lucrările de zidărie
- întreprinzătorul Hakauer reducea cu 5% valoarea inițială
- groful Alexandru venea cu o reducere de 6%.
- Cernian, oferea reducere cu 2% pentru lucrările de zidărie, dar cere o creștere cu 7% la lucrările de tinichigerie.
- Întreprinzătorul Eberlain, ofera o reducere de 7%
- Societatea Kron și Vondracek a oferit o reducere de 17%

ea, fiind declarată câștigătoare a licitației

Documentul de mai sus (pag 19) reprezintă confirmarea plății taxei de participare aferente licitației uneia din lucrări sau a întregii lucrări, cât și faptul că a fost înapoiată suma, după terminarea licitației, nefiind admisă oferta sa.

Au fost și alte oferte, a întreprinzătorilor: Masni și Cernei cu reduceri mai mici De menționat că întreprinzătorul Kosega a cerut doar pentru tencuit și zugrăvit suma de 70.365 lei.

Din participanții la licitație, a fost aleasă societate Kron și Vondracek. A fost înapoiată garanția de participare a firmelor la licitație. Dar menținută că și garanția, suma de 12668 depusă de firma câștigătoare, urma să fie restituită în perioada execuției lucrării.

Cele doua documente reprezintă confirmarea unor plăți (pag 19), în etape, în funcție de stadiul lucrărilor.

Prima confirmă suma de 35.000 lei, pe data de 09.08 1924, iar a doua suma de 25.000 lei pe data de 04.09.1924.

Cum s-a evidențiat donația de către membrii comunității a sumelor de bani necesari lucrărilor de reparație din anul 1924?

Suma de bani a fost adunată de la credincioși, conform tabelelor de mai jos (cinci pagini) (pag 20)

Total: 187.670 lei. Au donat 208 familii.

De asemenea au fost realizate și lucrări de ” infrumusețare a interiorului Sf. Hram ”. Aceste lucrări au fost oferite pictorului Mita Pacurar, la o înțelegere de 17.000 lei, plus 2.000 lei pentru cheltuieli cu materialele.

Pentru plata lucrărilor de pictură interioară, s-a luat hotărârea ca cei care arendează pământ de la biserică, să plătească arenda anticipat, iar salariul cântăreților să fie întârziat.

Mita Păcurar cu mama Marița și tatal Andria.(pag 20)

Unul din cântăreți, Hristofor Coici a renunțat la salariu (el era și învățător la Școala Sârbească în Gai).

Câteva cuvinte despre Mita Păcurar. Este din Arad. Tatal său a venit din Batania și s-a căsătorit aici cu Marița. Au avut trei copii, pe Mita și doua fete, Slavna și Danița.

Tatăl a fost unul din cunoscuții șefi de sală la restaurantul “ Palas “, în piața Avram Iancu, iar apoi a condus cafeneaua “ Dacia “, actuala “ Sori Bar” fosta Transilvania.

Mita s-a căsătorit cu Maria și a locuit pe actualul Bl. Revoluției. Nu a avut copii.

A lucrat ca pictor de decoruri și firme, dar mai rar, lucra și pictură religioasă.

Danița s-a căsătorit în Gai cu Milan Petrovici, având la rândul ei tot o fată, Jovanka, care s-a căsătorit tot în Gai cu Dragomir Jivanielov. Din căsătoria lor a rezultat un băiat, Agelco, (nascut în 1931) care, la rândul său, s-a

casătorit cu Milena, au doi copii, Liubomir si Iovan, iar aceștia au cîte o fiică, Iasmina, respectiv Radmila .

În primavara anului 1934 se introduce curentul electric în biserică. Iar în 1950 se zugrăvește interiorul bisericii.

În anul 1951, la 80 de ani de la terminarea bisericii, Consiliul Bisericesc, având în vedere și bilanțul pozitiv (venituri 53.857 lei, cheltuieli 46.658 lei), deci un, “ visak “, adică plus 7.199 lei, hotărăște ca pentru hramul bisericesc din 19 august să zugrăvească biserica.

De asemenea se trimite o invitație către vicarul Stevan Tomici să sfințească hramul, în urma acestei lucrări.

Același Consiliu Bisericesc mulțumește vicarului pentru prezența și pentru slujba de sfințire a bisericii.

Anul 1956 aduce o nouă abordare a relațiilor cu Jugoslavia, apăsarea anilor anteriori se diminuează.

Intamplarea face ca biserică să aibă și un nou paroh, pe preotul Svetozar Naidan. Toate acestea duc la o nouă etapă a vieții bisericii în Arad-Gai, dar și a vieții întregii comunități. Prima măsură, chiar dacă este simplă, este un semn al ordinii - toate plăcuțele de la scaune să fie uniforme.

La sedinta din 24.04 1957, preotul informează despre starea gravă a zidăriei bisericii și a casei parohiale, cât și a geamurilor acesteia. Inșă condițiile financiare nu pot să asigure repararea in timp util. Amânarea pentru anul urmator, cu aceleași condiții financiare, a dus la finalizare prin decizia credincioșilor de a prelua pe grupe câte un geam din cele șase, astfel in decembrie 1958 au fost adunați banii necesari pentru noile geamuri.

In anul 1959 s-au pus geamurile cu rame din metal, lucrare realizată de Ludivic Gratner din Arad. Sticla a fost fasonată de Iuliu Oprea din Arad. Costurile au fost de 8600 lei pentru ramele metalice și 3400 lei pentru sticlă. Cu celelalte reparații, costul total al lucrărilor a fost de 17.500 lei.

S-a reparat zidăria și s-a zugrăvit biserica. Lucrările au fost executate de Laza Milici și Sava Armațchi.

La sedinta din 01.07.1962, s-au luat doua hotărâri importante:

1. La sugestia intreprinderii de distribuție a energiei electrice, s-a hotărât repararea instalației electrice, introdusă în anul 1934.
2. Reparații de tencuială în locurile unde a plouat.
3. Zugrăvirea interioara.

Aceste lucrări se vor plăti din banii rămași în casa bisericii, după încheierea bilanțului pe trimestrul al II-lea.

Tot atunci Zorca Savin a achitat suma de 2000 lei pentru repararea streșinilor și a jgheaburilor

In perioada 24 septembrie- 27 octombrie 1962, unitatea "Decorativa", care a apreciat costul lucrărilor în jurul sumei de 10.000 lei, a executat lucrări de zugrăvire a interiorului bisericii și unele vopsitorii la partea lemnoasă, mai pretențioase, cum ar fi: iconostasul pe ambele părți, scaunul Maicii Domnului și al Episcopului, locul cântăreților și al tutorilor. Restul părții lemnoase, scaunele și ușile, a fost vopsite de credincioși, care au executat și curățenia după lucrări.

Lucrarea a costat 9.989 lei, biserica dispunea de 7968 de lei, restul a fost donat de credincioși.

Să menționăm că numărul scaunelor a crescut în anul 1971, luna august. Iată ce spune protopopul Svetozar Naidan, la ședința Comitetului Bisericesc din 08.08.1971 „ ..de mult s-a discutat faptul că în biserica pentru femei ar trebui mai multe scaune, dar trebuia găsiți și banii necesari.”

Dar, atunci când parohianca Marina Lupșici a primit un scaun, a promis că va contribui cu o sumă consistenta pentru a se executa

aceste scaune. De altfel ea a mai și plătit suma de 3000 lei pentru poarta dinspre vest.

S-a mai așteptat un timp, deoarece s-au comandat 6 scaune, la unitatea " Vremuri Noi" Arad, suma fiind de $6 \times 927 = 5562$ lei + transportul 52 = 5614 lei.

Donația Marinei Lupșici a fost de 2700 lei, la care s-a adăugat donația Sidei Milici de 2514 lei (ea se angajase că asigură toată diferența până la 5614 lei) după ce Lenka Șadici a achitat suma de 400 lei.

A doua mare reparație s-a executat în anul 1986. Se cerea o reparație capitală.

Dar trebuie recunoscut ca în cei 60 de ani de la reparația din 1924, s-au executat periodic alte reparații și remedii necesare, amintite anterior. Momentul începerii unei reparații complexe și esențiale a coincis cu venirea la parohie a tânărului preot Branislav Stancovici. Entuziasmul tânărului preot, starea zidăriei bisericii, influențele școlii abia terminate, sărăcia decorațiilor interioare, dar în mod deosebit sprijinul de care beneficia din partea credincioșilor, au fost factorii care l-au determinat, dar și încurajat, să înceapă lucrările de reparații ale bisericii și ale casei parohiale.

Lucrările de zidărie și zugrăveală a exteriorului bisericii au fost preluate de credincioși din Arad Gai, iar partea de pictură din interior, de Nicolae Schuh, pictor amator, la fel ca și Mita Pacurar, care a completat lucrarea.

Pe baza autorizației pentru executare de lucrări (pag 22) nr.181/4469 din 01.08.1986, acordată la cererea Vicariatului Ortodox Sârb din Timișoara, lucrările au început în regim de regie proprie. În funcție de timpul liber de care dispuneau, zilnic, credincioșii se adunau la biserică și continuau lucrarea întreruptă în ziua precedentă. Cel mai activ era tânărul preot Bana, cum îl numeau localnicii.

Fotografiile (pag. 22) arată etapele de lucru, și explicit starea faptică, adică, arată câtă suprafață de tencuială a trebuit dată jos, dovedind starea ei de degradare.

Cum vedeți în fotografiile prezentate (pag 22), dar și în cele cu privire la casa parohială, un număr mare de enoriași au fost prezenți la lucrări. Să-i amintim pe: Ivan Simulov, Milan Ponta, Vasile Coșarbă, părintele Branislav Stancovici, Dragomir Șandici, Angelco Jivanelov, Ilia Putici, Ivan Coici, Dragan Pujin, Ivan Bănieș, Andria Milici, Angelco Șandici, Denco Popovici .....dar și alții.

Dar lucrarea principală era cea de completare cu icoane a interiorului bisericii.

Acesta este devizul estimativ(pag 23), cum scrie în colțul din stânga sus, și avizat de Vicariatul sârb din Tmișoara –vicar Vladimir Marcovici.

Valoarea de: 80200 lei si anume:

- Pictură murală frescă..66.500 lei
- Pregătire pereți..... ... 4.900 lei
- Portret votiv..... 1.500 lei
- Fond premial 1%..... .7.290 lei
- Rotunjiri..... 10 lei

TOTAL GENERAL: 80.200 lei

” Biserica este în formă de navă fără abside laterale și cu altar poligonal cu cinci laturi. Bolta peste nava bisericii este semicilindrică realizată din arce de lemn și scândură, tencuită pe trestie. La jonțiunea navei cu altarul, bolta mai prezintă o semiboltire pe direcție transversală. În altar tavanul este drept și mai coborât decât bolta din navă. Piese existente nu se incadrează, prin desfașurarea lor iconografică, în erminie (Regulament de ordonare iconografică la picturile religioase).

Dar să vedem care este planul pictorului Schuh:

In altar: - Piese existente, pictate de Mita Pacurar: „ Moise primind tablele legii” si ”Invierea ”.

- piese noi- pe tavan în centru va fi reprezentată „ Maica Domnului pe tron cu fiul Isus în brate” încadrată de Sf. Arh. Mihail și Gavril, figuri întregi în picioare

- pe pereții altarului : se vor picta începând de la Nord spre Sud. următoarele scene: Sf.Arhid.Mihail, Sf. Sava, Ioan Gura de Aur, Vasile cel Mare, Grigorie Dialogul și Disc. Avacum.

Imaginea din stânga este cea veche, iar celelalte două , după lucrarea de completare. Se disting micile icoane(medalioane ornamentale),(pag 23, 24)

- pe bolta semicilindrica între naos pronaos se va picta astfel:

- între altar și naos se va picta „” Schimbarea la fașă” Icoana de Hram a Sf. Biserici.

- în registru central : se va reprezenta și citatul : ”Doamne, Doamne cauta din cer și vezi...”, iar lateral sunt reprezentați cei 4 Evanghelisti, figuri întregi șezând, încadrați în peisaje corespunzătoare și însoțiți de simbolurile respective.

În continuare se va reprezenta „ FILOXENIA LUI AVRAM” cu înscrisul” Trei care sunt, care mărturisesc în cer” și în fața zidului

vestic „ Sf. Proroc Ioan Botezatorul”.. în mâna cu un sul desășurat pe care scrie: „ Pocăiți-vă căci s-a apropiat împărăția cerurilor” și „ Faceți dar, roduri vrednice de pocăința voastră”, iar pe banda de încercuire a medalionului ” Iată glasul care strigă în pustie”.

La registrul lateral dinspre sud, începând de la altar se vor reprezenta scenele:” Buna Vestire”, ”Nașterea Domnului”, ”Întâmpinarea Domnului”, ” Botezul Domnului”, ” Intrarea în Ierusalim”.

La registrul lateral din nord, începând de la vest se vor reprezenta scenele: ” Hristos spălând picioarele apostolilor săi ”, „Rugăciunea cea peste fire din Grădina Ghetsimani”, „ Drumul spre Golgota”(pag 24), „ Coborarea de pe Cruce”, „Invierea Domnului”.

Între boltă și pereții verticali se va intercala o friză ornamentală de jur împrejur.

Peretele din sud, începând de la iconostas va cuprinde următoarele scene: „Sf. Mare mucenic Gheorghe”, „ Predica de pe Muntele Fericirii”, „Hristos trecând prin semănături”, „Vindecarea orbului din naștere”

Peretele din nord, începând din vest, se vor reprezenta scenele:” Hristos potolind vânturile și marea”, „ Hristos binecuvântând pruncii”, „ Bunul Pastor”, „ Sf. Dimitrie ” .

Peretele din vest: se vor reprezenta următoarele scene: sus în centru Răstignirea”, spre sud ” Trădare lui Iuda ”, iar spre nord, „ Judecata lui Pilat”.

Între golurile care dau spre cafaz se va reprezenta Sfinții melozi „ Sf. Ioan Damaschin” și „ Sf. Roman Melodul ”.

Deasupra ușii din peretele vestic se va reprezenta scena „ Cina cea de taină”, încadrată de medalioane ornamentale.

Pe cei doi stâlpi ce încadrează golul central din vest se va reprezenta ; pe stâlpul dinspre sud: bustul unui ” Ierarh ” cu fața spre naos și „ Sf Arh. Mihail ” pe partea interioară, iar pe celălalt stâlp va fi reprezentat un ” Ierarh” și „ Sf. Arh Gavril ”. Aceste date se găsesc în ” Deviz – Privind pictura din nou a Sf. Biserici Ortodoxe Sarbe din Arad- Gai, jud. Arad ” Valoare 80,200 lei.

Întocmit: subinginer Hanțiu Liviu – martie 1987. Pe pagina alăturată, într-

un plan desfașurat (rabatat) sunt prezentate toate lucrările de completare cu picturi, enumerate în text.

Altarul - privind spre est	Locul corului- perete spre vest
Perete sud	Bolta semicirculară –sud
Bolta semicirculară nord	Perete nord

De asemenea au avut loc zugrăveli și vopsitorii în interiorul bisericii, în perioada august 1988 și septembrie 1989, acestea se refereau la repararea zonei care cuprindea scaunele și porțiunea de deasupra lor dar și vopsirea acestei zone cu vopsea de ulei și a zidului până sub acoperiș.

Lucrarile au fost executate de E.G.C.L. Sannicolaul Mare.

Cele doua documente reprezinta (pag 25), prima, adresa către Cons. Jud. Popular Arad pentru aprobarea lucrării, cu deviz estimativ de 27.896 lei, iar executant, I.G.C.L Sannicolaul Mare. Semneaza Vicar Vladimir Marcovici și Seful Biroului Economic IJCL – Nicolae Orzescu.

Al doilea document, este devizul definitiv al lucrării in valoare de 29.901 leu.

Trecerea în noul mileniu a dus la redobândirea în majoritate a proprietăților bisericii:” SALA”, Pământul, redevenit proprietatea ei dar și Școala. Biserica a recâștigat și dreptul de a realiza venituri prin închirieri sau vânzări.

În prima etapă a retrocedărilor, când preot a fost Jiva Milovanov, care printr-o scrisoare privind viața bisericească în cei 12 ani petrecuți aici, scrie, printre altele, că:

„...în această perioadă am realizat multe acțiuni : (extras)

1. S-a reparat, adică a devenit funcțională „ SALA”, pentru a putea fi dată în chirie și prin banii încasați să putem duce o activitate mai bună.
2. S-a zugrăvit în exterior biserica cu terasit, iar turnul și acoperișul s-au vopsit (cu bronz aluminiu), și noi streșine au fost montate. Am reordonat altarul, lucrare la care un aport deosebit a avut Angelco Jivanielov și fiii săi, Liubomir și Ivan.(lucrări care persistă și astăzi)
3. Casa parohiala s-a conectat la rețeaua de gaz.”

Această invitație, convocator (pag 26), a preotului Jiva Milovanov, abia sosit la parohie, către membrii Com. Bis. întocmită în 15.11.1900, avea ca ordine de zi a ședinței din 17.11.1900, un singur punct: „ pentru analiza situației clădirii (SALA – САЛА) care a fost luată parohiei noastre, iar acum sunt îndeplinite toate condițiile să o redobândim”

Membrii Com Bis convocat au fost :

1. Milivoi Jivanelov-președinte, 2. Vasa Iovanov – vicepreședinte, iar ca membri : Angelco Șandici, Ilia Putici, Angelco Jivanelov, Andria Milici

Iovan Șandici, Iovan Simulov, Ivan Neducin, Dușan Milici, Mișa Ciosici, Dușan Docmanov și Zdravco Milici.

Hotărârea a fost luată în sensul reparației în așa fel încât să poată fi închiriată.

Chiar dacă era după o reparație capitală din perioada 1988-89, biserica avea un fond propriu din donațiile credincioșilor. Acestea , pe data de 19 august, când era hramul bisericii, se aduceau la cunoștință publicului, obicei păstrat până în zilele noastre. Fiecare a donat cât consideră și credea că poate. (pag 26)

În total s-a donat pe anul 1990, se vede mai jos, suma de 64038 lei. O sumă mare - 3.600 lei a fost donată de un „Anonim”, iar cea de 10.000 lei de Alexandar Gradinaș din Serbia.

Revenind la întreținerea și reparațiile la corpul bisericii, vom ajunge în anul 1997, aproape nouă ani de la marea reparație.

Supusă ploilor, zugrăveala exterioară a fost în foarte multe locuri deteriorată, iar comitetul Parohial a luat decizia de zugrăvire, cu materiale performante, care au pătruns pe piață. „Zugrăvim cu terasit”.

S-a încheiat contractul de execuție cu S.C.Construcții S.A. Arad în valoare de 27.842.400 lei.(pag 26)

Contractul nr. 8 din 01.10.1997, a avut și o anexa, care prevedea achitarea în avans a chiriei pe o perioadă de un an și trei luni,cu o sumă care acoperea cheltuielile de zugrăvire exterioară, cu reparațiile aferente, dar și vopsitoriile pe lemn în interior și exterior în două straturi.

Tot atunci s-a vopsit acoperișul și turnul cu bronz aluminiu, după mici reparații și s-au curățat streșinile.

La vopsirea turnului, de real ajutor a fost Ivan Băneși, care a asigurat macaraua cu coș, pentru vopsirea turlei bisericii. Vopsirea efectivă a executat-o Iovan Simulov cu utilajele proprii, compresor de aer cu pistolul de vopsit și furtunele de rigoare.

Și la această lucrare au participat credincioșii din Gai, în general cei care sunt specificați la lucrările de la „Sală”, câțiva ani anterior. Cele două devize ale celor două activități au fost semnate de reprezentanții celor două părți.

În anul 2000, s-au schimbat ușile de la intrare. Cea de la intrarea bărbaților a fost donată de nașul de hram, Zoran și Angela Șandici, iar cea de la intrarea pentru femei, de către credincioși.

„Visul ortodocșilor sârbi din Arad Gai de mulți ani a fost acela de a avea o clădire anexă, în preajma bisericii, cum o numim noi „ ZBORNIȚA „ ”,

începe expunerea sa preotul paroh Neboișa Popov referitor la această importantă lucrare și continuă: (pag 27)

„Aceasta, pentru a nu mai sta în curtea bisericii, în frig, pe ploaie, atunci când, după obiceiurile noastre la parastase, când erau prezniceri (sveciari) sau la zile onomastice și de naștere, se aduceau cele de trebuință pentru o agapă creștinească și se servea în curtea bisericii pe o masă de beton.

În această idee în Comitetul Parohial s-a discutat și s-a început acțiunea zidirii unei astfel de clădiri anexe.

Construcția a durat câteva luni de zile și a fost finalizată în anul 2007.

Un merit foarte mare la ridicarea acestei clădiri anexe îl are bunul nostru credincios, Milivoi Iacșici, care s-a ocupat foarte mult pentru această realizare.

Construcția a fost executată de firma „ Meseriașii Construct SRL „, patron Gavrilă Ciprian. Costul lucrărilor s-a ridicat la 55.000 lei, din care 35.000 lei ajutor de la Consiliul Județean Arad, 9.500 lei adunați de la credincioșii ortodocși sârbi ai parohiei, iar 3.305 Euro – contravaloare în lei a împrumutat preotul paroh Neboișa Popov bisericii pentru achitarea cheltuielilor construcției, bani pe care biserica i-a întors preotului în anul următor.

Zbornița a fost sfințită de episcopul-administrador al Timișoarei, Luchian, împreună cu protopopul Ognian Plavșici și preotul paroh, Neboișa Popov.

Iar noi, credincioșii sârbi din Gai ne mândrim cu această realizare, pentru că este singura clădire nouă ridicată pe întregul protopopiat Ortodox Sârb al Aradului în ultimii aproape 100 de ani.(pag 27)

CASA PAROHIALA

La începutul anului 1878, mai precis la sedinta Adunarii Generale din 14.05.1878 în calitate sa de preot, Mihailo Putnic, informează comitetul bisericesc (pag 28) „...despre necesitatea cumpărării unei case sau a unui teren pentru construcția unei case parohiale, argumentând cu : necesitatea prezenței zilnice a preotului în parohia sa, din cauza îndatoririlor profesionale, a distanței mari între

Arad si Gai, a condițiilor meteorologice și de ce nu a sănătății și a vârstei „.

În această scop, înaintează o cerere catre Conzistoriu din Timișoara pentru un ajutor de 800 forinti.

În data de 13 august 1878 este informat comitetul bisericesc de existenta unei case de vânzare în Gai , la nr 328, proprietatea avocatului Șerban din Arad, la pretul de 550 for.. Hotărârea Comitetului Bisericesc, apoi si a Adunării Generale, au fost favorabile, cu următorul mod de plată: „să se plătească proprietarului imediat suma de 100 forinți, restul de 450 forinți urmând să se achite la momentul când casa este intabulată ca proprietate a parohiei ”.

Pentru reparații s-a anunțat o licitație pe data de 29 august, a aceluiași an. Condiția era ca cel mai mic preț câștigă. Câștigând licitația au preluat lucrările:

- de tâmplărie, Ferdinand Marko, valoare 198,30 for., în preț intrând inclusiv o sobă de metal.
- de zidărie, lui Janos Dobrovoi , în valoare de 70,10 forinți.
- de dulgherie lui Marton Oros, în valoare de 112 for..

În documentele existente, Casa parohiala construită în jurul anului 1850, aflată acum în aceeași cladire, (dar pe strada Coltunaș numărul 3, stradă nou înființată, prin schimbarea denumirii - prima adresă Gai 328, apoi Piața Sf. Ioan), este înregistrata cu cartea fondului topografic C.F 3093, cumpărată cu actul nr 11.003 din 27.08.1878, construită din văiușă (cărămidă din pamânt), dispune de 4 încăperi și are o suprafață de 134 mp. Curtea casei parohiale de 650 mp, cât și grădina aparținătoare, încadrată ca teren arabil de 2150 mp, sunt cumpărate la aceeași dată și înscrise în aceeași carte funciara, adică C.F 3093 din 27.08.1878.-din documentul de inventat 1970)

Fotografia fațadei și din curte a clădirii sunt făcute în iulie 2010(pag. 31)

4/17 iulie 1928 Adunarea Generala hotărăște că trebuie reparată casa parohială, iar lucrările determină mutarea preotului în alt loc (Casa învățătorului).

Lucrările vor fi executate de Gioca Savin si Neța Rus, care au prezentat oferta de preț a lucrării, cerută de Comitetul Bisericesc.

Iată oferta:

- lucrări de zidărie	26.895 lei
- material	24.400 lei
- lucrări de tinichigerie	5.400 lei

- lucrări în gospodăria animală 5.200 lei

Consiliul Bisericesc a propus suma de 60.000 de lei pentru cei doi, iar președintele Mișa Nețin mai adaugă: „...care sunt sârbi și meseriași harnici și sunt sigur că vor duce la bun sfârșit această sarcină”

Lista lucrarilor cuprinde 18 puncte, cu localizări la: acoperiș, înlocuirea lemnăriei și a țiglei – iar unde se cere, doar schimbarea lemnăriei, reșezarea țiglei, apoi repararea tuturor ușilor și a ferestrelor, reparația tencuiei în spatele casei, iar fațada și tot coridorul sa fie bătute cu trestie si apoi tencuite.

La stradă s-a propus o poartă și o ușă nouă.

Plata se va face în trei rate de 20.000 lei, la începutul lucrării , la mijlocul ei și la recepția finală a lucrării.

Anul 1936 aduce o noua reparație a casei parohiale. Problemele care trebuia rezolvate erau acoperișul si podelele. La licitația ținută au participat: Vasa Nețin, cu oferta de 26.000 lei, Kiss Peter cu 25.000 lei si ”Stanitz si Sefcsik – antreprenori în construcție” cu 16.000 lei. Câștigător a fost ultimul.

”DEVIZ DE CONSTRUCTII –despre renovarea clădirii parohiale Gr. Or. Sârbe din Arad Gai.

- demolarea zidului și a calcanului defectuos din fundul clădirii.
- betonarea fundamentului în locul celui demolat din ciment portland, aliaj 1: 10.
- Zidirea calcanului din fundul clădirii din cărămidă arsă clasa 1, în grosime de 15 cm și la 2 m înălțime, câte un stâlp de 30 cm grosime, iar partea exterioară tencuită cu mortar de var, bine drișcuită.
- Renovarea temeinică a tuturor crăpăturilor și a defectelor de tencuială , a soclului de la intrare, acolo unde trebuie data tencuiala jos și refăcută.
- Renovarea fațadei principale la stradă, cu mortar și bine drișcuită, apoi stropirea cu praf de piatră colorată a gardului spre stradă, cu demolarea tencuiei defectuoase pe întreaga suprafață, tencuirea din nou și stropirea cu praf de piatră colorată, iar deasupra un strat de ciment bine netezit.
- Executarea unei porți mici și a uneia mare din lemn de brad, dat prin rindea, montata toată fierăria convenită și vopsită cu vopsea de ulei de doua ori.

Toate lucrările mai sus specificate se vor executa din material de primă calitate și în conformitate cu regulamentul edilitar în vigoare, toate lucrările terminate.

Suma totală de antrepriză..... 16.000 lei.

Arad la septembrie 1936

Cu deosebita stimă „

În anul 1958 s-a reparat fațada Casei Parohiale. A fost pus un nou geam mare și s-a tencuit. A lucrat Laza Milici.

Reparația coridorului din anul 1960 a executat-o Sava Armațchi.

Apoi, în anul 1961, a fost înlocuită vechea instalație electrică, lucrare executată de Axentie Cosma și Zdravco Milici din Arad Gai. Prețul lucrării a fost 1350 lei. A urmat zugrăvirea, după lucrare, pe care a executat-o Iulios Suci, tot din Arad Gai.

Pe 25 iulie 1963, s-a montat noua instalație pentru fântână, cadou din partea lui Neța Milici, cost 250 de lei, care a fost montată de Andria Docmanov ajutat de parohul Svetozar Naidan.

În fotografie (pag 30) sunt prezenți un grup de credincioși care au participat la această importantă lucrare: Ivan Simulov, Milan Ponta, Vasile.Coșarbă, părintele Branislav Stancovici, Dragomir Șandici, Angelco Jivanelov, Ilia Putici, Ivan Coici, Dragan Pujin ,Ivan Bănieș, Andria Milici, Angelco Șandici, Denco Popovici .....

Anul 1998 a dus la conectarea casei parohiale la rețeaua de gaz și implicit la realizarea rețelei interioare pentru încălzire și apă caldă, precum și renovarea bucatăriei.

Lucrarea a fost executată de firma SC Andromeda Service SRL din Arad cu contractul încheiat la 30.03.1998.

Și în nii următori casa parohială a fost întreținută corespunzător, s-a pus gresie pe coridor, bucatărie și baie.

În anul 2010 s-a reparat acoperișul și s-au pus țigle noi.

**„CASA NAȚIONALĂ SÂRBEASCĂ „
„СРПСКИ НАРОДНИ ДОМ „**

Președintele MIȘA NEȚIN :

**„... ȘI MĂ GÂNDESC ÎN VIITOR, IAR DACĂ DORINȚA
POPORULUI PROPUNE, SĂ SE CONSTRUIASCĂ PE
PAMÂNTUL DĂRUIT DE UROȘ NEȚIN, UN LOCAL PENTRU
DANS CU SCENĂ ȘI UN LOCAL PENTRU BIBLIOTECĂ(SALĂ
DE CITIRE), CARE DE ACUM SE VA NUMI „CASA POPULARĂ
SÂRBEASCĂ „,**

**ACEST LOCAL ESTE DE O MARE IMPORTANTĂ PENTRU NOI
SÂRBI ȘI ÎN MOD DEOSEBIT PENTRU COPIII ȘI TINERETUL
DE AICI.**

**SALA SÂRBEASCĂ ESTE SEVA PENTRU TINERETUL
NOSTRU, CARE VA PĂSTRA DUHUL ȘI ÎNTĂRI SPIRITUL
NAȚIONAL”**

„CASA NAȚIONALĂ SÂRBEASCĂ „ „СРПСКИ НАРОДНИ ДОМ „

24 mai/11 iunie 1925. Ședința comitetului bisericesc.

Președinte Mișa Nețin.

Secretar Predrag Bugarin- învațător.

Participă : Svetozar Stefanov, vicepreședinte, Dușan Docmanov, George Jivoinov, Mișa Seceanski, Iovan Stefanov, Iosif Arsenov, Milan Ostoin, Gioca Savin, Dușan Pain, Nicola Nețin și Vlada Tirsin. Președintele informează comitetul că oamenii de aici, adică tineretul, simte nevoia unui spațiu permanent pentru dans „... și mă gândesc în viitor, iar dacă dorința poporului propune, să se construiască pe pământul dăruit de Uroș Nețin, un local pentru dans cu scenă și un local pentru bibliotecă (sală de citire), care de acum se va numi „Casa populară sârbească” .

Acest local este de o mare importanță pentru noi sârbii și în mod deosebit pentru copiii și tineretul de aici.

Sala Sarbeasca este seva pentru tineretul nostru, care va păstra duhul și va întări spiritul național.”

Se aprobă propunerea și se numesc Gioca Savin și Neța Rus, să se informeze și să facă toate calculele pentru această lucrare.

Pe 8 iunie/21 iunie are loc Adunarea Generală extraordinară, cu participarea Consiliului Bisericesc și a celor din Consiliul Școlar sub președenția lui Mișa Nețin iar secretar era Dușan Dokmanov.

Din partea Consiliului Bisericesc sunt prezenți: Iosif Arsenov, Mișa Seceanski, Gioca Savin, Milivoi Catici, Vlada Tirsin, Iovan Stefanov și Dușan Dokmanov, din partea Consiliului Școlar: Neța Rus, Ivan Ivanov, Iovan Ivanov, iar din partea Consiliului Adunării Generale: Dușan Armațchi, George Sandici, Vlada Seceanski, Iovan Stefanov-sen., Dimitrie Catici, Pera Dokmanov, Pera Stefanov, Milutin Seceanski, Sava Popici, Mișa Ostojin, Toșa Ostoin, Toda Savin, Nicola Nețin, Milan Jivanelov, Dușan Beliaț și Mladen Petrovici.

Informați de propunerea Consiliului Bisericesc, ca fiind o inițiativă a tineretului local de a se construi o Sală pentru manifestări culturale și dans pe terenul primit ca donație de la Uros Nețin, membrii prezenți au aprobat-o în unanimitate.

Societatea Kron și Vodracek realizează planul de construcție și stabilește costul acestei lucrări la 222.172 de lei(sumă subliniată la punctul „II- Terv-plan” în adresa de calcul a costurilor firmei).

Se informează Consiliul Administrativ al Eparhiei din Timișoara de hotărârea de a construi Casa Sârbească.

Eparhia răspunde pozitiv și recapitulează datele din adresa trimisă de cei din Gai. Iată unele din aceste date :

- Suntem de acord ca Sala să fie construită din donația lui Uroș Nețin, având în vedere ca prin C.F. nr 6038/3773,5786/a și 5786/b, casa și gradina de 820 de mp , și C.F. 5321 aferent celor 3 iugăre și 920 mp sunt pe numele Bisericii din Arad-Gai.
- De asemenea hotărârea Comitetului- Gai ca lucrarea să se execute după planul și calculul de preț al firmei Kron-Vondracek
- Se aprobă ca sumele de bani necesare , ducă suma de 122.000 de mii lei care ar putea fi asigurată de biserică și donații, 100.000 de lei să fie luată ca și credit, cu garanția donației lui Uroș Nețin.

La ofertare au participat două firme : Kron și Vondracek au propus suma de ofertă de 251.661lei, chiar dacă antecalculația făcută de firma lor a fost mai mică, iar firma Francisk Eberlain cu suma de oferta de 250.000 lei.

Câștigătoare a fost firma Francisc Eberlain, „Birou de arhitectura din Arad, str.Andrei Șaguna nr. 160”, cu 16 voturi, față de 3 voturi ale celeilalte firme.

Costul lucrării a fost, la calculația finală, de 254.250 de lei, și aprobat de către Comitetul Bisericesc.

Corespondența privind achitarea sau restul sumelor rămase ca obligații precum și confirmarea plăților s-au făcut în baza unor adrese scrise,

cu plata în numerar dar și prin Societatea Agricolă din Gai, de unde s-a luat un împrumut de 100.000 de lei.

Iată cum s-au obținut banii , în lei :

- rămași de la reparația bisericii	5.945	
- donațiile credincioșilor la data aprobării	6.800	
- din arenda D. Docmanov	4.100	
- vânzare trestie	6.600	
- arenda Mișa Nețin	4.300	
- de la tutori, banii bisericii	55.000	
- de la casieria bisericii(final 1924)	4.200	
- alte donații	1.500	
Total venit în fondul bisericii în cursul anului 1.925:	88.445	-
împrumut		100.000

TOTAL : 188.445 lei

Din acest total, 155.000 s-au platit pentru Casa Sârbească.

Tabelul de mai jos, îi cuprinde în 5 pagini pe locuitorii sârbi din Gai (ei reprezintă familia lor) care au ajutat financiar construcția Casei Naționale Sârbe”. Suma din tabel (pag 34) de 193,680 lei, adunați până la sfârșitul

anului 1925, au fost folosiți de Com Bis. și pentru achitarea unei părți esențiale a împrumutului.

În documentul următor emis de firma Francisc Eberlain(pag. 34), se constată că a fost achitată suma de 165.000 lei, urmând ca diferența de 74.945 să fie achitată într-o dată următoare. Ea este menționată în adresa din 28 .11./ 13.12. 1925

În 29.11/12.12 1925 , la ședința Comitetului Bisericesc se hotărăște, la propunerea lui Dușan Armațchi ca Ivan Ivanovici și Gioca Nețin să se ocupe de administrarea ”SĂLII ”.

Prețul de intrare a fost stabilit astfel, pentru : bărbați 15 lei, femei 10 lei.

Orarul este stabilit între ora 4 și 8 după amiază.

La 16.05 1926 Consiliul a decis ca pe frontispiciul clădirii să fie scris(pag. 35):

CASA NAȚIONALĂ SÂRBEASCĂ- СРПСКИ НАРОДНИ ДОМ

FONDAT 1925

Multe generații de tineri i-au pășit pragul, cei mai mulți venind la jocul de duminică, sau la anumite sărbători, dar aici și-au desfășurat activitatea și formațiunile de teatru, cor, dansuri populare.

Înainte de construirea ”SĂLII „, aceste ultime activități se desfășurau mai rar, în câte un birt, iar vara în curtea bisericii sau chiar pe izlaz, cum imi spunea bunica”. Rar se utiliza și spațiul fostei școli, după obținerea unor avize de la Inspectoratul construcțiilor și al sănătății, loc la care s-a renunțat în cele din urmă, din motive de securitate.

Imaginea Sălii Sârbești (pag 35)

A functionat ca Sală Națională Sârbească, sau „SALA” cum i se mai spunea, și cum este cunoscută și acum, până în 1949, când a fost predată Asociației culturale Locale din Gai.

Primii care au fost chemați pentru a-si desfășura activitatea în „SALĂ” au fost tamburașii.

Acest contract(pag 36) este între Comitetul Bisericesc și tamburașii din Gai

reprezentați de George Georgevici, care împreună cu frații săi și cu frații Raț, au format această grupare.

El avea valabilitate 1 an.

Pagina a doua ne arată prin semnături cine erau tamburașii momentului.

Dupa cum puteți citi, aceștia sunt cei doi frați Raț, Petru si Nikola, alături de George si frații săi Dușan și Milivoi. Sigur, au mai fost și alții ca Valer Bosniak.....

Fotografia (pag. 35) este făcută cu ocazia zilei de Sf. Gheorghe, „GIURGEVDAN” când tinerii mergeau la udat fetele.

Trei tamburași, Dușan Georgevici, un virtuoz al tamburiței, cunoscut sub numele de ”Dica”, Tanasia Nikolov si Nicola Vlaicov, pe lângă talentul de muzicanti, aveau și darul de a-i învăța și pe cei tineri.

Dusan Georgevici – DICA (toți la pag 36) Tanasia Nicolov ,Nicola Vlaicov

Grupa tamburași, cu Tanasia Nicolov și Nicola Vlicov (pag. 36)

Printre cei care au cântat în ansamblul de tamburași, care se prezenta în diverse formații, în funcție de moment, îi putem aminti pe: Dusan Milici, Ivan Ostojin, Angelco Novak, Bogdan Seceanski, Branko Simulov, Andria Milici, Ghiță Lacatiș, Tuțu Creț, Vasica Docmanov, Petre Dan, Slavco Jorgovan, Svetozar Ostoin, Titi Lazarov, și alții mai tineri Angelco Sandici, Ivan Neducin, Puterici Slavomir, Ivan Podina, Nikola Mihailovici, Dimitrie Mercea, Viorel Roman, Budimir Jivanielov.

Cântăreți soliști au fost :Vasa Ivanov, Lepița Șepețean, Miroslava , Andria Milici, Vasile Popescu, Nagi Gheorghe(Gicala), Vladimir Arsenov, Novița Ivanov.

Imediat a urmat formația de dans(pag 37), sprijinită de formația de muzică. Trebuie amintit ca alături de tamburași, era prezent și câte un acordeonist. Alături de Titi Lazarov a mai fost și Zdravco Milin.

Toate aceste formații: de tamburași, dansuri, teatru, prezentau programe în fața celor din Gai, Arad și satele din împrejurimi, adevarate spectacole pregatite în ”SALĂ”.

Iată ultima formație artistică din Gai(pag 37) :Nenadov Dragomir, Slavco Iorgovan, Gheorghe Fericean, Roșu Ioan – directorul Casei de cultură, Ungur...,Bagy ..., Mariana.Furău.,Șșlșmie Felicia,Nelu Măcean, Mărioara Hăgean, Blaga Viorica, Angelco Jivanelov, Andria Milin, Tanasia Nicolov, Vasica Tirsin, Creț Petru, Zdravco Milin.

Sigur și mulți alții, care nu sunt în această fotografie.

Dar să revenim la istorie. În 17/30 decembrie 1928 se prezintă la Comitetul Bisericesc domnul Steiner, cu propunerea ca după dansul de duminică, să prezinte filme, asigurând că dansul (jocul) nu va fi conturbat. De asemenea ar putea aduce și un venit .

Se încheie un contract pe trei ani , cu chirie de 16.000 lei în primul an, 18.000 lei în al doilea și 22.000 lei în al treilea an cu plata trimestrială, dar și cu obligația de a introduce curentul electric pe propria cheltuială, cât și o garanție de 3.000 lei în avans.

Toate aceste decizii se luau în Comitetul Bisericesc și erau aprobate de Adunarea Generală. Activitatea era urmarită de un reprezentant desemnat de Comitetul Bisericesc schimbându-se succesiv după fiecare luna.

Sala avea un contabil plătit.

În caietul de însemnări al anului 1930 (pag 37), pe prima pagină este scris următorul text:

“ Notă

Despre hotărârea Comitetului Bisericesc și cel școlar din 01.01.1930, privind ordinea de prezență lunară la Sala Casei Naționale, care suna astfel : din partea Com. Bis. și Șc. un reprezentant, iar din partea Ad. Gen. doi reprezentanți.

Notă întocmită de Mladen Jivanelov. Semnată și ștampilată.”

Aceste activități se desfășurau duminica și de sărbătorile importante.

Iată un exemplu al încasărilor din luna ianuarie 1930 :

1. 14.01 Anul Nou - 960 lei
2. 19.01 Boboteaza- 1029 lei
3. 20.01 Sf. Ion - 532 lei
4. 26.01 Duminica - 666 lei
5. 27.01 Sf. Sava - 716 lei
6. 04.02 Duminică - 466 lei

Total încasări ianuarie: (ținând de calendarul vechi) – 4369 lei

Cheltuieli : Tamburașii – 11,5 ore x 200 lei = 2300 lei

Deservirea sălii = 100 lei

Autorizația lunară de la primărie = 90 lei
Total cheltuieli ianuarie = 2490 lei
Beneficiu curat = 1879 lei

Bugetul pe anul 1928 al SĂLII a fost: Venituri : 18.206 lei
Cheltuieli : 14.836 lei
Plus : 3.370 lei

Bugetul pe anul 1930 Venituri : 10.995 lei
Cheltuieli : 9.572 lei
Plus : 1.423 lei

Bugetul pe anul 1932 Venituri : 15.859 lei
Cheltuieli : 14.118 lei
Plus : 1.441 lei

Luna mai a anului 1934 duce la despărțirea în două grupări a tamburașilor. Se ia o hotărâre ca cele două grupe să cânte alternativ câte doua săptămâni, pentru ca apoi tineretul să hotărască care grupă va rămâne la SALĂ.

Hotărârea luată în data de 21 mai 1934 a fost următoarea: rămâne grupa formată din Dușan Georgevici, Borivoje Savin, Svetozar Lupșici și Andrija Arsevov. Condițiile din contractul prezentat anterior rămân valabile, duminica, iarna de la ora 2 la 6, iar vara de la 3 la 7, cu mențiunea că, salariul va fi de 200 lei pe zi.

Anul 1935 aduce un buget de: Venituri : 23.974 lei
Cheltuieli : 18.751 lei
Plus : 5.229 lei

La începutul anului 1936, tamburașii cer drepturi noi, și anume: 32 q grâu, 16q porumb și 2999 lei pe an sau 2/3 din venit. Răspunsul a fost: se vor căuta alți tamburași care vor cânta pentru 200 lei/ zi (50 lei/ persoana)

Andria Ostoin propune ca prin ziar să se dea un anunț pentru angajare tamburași sau muzicanți (acordeoniști). Toata această neînțelegere se încheie cu asigurarea unui salariu de 250 lei pe zi , cu un orar redus cu jumătate de ora.

Annual se renegocia înțelegerea cu tamburașii. Astfel în anul 1937, cei patru tamburași, Dusan Georgevici, Dascalovici Iosif, Petru Rat și Nicola Rat, vor primi 300 lei pe zi, cu aceleași obligații de program.

La sfârșitul anului 1937 Ansamblul coral, prin președintele său, Dușan Armațchi, cere ca în sala de cursuri a școlii să fie introdus iluminatul, pentru a putea continua munca sa în interesul poporului sârb din acest loc. Dacă bugetul școlii nu permite, Ansamblul va finanța din venituri proprii această lucrare.

Comitetul Școlar aproba această propunere, dar cere respectarea unor condiții și anume : dacă Ansamblul în timp obține o alta sală pentru pregătire, nu se atinge de niciun echipament instalat, iar Comitetul bisericesc-școlar are drept de folosință. Totodată s-a stabilit și modul de plată a consumului.

Ca și grupare independentă, are ca atare obligații la activitatea în SALA, conform regulamentului și tarifelor existente, atât la programele sale cât și la organizarea spectacolelor altor grupări.

Așa s-a procedat și la piesele de teatru pâna acum și la fel și pentru programul din prima ZI de Crăciun, pe 07.01 1938. Înțelegerea a constat ca venitul să fie împărțit egal, lucru acceptat.

În apropierea sărbătorii Paștelui, în 1938, după înțelegerea cu tamburașii, pentru prima zi de Paști s-au platit 700 lei.

Președintele atenționează de starea precară a pereților SALII, care trebuie reparați și zugrăviți.

Manopera costă 1000 lei, iar materialul 1200 lei, inclusiv cimentul.

Lucrarea o execută Vasa Nețin.

Organizatorii întâlnirii sunt: Toșa Ciosici, Vasa Nețin, Dușan Nețin, Mladen Jivanelov, Vlada Tirsin, Ghiga Cuzmanov. Pentru casierie: Iovan Stefanov, Pera Ostoin-sen. și Petar Șandici.

Sigur, apar noi și noi reguli, mai restrictive sau poate mai birocratice, una din ele fiind obținerea autorizațiilor pentru dansul de duminică în fiecare săptămână, lucru care costă și financiar dar și cu cheltuială de timp mai mare.

Iată toate taxele care trebuiesc plătite pentru acceptarea zilei de dans:

- pentru Serviciul Cultelor	100 lei
- pentru autorizația Poliției	150 lei
- pentru uniunea Compozitorilor	25 lei
Total	275 lei

La care se adaugă plata tamburașilor 300 lei, deci 575 lei, sumă pentru care trebuia găsită modalitatea de a o obține, având în vedere încasările de multe ori destul de mici.

Pentru rezolvarea tuturor acestor probleme a fost numit Vasa Nețin, cu un salariu de 150 lei/ luna.

În anul 1940, se repară poarta de lemn.

Cu excepția lucrărilor de igienizare prin zugrăvire nu s-a mai facut nimic deosebit pâna la începutul anului 1946. După o analiză a bugetului pe anul financiar 1945, pâna la 28 feb. 1946, totalul veniturilor a fost de 874.472 lei, cu rămânere în casierie a sumei de 538.000 lei, sumă care era un bun început însă pentru o reparație

mai complexă costul se preconiza la 2.500.000 lei, responsabil de reparație fiind Neța Rus dar....se întâmplă ceva....unele evenimente întârzie începerea lucrării..... pe 19.06.1949. Com. Bis. a luat următoarea hotărâre ” Deoarece tovarășul director Tomuș cere Casa Populară Sârbă- SALA- pentru Asociația culturală Locală (cea din cartierul Gai), Com. a hotărât să poftescă, dar, cele trei camere să poată fi folosite de Com. Bis. pentru viitoarele întâlniri a celor 2 organe a comunității, iar sala mare în cazul adunărilor generale.”

„ Îmi aduc aminte, spune Iovan Bata Șandici, că în jurul anului 1955, în clădirea „Sălii „, funcționa o bibliotecă, cu orar bine stabilit, unde cărțile luate pentru citit erau notate într-un registru de bibliotecarul de serviciu.

Tot aici se desfășurau și diferite cursuri, ca de exemplu cel de balet, pentru fete, instructor fiind o profesoară de balet venită de la Școala Populară de Artă din Arad.

Pâna spre sfârșitul anilor '70 exista o masă de biliard și o masă de tenis de masă unde contra - cost se putea juca aceste jocuri.

Trebuie menționat că o perioadă de aproximativ zece ani, ca director al „ clubului din „Sala Sârbească” a fost domnul Roșu Ioan, învățător la Școala Generală nr. 13, actualmente nr.10, de pe strada Grădinarilor nr.1-13.

Prin munca sa, s-au înființat:

- o echipă de dansuri populare, cu coreografiile românești, sârbești și ungurești. Instructor pentru cele sârbești a fost un bun cunoscător al acestora, Dragomir Nenadov, iar pentru celelalte dansuri, românesc și maghiar, profesorul Orbulescu de la Școala Populară de Artă Arad
- o grupă de teatru în limba sârbă, având ca instructor pe învățătorul Vladimir Gain.
- O grupă de cântăreți de muzică populară a celor trei comunități.

Ca succes al strădaniilor celor sus amintiți, dar și a interpreților, și anume

- instrumentiști: Andea Iosif, Rekași Pavel, Roman Viorel,
- dansatori : Mircea Hârlău, Maier Nelu, Maier Constantin, Ferician Petru, Ferician Nelu și alții.
- dansatoare: Solomie Felicia, Hlasz Many, Rekasi Many, Solomie Doina, Crișan Olga, Fericean Mărioara și altele.

- actori amatori: (limba sârbă) Pomta Milan, Simuluv Toșa, Șandici Ioan, Șandici Dragomir, Jivoinov Zorița, Crișan Olga.
- soliști muzică populară: limba sarbă și română: Șandici Ioan, Ponta Milan, iar pentru limba maghiară: Halasz Many, Andea Iosif.

S-au ținut multe spectacole, atât în Gai, în Sala Românească, (care avea scenă), dar și în localitățile: Pecica, Zimand (Andrei Șaguna), Șofronia și Valcani (locul de naștere a învățătorului Roșu).

Și așa cum este bine, după fiecare spectacol se organiza un bal, cu participarea, alături de ” artiști” și a tinerilor din localitate, toți iubitori ai jocului și cântecului popular românesc, maghiar sau sârbesc.”

Un eveniment important în viața comunitatii sârbesti a fost produs de așa numita problema a instrumentelor muzicale. Biserica, implicata in toate problemele comunității, la ședința din data de 29.oct. 1967, a Comitetului Parohial a avut ca punct la ordinea de zi „ nr.1 Problema proprietății asupra instrumentelor fostului ansamblu de tamburași al Arad Gaiului și cui se vor preda spre păstrare.

Președintele Com.Paroh. Milivoi Burnaz, cere ca această problemă să se rezolve odată.

Au luat cuvântul Laza Docmanov, Tanasia Nicolov și Ivan Neducin, care cereau inventarierea, identificarea istrument-proprietar, apoi stabilirea persoanei și a locului de păstrare. Se citește procesul verbal la ședința din 02.oct.1966, când foștii reprezentanți ai corului, Mladen Jivanelov, și respectiv George Georgevici, conducătorul tamburașilor, au susținut ca acestea aparțineau comunității bisericești.

„Trebuia adunate instrumentele imediat după serbarea de la hram, susține Vasa Ivanov și nu să se permită împrăștierea lor”. Ivan Stefanov își exprimă regretul că prin această neînțelegere s-a compromis comunitatea sârbească. Deasmenea a luat cuvântul și reprezentantul tineretului Andria Milici.

Hotărare: „Aceste instrumente se vor aduce la biroul parohial până pe data de 29.10 1967 și vor fi preluate...”

Au trecut patruzeci de .... 29.oct.? iar aceste instrumente nu mai există. S-au starnit multe discuții, poate valabile și astăzi.

Au urmat aproape patru decenii în care Sala încet- încet devenea a nimănu.

Anul 1993 aduce cu acte dovada retrocedării catre biserică a sălii. Deci se decide, încă anterior acestei date, reparația. Cine o executa?

Raspunsul era evident - membrii comunității, prin munca și cu banii lor.

Din notițele preotului Jiva Milovanov, cel mai frecvent la aceste lucrări au participat : Iovan Simulov, Radomir Tirsin, Dragan Pujin, Mladen Popovici, Milan Pujin, Toșa Simulov, Nikola Vlačicov, Bogdan Seceanschi, Iovan Șandici, Doșan Docmanov, Angelco Jivanielov, Ivan Neducin, Ilia Putici, Andrei Ristin, Ivan Coici, Milivoi Jivanielov, Milan Ponta, Zdravco Milici, Mișa Ciosici, Octavian Șandici, Liubomir Jivanielov, Miroslav Oprea, Pera Pain, Vladimir Tirsin, Novița Ivanov, Milivoi Ivanov, Petru Jivan, Jiva Milovanov, Laza Kolarov.

Dar au participat, după timpul disponibil și alți membri ai comunității.

După această reparație, cei care închiriau sala aveau prin contract obligația de a întreține și repara clădirea...după posibilitate

SCOALA

Preotul Voin Pasculovici: „...noi suntem datori să menținem școala în aceste timpuri grele cu orice preț, pentru că, dacă avem această școală, putem educa tineretul, care la rândul său poate ridica biserica și școala, iar dacă nu avem școală, o să avem tineret căruia nu o să-i trebuiască nici școală și nici biserică. Aceasta va însemna distrugerea noastră.”

DESPRE ȘCOALA DIN ARAD GAJ

Amintind de reformele din Imperiul Austro – Ungar, din a doua jumătate a secolului al XVIII- lea, nu trebuie să uităm învățământul. Starea jalnică a pregătirii școlare a populației a ieșit în evidența la sfârșitul nenumăratelor războaie din acea perioada, când în rândul subofițerilor numărul analfabeților era îngrijorător, atât la austrieci, cât și la cei de alte naționalități, sau la cei de credință ortodoxă. Această situație a declanșat o serie de legi și decizii care să ducă la reforma învățământului. Printre acestea se număra și Ordonanța Școlară Generală (Allgemeine Schulordnung) care, pregătită pentru școlile germane, (evident cu elevi catolici) a fost aplicată și folosită și în școlile cu elevi ortodocși. Dar pentru acestea s-a creat și un nou normativ, cu numele de „Regule Directive”, care în mod deosebit cerea ca învățătorii să fie cetățeni ai imperiului, pregătiți pentru această profesie, iar cărțile și ele să fie tipărite în tipografiile imperiului. Școala devine o instituție publică. Ciclul primar era obligatoriu, învățătorul era funcționar public. A fost enunțat și principiul ca pe lângă fiecare parohie să funcționeze o școală. Teritoriul imperiului cu populație ortodoxă a fost în final împărțit în trei districte, conduse de un director. La recomandarea mitropolitului Vichentie Iovanovici, cei trei directori au fost: Todor Iankovici Mirievski, cu sediul la Timișoara, răspunzător de districtul din Banat, cu cea mai mare contribuție în această muncă, Avram Mrazovici care în 1782 a preluat și districtul Banat de la cel amintit înainte, răspundea de zona ce cuprindea și Aradul, și al treilea, Stevan Vuianovski, avea districtul ce cuprindea Slavonija, Sremul și Croația.

După o minuțioasă muncă de inspecție prin districte, concluzia principală, alături de cele administrative a fost că trebuie de urgență lucrat la perfecționarea învățătorilor prin cursuri, iar pentru noile cadre trebuie înființate școli speciale. Această propunere a fost aprobată de curtea imperială. Directorii în reședințele districtelor au înființat aceste clase, iar în localitățile mai îndepărtate, în timpul inspecțiilor făceau și aceste cursuri. Rezultatele au apărut ca pozitive, primul pas a fost făcut. Anul 1810 aduce la conducerea activității de învățământ pe Uroș Nestorovici, funcția fiind cea de inspector general. El pune accent pe pregătirea învățătorilor și înființează trei Preparandii astfel: una

pentru învățătorii sârbi la Sent Anreia, lângă Budapesta, cea pentru români la Arad, iar pentru greci la Budapesta. Cea pentru sârbi, din motive obiective a fost mutată la Sombor, unde și experiența locala a contribuit la bunul mers al ei. De remarcat ca majoritatea învățătorilor care au funcționat în Gai sunt absolvenți ai acestei școli. Ceilalți, după anul 1920, au urmat cursurile școlii din Timișoara. După Primul Război Mondial și după terminarea ordonării frontierelor în Banat , mulți învățători și preoți s-au retras în țara lor maternă. Și în Gai s-a simțit acest lucru, dar, pe baza Convenției dintre cele doua regate,(de altfel definitivarea ei a ținut mult timp), au fost completate aceste locuri vacante, și în Gai, pentru învățător pe o durata de 2 ani, iar pentru preot de 11 ani. Sigur și după Al Doilea Război Mondial, cu schimbările sale, s-a schimbat și legislația în învățământ. Unele din aceste schimbări, dar în primul rând neglijența părinților, au dus la închiderea multor școli sârbești, printre care și a celei din Arad Gai . Școala, construită în 1889, pe strada , numita actual, Dunării numărul 132 (pag. 45), prezentată în fotografiile de mai sus. După naționalizarea ei, a funcționat mai departe ca școală sârbească până în 1952, când a devenit secția sârbă la Scoala Generala nr. 14,” in fotografia alăturată, iar după mutarea la Scoala de JOS (pag. 45), a fost în continuare folosită ca grădiniță.

CNP 6758		A Locuțiune	
Nr. de top		A Locuțiune	
1	3827	Intravilan cu casa (școala) in strada	6455 mp.
2		Se restituie notificarea pentru restituire in natura dosar executional nr.2005/2001, Inch.nr. 4615/2004	
3		Parohia Ortodoxă Sârba Arad-Gai, retrocedare, Inch.nr. 20733/12.03.2008	

” În anul 2005, spune parohul bisericii din Gai, Neboișa Popov, după o muncă asiduă a mea, a Consiliului Bisericesc, dar și a parohianului nostru, care este și vicepreședinte al consiliului, Miodrag Marcel Oprea, am pregătit și depus documentația de

rigoare și am redobândit școala noastră care a fost naționalizată în anul 1948. Acum ea este împreună cu locuința învățătorului în proprietatea Parohiei Sârbești din Arad Gai, înscrisă în cartea funciară nr. 67.558 cu conținutul de mai jos:

A. FOAIE DE AVERE

Nr	nr. top (pag 45, 46)	descrierea imobilului
1	3827	Intravilan cu casă(școala) în 6455 mp
	Nr.cad1:5161	strada:Dunării 132

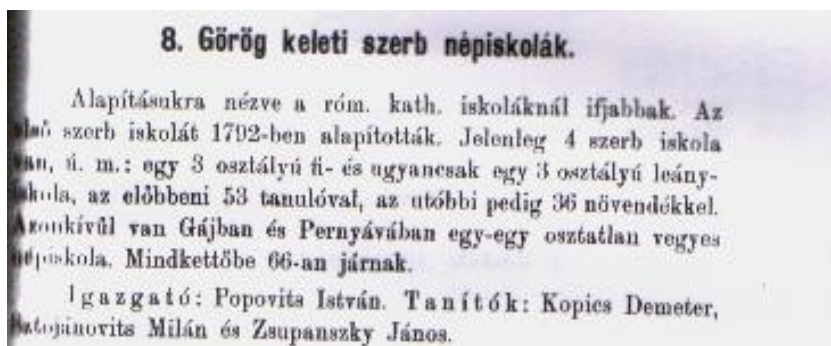
FOAIE DE PROPRIETATE

- Nr. înscrieri pivoitoare la dreptul de proprietate
- 2 Se notează notificarea pentru restituirea în natura dosar execuțional Nr.289/2001, înch.nr.4619/2004
  - 3 Parohia Ortodoxă Sârbă Arad-Gai, retrocedare, înch. Nr.20733/ 12.03.2008

C. FOAIE DE SARCINI

- Nr, înscriere pivoitoare la sarcini
- Fără sarcini

Primele date furnizate, referitor la existența școlilor sârbești in Arad, o găsim în cartea „ARAD TORTENETE”, scrisă în 1881 de Otto Lakatoș, unde se semnalează existența a 4 scoli sârbești: (pag. 44), în Arad în anul 1792,

una de baieti, cu 53 de elevi, una de fete cu 36 de eleve, iar în Pârnea și Gai câte o școală mixtă, împreună având 66 de elevi. Învățători au fost Dimitrie Capici, Milan Stoianovici și Iovan Jupanski. Dar cele mai prețioase date au fost cele găsite în arhiva Școlii Generale nr. 10 și a bisericii din Gai. Stanko Jupanski, preotul bisericii sârbe din Arad centru și prezviter zonal, în „vizitațiile” amintite anterior, a făcut o prezentare istorică, administrativă, pedagogică, dar și a efectivului de elevi și a modului lor de comportare și de pregătire școlară. „ Când a fost înființată parohia și construită biserica, scrie în procesul de inspecție prezviterul Stanko Jupanski în anul 1911, a fost deschisă și școala (presupun cea confesională). Din 1870 a fost în vechea clădire (notă- pe strada Dunării 132), dar, cu timpul, nu a mai corespuns condițiilor cerute pentru desfășurarea

cursurilor, iar după un control în anul 1888 s-a convocat pentru data de 14/27 aprilie, a aceluiași an, de către referendul școlar, domnul Mita Dolga o ședință extraordinara a Comitetului Bisericesc. Referentul informează „ că în urma controlului efectuat, conform legislației statului nr. 46306/1887, și a constatărilor sale , clădirea trebuie mărită, ea putând asigura condiții bune pentru 40 de elevi, dar școala are în jur de 100 de elevi. Exista la Consiliul Juridic al Orașului Arad două sesizări privind acest lucru. Pentru rezolvarea aceste probleme propun:

1. O cerere către reprezentanța orașului Regal, prin care roagă trecerea in cadastru și în cartea funciara a casei și a terenului pe numele comunității bisericești.
2. Să roage un specialist ca în cel mai scurt timp să elaboreze un plan de construcție a unei noi încăperi de școală, cu dimensiunile de 4 1/2 fath lungime și 4 fath lățime (1fath=fathom= 1,828 m).
3. Planul respectiv, împreună cu calculul costurilor să fie predat , 1 exemplar la Președintele Orașului, ca propunere, și 1 exemplar către referent (notă- persoana sa Mita Dolga) cu cererea atât la conducerea Eparhiei din Timișoara, sau la Magistratul Orașului să intermedieze.

4. Cheltuielile pentru construcție să fie achitate din contribuția membrilor comunității”

Președintele Sava Burnaz mulțumește referentului și imediat dă sarcină membrilor Vasa Ivanov, Laza Dokmanov și Ioța Vlaicov, penntru a aduce un zidar care să facă necesarul de materiale și costul manoperei, iar el va lua legătura cu Vasa Ursici, notar la Judecătoria Județeană, pentru a întocmi cererea. Pe 1 mai 1888, în unanimitate se aprobă construcția noii clădiri a școlii. Semnează 6 consilieri, care știu carte, iar 15 nume sunt trecute in registrul de procese-verbale de catre secretarul Aron Timotici, care avea această răspundere, doar cu semnul + , certificând cu semnătura sa.

Pe 24 iulie, Sava Burnaz accentuează: „termenul de terminare a clădirii pentru ziua de începere a noului an școlar și se vor cumpăra și 5 banci și încă 2 geamuri noi. Se vor dărâma clădiri anexe din spate și se va construi și o cocină nouă pentru porci, care acum stau împreună cu vacile. Să ne înțelegem cu Iefrem Klačici și Niku Morar, pentru 20 de forinți, la lucrările de dulgherit”
3/16 iulie 1889, administratorul parohiei din Arad Gai, domnul Serghei Șarrak Minici atenționează : „ școala noua este deja

terminată, deja și ședințele Comitetului au loc aici, dar în registrul de procese-verbale nu se amintește nimic despre acest lucru: pe ce bază și pe ce hotărâre finală s-a stabilit construirea Școlii? Nu sunt date din antecalculație, contracte cu meșterii constructori în registru, și mai important nu au fost înaintate organelor de stat pentru aprobare. Nu exista în registru nici o data privind modul de obținere a materialelor , prin credit , în ce condiții și cum se poate plăti.

Toate acestea aduc o mare responsabilitate asupra Comitetului Bisericesc. Trebuie anunțate organele de resort să evedențieze terminarea lucrării, iar documentele se vor preda în cel mai scurt timp”

S-a stabilit ca fiecare casa să plătească câte 3 forinți, adică 408 forinți total –rezulta ca 136 de case de sârbi existau în 1889. Diferența de bani s-a achitat din contribuția fiecărui membru al comunității raportat la împrizitul total plătit de sârbii din Gai de 3200-3500 forinți pe an și anume 50%.iar de la cei care stateau în chirie 1,5 forinți. Se constată un număr mare de elevi, diferența dintre totalul copiilor de vârstă școlară și cei ce s-au înscris la școală este mica. Dar, numărul celor care părăsesc școala pe parcursul anului este mare. Cauzele sunt cele legate de sărăcie, boală și din păcate deces. Școala avea un consiliu de conducere propriu, cu autonomie limitată, subordonat consiliului bisericesc. Avea un admistrator și personal de întreținere. Numărul de 90 pînă la 100 de elevi era frecvent, după cum se vede și din cei înscriși in anii 1888-1889 respectiv 1921 – 1922 unde este prezentată , conform capului de tabel numărul curent, clasa, numele tatălui, locul unde locuiește și îndeletnicirea tatălui.

Anul școlar 1888-1889, datele copiate din catalog, sub formă de tabel Denumirea străzilor este prescurtată, conform celor de mai jos.

Скращено име улице
stradă:

Prescurtarea numelui de

Старо име	Numele vechi	Numele actual
С – Српска	- str. Sârbească	- Anton Pann
Ч – Чорда	- Cirezii	- Tribunalul Corceș + Stevan Teneșchi
Б - Бунарска	- Fântâanii	- Fântâanii
О – Оровил	- Orovil	- Ion Creangă
НВ- Нови сокак	- Strada Nouă	- Strada Noua

Ц - Црквена	-	Bisericii	-	Dunării
К - Ковачка	-	Faurilor	-	Faurilor
П - Пијаца	-	Piața Gai	-	Colțonaș
Р - Ритска	-	Ret	-	Măgurele
Чо – Чобанска	-	Păcurarilor	-	Păcurarilor
З - Зечија	-	Iepurelui	-	Fagului
Бз - Без имена	-	Făra nume	-	Alexandru cel Bun
Кп -				Câmpineanu

Бр.	Име и презиме	Numele și pronumele	Раз ред cl.	Име оца Numele tatălui	Стан Adresa
1	Жика Стефанов	Jica Stefanov	3	Орестије Orestie	S 35
2	Јован Стефанов	Iovan Stefanov	3	Орестије Orestie	O 8
3	Светозар Стефанов	Svetozar Stefanov	3	Михаил Mihai	O 31
4	Ђура Лекин	Giura Lechin	3	Викенти Vichentie	B 13
5	Милан Живањелов	Milan Jivanielov	3	Сава Sava	Ц 39
6	Владимир Тирси	Vladimir Tirsin	3	Петар Petru	НВ 29
7	Јосиф Арсенов	Iosif Arsenov	2	Васа Vasile	П 2
8	Никола Неџин	Nicola Nețin	2	Јован Ioan	Ц 14
9	Петар Ђеорђевић	Petar Georgevici	2	Мита Dimitrie	B 11
10	Даница Бурназ	Danița Burnaz	2	Сава Sava	Ч 56
11	Јелена Армаџки	IelenaArmațchi	2	Јоца Ioan	Ц 45
12	Младен Тирсин	Mladen Tirsin	2	Ђеорђе Gheorghe	П 2
13	Милан Клаић	Milan Catici	2	Савва Sava	Ц 27
14	Милка Ачимова	Milca Acimova	2	Јован Ioan	Ч 17
15	Ђуриџ Живоинов	Giurița Jivoinov	2	Јоца Ioan	Ц 40
16	Ђуриџа Докманов	Giurița Docmanov	2	Лаза Lazar	B 25
17	Агата Лекина	Agata Lechin	2	Викентије Vichentie	B 13
18.	Драгина Пајина	Draghina Paina	2	Јоца Ioan	Ч 30
19	Јелена Шедић	Ielena Ședici	2	Васа Vasile	C 34
20	Агата Иванов	Agata Ivanov	2	Лаза Lazăr	C 7
21	Ђорђе Живоинов	Gheorghe Jivoinov	2	Уд. Софија vd.Sofia	Ц 22
22	Лаза Арсенов	Lazăr Arsenov	2	Жива Jiva	C 42
23	Ђорђе Ђеорђевић	Gheorghe Georgevici	1	Мита Dimitrie	B 11
24	Ђорђе Јованов	Gheorghe Iovanov	1	Ђорђе Gheorghe	Сал.
25	Милка Шедић	Milca Ședici	1	Васа Vasile	B 8
26	Круна Влјикова	Cruna Vlaicova	1	Ставан Ștefan	C 23
27	Милка Живоинов	Milca Jivoinov	1	Јоца Ioan	Ц 40
28	Стеван Поповић	Stevan Popovici	1	Милк Milc	O 33
29	Пера Тимотић	Pera Timotici	1	Јоца Ioan	P 7
30	Милан Петровић	Milan Petrovici	1	Сава Sava	Ц 27
31	Пера Савин	Petru Savin	1	Иван Ivan	Ц 37
32	Младен Јованов	Mladen Iovanov	1	Јоца Ioan	P 1
33	Јулиана Сечански	Iuliana Seceanschi	1	Арон Aron	Ц 94
34	Паулина Савина	Paulina Savin	1	Светозар Svetozar	Ц 36
35	Даринка Ујанкович	Darinca Uiancovici	1	Коста Costa	C 38

36	Даница Шандићева	Danița Șandici	1	Ђеорђе	Gheorghe	Н	26
37	Дивна Савин	Divna Savin	1	Илија	Ilie	П	26
38	Љубица Тимотић	Liubița Timotici	1	Мирко	Marco	Б	14
39	Марица Остојин	Marița Ostoin	1	Лаза	Lazăr	К	19
40	Вељко Живањелов	Velco Jivanielov	1	Савва	Sava	Ц	38
41	Ђулвезија Радивој	Giulvezia Radivoi	1	Јова	Iova	К	20
42	Милка Живојунов	Milca Jivoinov	2	Софија	Sofia	Ц	22
43	Зорица Поповић	Zorița Popovici	1	Лаза	Lazar	О	17
44	Сава Клајић	Sava Claici	1	Савва	Sava	Ц	27
45	Агата Тирсин	Agata Tirsin	1	Ђорђе	Gheorghe	П	2
46	Марица Милин	Marița Milin	1	Лаза	Laza	С	25
47	Танасија Влјаиков	Tanasia Vlaicov	1	Светозар	Svetozar	С	
48	Мита Бајић	Mita Baici	1	Коста	Costa		
49	Сава Тирсин	Sava Tirsin	2	Велемир	Velemir	Р	1
50	Милутин Сечански	Milutin Seceanschi	1	Арон	Aron	Ц	34
51	Душан Пајин	Dușan Pain	2	Лаза	Lazar	З	20
52	Мојсе Влајков	Moise Vlaicov	1	Лаза	Lazar	Б	9
53	Јоца Арсенов	Ioan Arsenov	1	Мита	Dumitru	Р	6
54	Охла Георг	Ohla Gheorg	1	Георг	Ghorg		
55	Петар Пајин	Petar Pain	3	Петар	Petru	Ч	44
56	Андрија Остојин	Andrie ostoin	1	Мија	Mihai	Ц	26
57	Сима Живањелов	Sima Jivanelov	3	Савва	Sava	Ц	39
58	Љубица Докманов	Liubița Docmanov	1	Марко	Marko	Б	24
59	Петар Бошњак	Petar Boșniac	3	Сава	Sava	Б	1
60	Вантер Јанос	Vantera Ianoș	1	Матијаш	Matiaș	З	17
61	Светозар Докманов	Svetozar Docmanov	1	Прока	Proca	О	23
62	Пера Алехин	Petru Alexin	1	Танка	Tanca	Ц	32
63	Агана Алехина	Agata Alexin	1	Танка	Tanca	Ц	32
64	Љуба Бошњак	Liuba Boșniac	1	Савва	Savva	О	43
65	Ефимија Јованова	Efimia Iovanov	1	Савва	Savva	О	42
66	Никола Симулов	Nicola Simulov	2	Јоца	Ioan	Се	11
67	Љуба Армаџи	Liuba Armațchi	1	Лаза	Lazăr	С	32
68	Милка Катићева	Milca Catici	2	Младен	Mladen	С	7
69	Милан Подоба	Milan Podoba	1	Јова	Ioan	Р	10
70	Мија Јованов	Mihai Iovanov	1	Ђорђе	Gheorghe	Се	13
71	Даница Попић	Danița Popici	3	Ђорђе	Gheorghe	Р	12
72	Агата Арсенова	Agata Arsenov	1	Жива	Jiva	С	42
73	Марика Негру	Marica Negru	1	Теодо р	Teodor	Р	9
74	Даница Сечански	Danița Seceanschi	1	Лаза	Lazăr	Чо	12
75	Савета Негру	Saveta Negru	1	Теодор	Teodor	Р	9
76	Милан Живојин	Milan Jivoinov	1	Лаза	Lazăr	Ц	15
77	Милош Бошњак	Miloș Boșniac	1	Савва	Savva	О	43
78	Даринка Тирсин	Darinca Tirsin	1	Савва	Savva	Ц	49
79	Кристина Стефанова	Cristina Stefanov	1	Жива	Jiva	Чо	13
80	Жарко Докманов	Jarco Docmanov	1	Мирко	Marco	С	28
81	Љубица Стефанов	Liubița Stefanov	1	Велемир	Velemir	З	30
82	Мерина Стефанов	Merina Stefanov	1	Велемир	Velemir	З	30
83	Тодор Бошњак	Todor Boșniac	2	Сава	Sava	О	43
84	Петар Кузманов	Petar Cuzmanov	2	Кузман	Cuzman	Ц	28
85	Петар Остојин	Petar Ostoin	2	Паја	Petru	Ц	26

86	Дивна Стефанов	Divna Stefanov	Орестије	Orestie	О	8
87	Остојин Ђорђе	Gherghe Ostoin	Мирко	Mirco	Ц	19
88	Васа Остојин	Vasile Ostoiun	Мија	Mihai	БИ	7
89	Ђорђе Јованов	Gheorghe Iovanov	Мита	Dimitrie	БИ	7
90	Јован Стефанов	Ioan Stefanov	Стефан	Stefan	Ц	32

Pe ultima pagină a catalogului este notat

” În ziua de 18/ 30 iunie 1889, chiar înainte de examene la școala elementară din Arad Gai și întrebând copiii din materiile : religie, aritmetică, limba sârbă și maghiară, am găsit , în general, copii dișciplinați și pregatiți corespunzător.

Arad Gai 18/ 30 iunie 1889

Serghei Șakrak – administrator

Sava Burnaz – președinte

Milan Rujici - vicepreședinte Младен Ружић -подпредседник

Deasemenea era și semnătura medicului responsabil de școală Cea mai veche fotografie (pag. 50) cu elevii din Arad Gai, datează din anul 1922, care pe verso are o notă, ” Anghelina Ristov – 1922 ”

. Din această notă, urmărind catalogul de notare și evidentă, am știut care și câți elevi au fost în acel an școlar, majoritatea prezenți în această fotografie. Total 104, din care : clasa - I- 33 de elevi,(în această clasă a fost și Anghelina Riston), clasa a II-a – 26 de elevi, clasa a III-a - 19 elevi și clasa a IV-a – 26 de elevi.

Koici

Învățător Hristofor

DESPRE CONSTRUCȚIA LOCUINȚEI ÎNVĂȚĂTORULUI

Date referitoare la locuința învățătorului le avem din registrul de procese verbale a Consiliului Școlar din Arad Gai, care cuprinde anii 1893 – 1903, dar și din celelate procese-verbale ale Consiliului Bisericesc școlar până în anul 1962 , când școala a încetat să mai funcționeze.

Din aceste documente putem vedea desfășurarea activității de construcție a locuinței învățătorului, pe strada Bisericii , actuala strada Dunării 132.

1899 – 13/26 iunie- președintele Consiliului Bisericesc, Mișa Nețin, în ședința de consiliu spune: ” deoarece este în așa stare(locuința învățătorului) încât nu se poate locui, dar și ca nu cumva să se întâmple ca locuința să se surpe pe învățător și consiliul să nu fie răspunzător...”

Se hotărăște: ” Se vor lua imediat măsuri pentru construcția unei noi locuințe a învățătorului. Rugăm slăvitul Conzistoriu ca prin recomandări, să ne vină în ajutor.

- Adresa nr. 50-25 iulie- se cere ajutorul Conzistoriului ca să sprijine cererile trimise unor comunități sârbești privind ajutor pentru construcție.
- adresa nr. 53-25 iulie – informează despre aprobarea în ședința extraordinară a Adunării Generale, privind construcția locuinței și trimite Eparhiei (secția administrativă) schița de execuție și antecalculația.

Se primește aprobarea cu adresa nr. A 1288-940-1889.

Lucrarea a fost executată de intreprinzătorul sârb din Arad, Stevan Rodici, cu suma de 3017,5 forinți.

Au participat cu bani: credincioșii – 1317,34 forinți

Orașul Arad - 100,00 forinți

Ajutor din partea Consiliului Bisericesc Arad – 25 forinți.

Adresa 40 – 25 iulie – prin care se cere , prin Conzistoriul din Timișoara, Ministerului Religiei și a Educației, privind subvenția pe anul 1889 în valoare de 155,63 forinți- se primește.

Donații pentru construcție – de 46,34 forinți.

Consiliul Bisericesc prin mai multe adrese, înaintate la forurile bisericesti, dar și la cele administrative locale (kozigozgatasi bizottsag) sau ale statului, referitoare la aprobarea cererii de ajutoare directe, sau din partea altor comunități, primește raspuns negativ.

Cu adresa nr. 24547-26- septembrie(pag 50), conducerea orașului Arad (Torvenyhatsagi bizotsag) cere un plan de execuție și o antecalculație,

Se răspunde cu adresa nr. 53 – 27, însoțită de un plan de execuție și

un exemplar cu rezultatul licitației aferente lucrării.

Adresa nr.74 – 74-octombrie, informează Conzistoriul din Timișoara că lucrarea este gata și cere să fie delegat un reprezentant pentru recepție.

În fotografie se vede fațada casei, care are patru geamuri. Nu s-au schimbat de atunci.

Toate documentele, atât cele de recepție a administrației locale, cât și reducerea de impozit, aferent cheltuielilor de construcție s-au rezolvat pâna la sfârșitul anului 1889.

DESPRE VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ÎN ȘCOALĂ

Activitatea școlară a cuprins și în perioada pe care o analizăm 1890-1960, o varietate mare de sarcini și obligații, pe lângă procesul de învățământ. Unele sunt cu caracter ocazional, altele permanente, însă cu o anumită periodicitate.

Prezentându-le în timp putem începe cu:

- învățătorii trebuie să participe la recensământul populației din 1891, dar nu vor lipsi la ore
- obligativitatea de a prezenta rapoarte lunare, trimestriale, semestriale și anuale privind prezența la ore a elevilor, iar la cei cu absențe, motivația. - - planul de lecții pe trimestru – numărul de elevi înscriși pe anul școlar care începe.
- se atenționează Comitetul Bisericesc despre obligativitatea pregătirii învățătorului, a controlului prezenței lui la ore, a respectării planului de învățământ și a celui de lecții, a participării la cursurile de pregătire profesională, sau de organizare a diferitelor sărbători ale statului și chiar, în caz de război, de apărare contra atacurilor cu gaze sau aeriene.

1898 – se recomandă ca acolo unde sunt școli mixte cu număr mare de elevi să se deschidă o școală de fete.

Răspuns: condițiile financiare nu permit în Gai deschiderea acestei școli.

1899- Se recomandă cumpărarea de cărți pentru biblioteca școlii, din veniturile proprii.

- Se recomandă ca toate mijloacele fixe să fie asigurate.
  - Se propune școlilor deschiderea claselor IV, V, VI.
- Răspuns: se va deschide clasa a IV-a urmând ca în viitor să se ocupe și de clasele V, VI.
- Cursurile de alfabetizare se vor desfășura de două ori pe săptămână.

1900 – Se stabilește asigurarea salariului învățătorilor și a celorlalte drepturi ale acestora de către Comitetul Bisericesc.

Pentru acest lucru Comitetul Bisericesc este obligat să prezinte modul de plată a aportului pentru școală, situația materială a membrilor comunității, iar învățătorii să anunțe care este stadiul retribuției lor.

În general, după ordonarea clădirii școlii și a casei pentru învățător, problemele care au rămas de rezolvat au fost cele financiare.

Ca sursă principală a fost plata ordonată a taxei către biserică, din care în jur de 60 % era destinat bugetului școlar.

Au fost probleme mari în mulți ani privind asigurarea acestui buget, dar au fost și probleme organizatorice, în mod deosebit cu privire la cadrele didactice.

Între anii 1922 – 1930 a fost ca problemă deosebită găsirea unui învățător stabil în Gai, lucru realizat prin venirea învățătoarei Nevenca Popian.

În registrul de procese-verbale, în perioada 1926 – 1937 întocmite la ședințele Consiliului Bisericesc școlar au fost puține probleme legate de școală. Noua clădire a școlii și noua locuință a învățătorului, nu au ridicat probleme deosebite. Întreținerea lor era o problemă periodică, dar fără cheltuieli deosebite.

Dar erau probleme financiare privind salariul învățătorului și a personalului auxiliar, iar câteodată și a obținerii lemnului pentru încălzire .

Au fost și probleme administrative, create de elevi sau învățător, sesizate de părinți sau inspectori școlari, rezolvate pe cale amiabilă sau cu amenzi, respectiv cu destituiri.

Cu timpul, amintim intervalul 1938-1946, apoi 1947- 1956 dar și 1956 – 1962 (pentru Gai). Evenimentele din aceste perioade se răsfrângeau și în învățământ, atât cele pozitive, cât și cele negative, mai mult asupra părinților, cu efect și asupra copiilor.

Rol important, pe lângă legi, a avut și modul în care se făceau inspecțiile școlare, atât prin tema inspecției, cât și prin concluzia ei.

Au fost inspecții și...inspecții, inspectori și...inspectori. Din păcate în urma unei astfel de ...”inspecții”, în mijlocul trimestrului, secția sârbă a școlii din Arad Gai a dispărut...era anul 1962, an cu 14 elevi...

Mai jos vom prezenta un tabel cuprinzând perioada 1887 – 1962, completat cu date din cataloagele acestor ani, privind numărul de elevi, pe clase și total pe ani, cât și învățătorii acelor perioade.

Cartea ” Când Mureșul curge prin pana de scris” a autorilor Stevan Bugarschi și Ljubomir Stepanov, raportul prezviterului de Arad, Stanko Jupanschi, dar în mod deosebit registrele de procese - verbale, începând cu anul 1878, ne-au furnizat date despre învățătorii perioadei anterioare celor identificați din cataloage.

Astfel putem menționa de la primii pe Iovan Tomici 1873- 1883, iar de la Stanko Jupanschi, pe, Aron Timotici 1870 – 1877, Veselin Lazici 1878 – 1880, Vasa Luțici 1880 – 1885, Pera Topalovici 1885 -1887 .

ÎNVAȚĂTORII ȘCOLII DIN ARAD GAI

Iată și lista completă a învățătorilor școlii : din documentele bisericii și ale școlii :

Aron Timotici (1870 – 1877), Velemir Lazici (1878 – 1880 , Vasa Luțici 1880 – 1885, Petar Topalovici 1885 – 1887, Pere Mircovici 1887 – 1894, Moisie Stoin 1894 – 1896, Vladimir Radosavlievici 1896 – 1899, Mladen Baici 1899 – 1902, Dușan Popovici 1902 – 1904, G. Aleksievici 1904 1906, Hristofor Coici 1906 – 1923, Ivan Rachici 1923 – 1924, Olga Serafimova 1925 - 1926, Ilija Dișici 1926 – 1927, Mirna Radin 1927 – 1928, Ivan Rachici 1928 – 1929, Mara și Iovan Dragoievici 1929 – 1931, Nevenka Popian 1931 – 1938 și 1939 – 1950, Iovan Vojnovici 1938 – 1939, G Nețin 1951 – 1953, Ecaterina Todorov 1953 – 1955, Vladimir Gain 1955 – 1962.

Anul școlar	Numărul de elevi pe clase							Total	Învățătorul
	1	2	3	4	5	6	7		
1887/88	28	31	4					63	Исидор Николић Isidor Nikolici
1888/89	48	26	16					90	Арон Тимотић
1889/90	25	31	18	11				85	
1890/91								-----	Арон Тимотичи
1891/92								-----	
1892/93								-----	
1893/94								84	
1894/95								52	Petar Mircovici Петар Марковић Sofia Clițina Софија Клицина
1895/96	51	20	22					93	Ђеорђе Симулов Gheorghie Simulov
1896/97	60	20	25					105	Vladimir Radosavlievici
1897/98	28	26	17	19				90	Владимир Радосављевић
1898/99	28	23	16	36				103	Moisie Stoin Моисе Стојан
1899/00	64	26	3					98	Младен Баић
1900/01	46	40	21	5				112	Mladen Sv. Baici
1901/02	18	35	25	14	2			94	До 01.09.1902
1902/03	39	36	23	19				117	Душан Поповић
1903/04	33	24	19	15				91	Dușan Popovici до12.1904
1904/05	30	24	15	10				79	Катерина Радосављевић
1905/06	30	20	7	10	4			71	јан 1905- март 1905

								Caterina Radosavljević Г. Алексиевић Gh. Alexievici
1906/07	51	24	8	8			91	Христофор Којић
1907/08				5	4		-----	Hristofor Coici
1908/09				12			-----	
1909/10		7	19	18			-----	
1910/11							-----	
1911/12	21	23	20	11	3	4	82	
1912/13	35	17	17	16			85	
1913/14							----	
1914/15	19	22	20	11			72	
1915/16							----	
1916/17							-----	
1917/18	30	21	13	9	2		75	
1918/19	34	19	17	18			88	
1919/20	34	15	31	10			90	
1920/21	39	21	13	8	7		88	
1921/22	30	26	19	26			104	
1922/23	22	30	23	14	5		94	
1923/24	14	13	19	18	2	2	68	Иван Ракић Ivan Rachici
1924/25	9	6	17				32	Петар Бугарин Petar Bugarin
1925/26	6	11	11	12			40	Невенка Керпенишан и Олга Коц Фердинандов Nevensa Kerpenişan şi Olga Koç Ferdinandov
1926/27	14	4	5	14			37	Илија Дашић, Љубица Павлов Ilija Dişici, Liubiţa Pavlov
1927/28	17	9	4	13			43	Мирна Радин, Mirna Radin
1928/29	14	20	10	13	22		79	Ivan Rachici
1929/30	21	11	14	12			81	Мара и Јован Драгојевић Mara şi Iovan Dragoievici
1930/31	18	17	14	10	3		62	Невенка Томин Попиан Nevensa Tomin Popian
1931/32	11	18	16	10	9		64	
1932/33	21	8	19	13	4		66	
1933/34	14	20	12	6	6		60	
1934/35	7	17	17	11	5		57	
1935/36	10	10	16	14	5		55	
1936/37	13	6	13	9	10		51	
1937/38	11	11	8	10	7	6	53	
1938/39	14	11	12	4	5	3	49	Јован Воиновић Iovan Voinovici
1939/40	6	15	10	9	2	3	45	Невенка Попиан
1940/41	12	4	14	9	6	2	45	
1941/42	10	7	1	10	6		37	
1942/43	5	10	8	3	7		33	

1943/44	9	5	10	6	3	7		40	Nevenca Popian
1944/45	5	6	5	8	8	1	5	38	
1945/46	18	5	10	6	8	6	1	39	
1946/47		18	10	6				34	
1947/48	3	7	15	6				31	
1948/49	8	3	7	15				33	
1949/50	3	8	3	8				22	
1950/51	4	2	8	3				17	
1951/52	3	3	3	7				16	George Neţin Gheorghe Neţin
1952/53	5	2	6					13	
1953/54	6	5	1	4				16	Katiţa Todorov Catiţa Todorov
1954/55		6	4	1				11	
1955/56	3	1	5	4				13	Vladimir Gain Vladimir Gain Zoriţa Docmanov Zoriţa Docmanov
1956/57	1	3	4	2				10	
1957/58	4	3	2	3				12	
1958/59	7	3	2	1				14	
1959/60	3	7	3	1				14	
1960/61	4	3	7	3				17	
1961/62		4	3	7				14	

În tabelul de mai jos prezentăm , din anul şcolar 1887/1888 până la suspendarea secţiei sârbe, 1962, numărul elevilor, anual şi pe clase, dar şi învăţătorii din perioada respectivă, date luate din cataloagele şcolare şi din registrele bisericeşti:

Pentru anul şcolar 1962/63 ,din cauza numărului mic de elevi, secţia sârbă a fost desfiinţată.

În cartea „ 200 de ani de formare a învăţătorilor la Sombor (pag 56) am găsit pe lista absolvenţilor acestei – Preparandiei Sombor- şi următorii învăţători, care au profesat în Gai:

- Topalovici Petru - absolvent în anul 1878-1879, pagina 601, poziţia 17

- Duşan Popovici - absolvent 1886-1887, pagina 610, poziţia 25.

- Mladen Baici - absolvent 1902-1903, pagina 615, poziţia 1.

- Caterina Radosavljevici - 1903-1904, pagina 616, poziţia 34.

- George Alexievici - absolvent - 1904-1905, pagina 616, poziţia 1. -

Hristofor Koici- absolvent - 1905-1906, pagina 616, poziţia 23,

1905/1906.

1. Бајић, Бојана; 2. Бајић, Даница; 3. Бајић, Мааден; 4. Бокшан, Косана; 5. Бошњак-Крстоновић, Емилија; 6. Бугарски, Мирослав; 7. Верчевић, Слава; 8. Веселиновић-Панић, Миланца; 9. Војкић, Милана; 10. Вујић, Катница; 11. Григоријевић, Ирина; 12. Драгин, Јован; 13. Аудиберски, Јован; 14. Жакић, Катница; 15. Живановић, Аксентије; 16. Журановић, Марија; 17. Искруљев, Јован; 18. Јанковић, Стојан; 19. Јовановић, Марија; 20. Квацић, Милана; 21. Кашанин, Милутин; 22. Ковинчић, Јељка; 23. Којић, Христифор; 24. Косић, Славо; 25. Ловић, Радослав; 26. Мастић, Никола; 27. Марјански, Леонтије; 28. Марковић, Димитрије; 29. Матић, Душан; 30. Маширевић, Георгије; 31. Мириловић, Јованка; 32. Нађвински, Александар-Бранко; 33. Недељко, Меланија; 34. Недељковић, Милена; 35. Николић, Димитрије; 36. Павловић, Јованка; 37. Пилић, Бранко; 38. Пихергов, Емилија; 39. Радичић, Зорка; 40. Ралић, Руѓица; 41. Рашић, Персена; 42. Симић, Јован; 43. Стефановић, Бранко; 44. Стојадновић, Живојин; 45. Татић, Михајло; 46. Теодоровић, Станимир; 47. Терзин, Живо; 48. Токин, Меланија; 49. Томић, Иванка; 50. Ђирић, Милан; 51. Увашић, Владимир; 52. Цвејин, Живојин; 53. Шибалош, Аука.

Copia din pagina 616 în care se poate citi la poziția 23 numele lui Hristofor Coici.

- Petar Bugarin – absolvent 1919 – 1920, pagina 620, poziția 8.

.Tot aici au absolvit și :

- Iovan Dragoievici – absolvent 1914 – 1915, pagina 618, poziția 5

- Mira Dragoievici – absolventă 1920 – 1921, pagina 620, poziția 16.

aceștia au venit la catedră pe baza Convenției între cele două state, fiind cetățeni ai Jugoslaviei.

DESPRE CEI MAI IMPORTANTI ÎNVĂȚĂTORII AI ȘCOLII DIN ARAD-GAI

ARON TIMOTICI (АРОН ТИМОТИЋ) (1832- 13.06.1908.)

A fost învățător în trei perioade: 1861 – 1868 : 1870 – 1877 și 1888-1894

S-a născut în Batania, de unde mai multe familii Timotici s-au mutat în Gai.

A locuit pe strada (Ciordo uca 8) Tribunalul Corcheș numărul 8.

În anul 1887 este secretar al Comitetului Bisericesc.

După Aron Timotici, preotul Svetozar Naidan notează „ După Aron Timotici a fost ales ca învățător Giura Mirnovici, care, chipurile a terminat cursurile Școlii de Învățători din Sombor, iar după absolvire a activat în Serbia. Imediat după alegerea sa, Comitetul de conducere a orașului Arad, în urma scrisorii Eparhiei din Timișoara, a hotărât că a trebuit să părăsească postul, deoarece nu cunoștea limba maghiară și nu a putut dovedi pregătire sa ca învățător”.

În evidența școlii din Sombor, în anul 1871 nu au fost absolvenți, deoarece perioada de școlarizare se mărise la doi ani, începând cu anul școlar 1870-1871, cu absolvire în anul 1872.

ARON TIMOTICI 1888-1894

Fostul învățător cu titlu provizoriu.

În această perioadă, probleme deosebite au fost cu prezența elevilor.

Aprilie 1892 învățătorul anunță: din cei 73 de elevi înscriși în Catalog doar 16 – 20 vin la ore. Mă întreb dacă să anunțăm organelor statului numele părinților ai căror copii absentează.

Răspuns: să se anunțe căpitanul și prin toboșar să se facă cunoscut că vor fi pedepsiți cu 5 forinți, plătiți direct la caseria școlii.

După un an: „ Vă informez despre nefregventarea cursurilor în mod deosebit de elevii claselor III și IV, care de la Paște aproape nu vin deloc, întreb-doriți ca să facem plângere pentru a amenda financiar părinții?

Răspunde președintele Iova Nețin: Să mai așteptăm una sau două săptămâni până se termină lucru, căci țăranilor copiii le sunt de ajutor, la plug, să aibă grijă de casă, de porci, de găște, dar și altele. De aceste amenzi (globe), noi la școală nu avem nici un folos și nu este necesar să-i reclamăm, dar vom atenționa fiecare părinte cu această măsură.

MLADEN STEVAN BAICI 1898 - 1902

A lucrat ca învățător și secretar al Consiliului Bisericesc în intervalul 01.12. 1898 – 30.06 1902

S-a născut la Cumano.

A absolvit Școala de Învățători la Sombor, în promoția 1902/1903, după cum se vede și în copia din monografia școlii din Sombor.

La fiecare prezentare trimestrială la cursuri și examene primea o caracterizare din parte Consiliului Bisericesc din Gai, către Comitetul Școlar al Eparhiei Timișoara, care o înainta Școlii din Sombor

„ Această dovadă se acorda domnului Mladen Baici, învățător local, ca și confirmare a perioadei de muncă aici și a conduitei sale.” -

„... suntem de acord ca învățătorului Mladen Baici să-i fie verificate cunoștințele la Școala de Învățători din Sombor”

În vara anului 1902 a fost transferat, ca și predecesorul său Moisie Stoin în localitatea Cralievțe.

HRISTOFOR CPICI (ХРИСТОФОР КОЈИЋ)

Perioada sept 1906 – 1923

„Învățătorul nostru, din Gai, spune Milivoi Burnaz, a stat 17 ani , a venit în 1906 și a plecat ca preot în 1923. Era învățător pe post, nu provizoriu și l-au iubit toți, și elevii și părinții acestora. Sunt în Gai (notă – au fost și sunt) familii mixte ai căror copii nu au știut sârbește nici „ mc „ dar au venit la școală și au învățat perfect, nu sunt diferențe.” Și trage o concluzie „ Fără școală nu se poate învăța. Școala. Școala. Școala. Am pierdut Școala, am pierdut totul..”

S-a născut în Cenadul Unguresc în anul 1886, Tatăl Alexandru, iar mama Persida Malațkov. După terminarea Școlii de Învățători din Sombor, 1906, pag 616, poz 21, a primit postul la Arad-Gai unde a profesat 17 ani.

S-a căsătorit cu Clementina Marinkov, din Gai, fiica lui Pera și Milița, născută Baici, nașa a fost soția preotului de atunci din Gai, Juliana Adamovici și tot un găian, Ivan Ivanov.

Primii trei copii, doi băieți și o fată, au murit la vârste fragede, dar următorii trei copii, toți băieți, Ivan, Alexandar-Sașa și Stevan, au trăit.

Cu Stefan ne-am întâlnit în anul 1994, la Novi Sad cu ocazia vernisajului expoziției de pictură cu tema- Lagărul de prizonieri 1914-1919 din Arad, al cărui catalog a fost întocmit de domnul Bojidar Panici, din Arad, iar corul din Gai a fost invitat să cânte.

S-a povestit mult, mulți coriști au copilărit cu el în Gai.

Viața le -a oferit multe neazuri. Până la urmă copii au trecut în Iugoslavia.

Din Gai, a plecat la Cenei ca învățător și apoi, după hirotonisire, ca preot. La Cenei a –stat 10 ani 1923 -1933, când a trecut la Turnu, unde a murit în anul 1961 la 25 03/ 06.04 În toată această perioadă a vizitat Gaiul, unde alături de rude avea mulți cunoscuți, iar băieții mulți prieteni. A fost înmormântat în Gai

alături de soția sa. În fotografii, o parte din monumentul funerar ridicat de copii.

Respectul pe care comunitatea sârbă din Gai i l-a purtat se poate vedea și din gestul acesteia de a suporta toate cheltuielile la înmormântare a soției Clementina, decedată tânără.

Fotografia (pag 61) a fost realizată, cu ocazia amintită, la Sremschi Carlovți, la intrarea în cunoscuta școală teologică, unde printre alții a urmat cursurile și Vuc Caragici.

În fotografie sunt prezenți: Toșa Selicean, Zdravco Milin, Pera Pain, Tirsin Vladimir, Milivoi Jivanelov, Ilia Putici, Draga Mirianici, Iovan Șandici, Mita Lolici, Bojidar Panici, Liubomir Șandici ,...,Sima Jarcov .

IVAN RACHICI (ИВАН РАКИЋ)

Perioada 1924 – 1925 și 1928 – 1929

Despre Ivan Rachici avem informații de la nepotul său, domnul Belity(Belici) Vladimir.

„ Unchiul meu a fost învățător în Gai în perioada 1923-1924 și 1928 – 1929, iar între cele doua perioade a fost învățător la Pecica., unde a avut ca elevă și pe sora lui mai mică, adică pe mama. Din anul 1929, a trecut Mureșul, în Felnac unde a rămas până la vrsta de 78 de ani. Drumul între Pecica și Felnac era străbătut cu bicicleta, prin pădure, apoi cu compu a trecut Mureșul și din nou cu bicicleta până la școală, unde și-a încheiat cariera de învățător la cei 78 de ani. S-a mutat la Satu Mare (Хаџфoла) unde a murit în anul 1987.

A avut doi copii, o fată, care a fost învățătoare la secția sârbă a școlii din Turnu atât timp cât a existat secția, trecând apoi la secția română. Acum trăiește în Germania.

Al doilea copil, Budimir, care a murit tânăr, a fost profesor universitar în Timișoara. Soția sa, nemțoaică, s-a mutat în Germania, cu cei doi copii ai lor, un baiat și o fată. Din păcate au întrerupt legătura cu familia”.

Mama mea (Geuegevca Jivanelov), pe atunci de 6 ani, a locuit în imediata vecinătate a școlii și a casei învățătorului., pe strada Bisericii 123, iar învățătorul, căruia îi era foarte dragă, a învățat-o o scurtă poezie

Am pantofii galbeni
Și fusta cu pliuri
Și mă plimb lângă școală
șколе
Învățătorului să-i placă.

Имам жуте ципале
И сукњу на шпигеве
Па се шећем поред
Учитељ ме воле.

MIRA ȘI IOVAN DRAGOIEVICI (МИРА И ЈОВАН ДРАГОЈЕВИЋ)

Mira a fost învățătoare între 1929 – 1930, iar Iovan între 1929 – 1931, continuând însă să predea religia până în anul 1940, perioadă în care a fost și parohul bisericii din Gai. Evenimentele imediat următoare i-au obligat să se întoarcă în Jugoslavia, țara lor .

Această fotografie am primit-o de la doamna Zagorca Damianova, căsătorită Roman.

Iată ce spune ea:

“În această fotografie (pag.62) suntem noi, elevi de la școala română de „ SUS „ din Gai, la ora de religie., oră la care au participat foști elevi ai Școlii Confesionale Sârbe din Gai, preda

învățătorul, dar în același timp și preotul nostru, Iova Dragoievici. Apoi a venit ca învățătoare Nevenca .

rândul întâi – Veselin Cuzanov, Zagorca Seceanschi, Arsica Ostoin, Draga Popovici, Petar Popovici, Miodrag Toșici.

rândul al doilea -2 Dragomir Nenadov, Vladimir Arsenov, Liubița Raț, Olga Jivoinov, preotul Iovan Dragojevici, directorul școlii....., Zagorca Dragan, Desanca Ostoin, Nicola Raț, Angelco Armațchi. i

„Bun și blând a fost „ pop Iova „ ,continua teta Zagorca, așa cum l-am numit noi. Țin minte în timpul său am fost nașă de Sf. Sava. Din biserică, după slujbă, cu praporii și colacul „ славски колач „ iar preotul sub „ cer „ am venit la școală, cântând tot drumul Imnul lui Sf. Sava. Împreună cu noi au venit și oamenii maturi, în mod speciali părinții. Aici, la școală s-a tăiat colacul și fiecare din cei prezenți a primit o felie de cozonac. Apoi , fiecare copil a recitat o poezie învățată special pentru această zi, iar eu ca nașă, am recitat prima”.

Apoi, cu o deosebită mândrie și grijă, ia de pe masă o poșetă și continuă:

” Aici în această poșetă sunt multe poze, după cum vezi, Liubomire, așa ca și alți oameni mai în vârstă din Gai. Țin aceste amintiri și vreau să-ți arăt câteva, cele care sunt numai ale mele. Aici este fotografiat (pag 63) fiul meu, Viorel, pe atunci elev în clasa întâia a școlii sârbești din Gai, alături de colegi, printre care Mladen Catici, Giurgevca Colarov, Radmila Cuzmanov, Rujița Jivanelov i Vasica Lechin”.

”Am și eu o surpriză pentru Dumneavoastră și îi arăt o fotografie (pag 63) din anul 1955, realizată la Grădinița din Gai, unde printre copii erau și copii sârbi, Vasica Nenadov, Radmila Cuzmanov, Olga Docmanov, Biserca Mureșan, Giurgevca Colarov, iar dacă priviți bine și fiul Dumneavoastră-Viorel.”(rândul de sus ultimul din dreapta)

Trebuie amintit că în Gai a fost, și există și acum, grădiniță, pe strada Anton Pann. Ea a fost construită în primul deceniu al secolului trecut,

Educatoare, o perioadă de mai bine de două decenii, a fost doamna Muler.

Între cele două perioade în care învățător a fost Ivan Rachici, în fiecare an a fost la catedră alt cadru didactic.

Mai jos puteți citi în tabelul întocmit cine au fost aceștia și câteva date despre ei, de menționat ca toți au urmat cursurile la Timișoara (date din carte ” Despre școală în România 1919-1989” scrisă de

Dușan Sablici profesor în pensie, fost director al Școlii Medii nr.8 din Timișoara (liceul Sârbesc) și apoi al Liceului nr. 1 Timișoara (atunci socotit nr.1 și din țară), după reforma învățământului din 1960, care avea și un statut aparte, avea 4 secții cu predare în limba maternă și anume: română, german, maghiară și sârbă.(La acest liceu am fost și eu elev, absolvent în anul 1965)

Numele cursantului	Locul nașterii	Anii de curs					Anul și locul de absolvirii
		1920	21	22	23	24	
Ivan Rachici	Pecica	I	II	III	IV	V	Timișoara 1926
N, Cherpenișan	Sănicolaul Mare	I	II	III	IV	-	
Olga Ferdinandov	Arad	I					
Ilia Dișici	Cenad	I	II	III	IV	V	Timișoara 1926
Mirna Radin	Sănicolaul Mare		I	II	III		

Această perindare de învățători a determinat comitetul școlar din Arad Gai, să se adreseze forurilor răspunzătoare superioare, să găsească un învățător care să rămână în Gai o perioadă mai îndelungată. Acest învățător a fost...o învățătoare

NEVENCA TOMIN, căsătorită POPIAN

НЕВЕНКА ТОМИЋ, удата ПОПЈАН

A fost învățătoare în perioada 1931 – 1938 și 1939 – 1950

Tot în cartea profesorului Dușan Sablici, vedem și datele sale conform tabelului de mai jos

Numele și pronumele Locul și anul	Locul nașterii	Anii de curs				
		1920	921	922	923	924
<u>anul absolvirii</u>						
Nevenca Tomin	Kikinda Mare	I	II	III	IV	V
Timișoara 1926						
.....						

NEVENCA POPIAN - DASCĂL ȘI MAMĂ

Scrie profesor **Lucia Popian Moldovan**

Mama s-a născut în 1903 în familia Tomin. A absolvit școala primară și liceul la Timișoara fiind cotate ca o elevă foarte bună. Dovadă sunt certificatele de absolvire cu calificativul foarte bine. A fost considerată un copil curajos, harnic și ambițios, trasături ce i-au fost definitorii toată viața. După terminarea școlii a fost numită învățătoare stagiară în diferite școli din județ, la Petrovoselo, Stancevo și Timișoara - Fabric, unde a funcționat mai mulți ani.

Din 1931, a fost numită la școala confesională Arad-Gai. A rămas ca dascăl al acestei școli până în 1950, când s-a mutat la Arad. În perioada petrecută în Gai, l-a cunoscut pe tata și în urma

casătoriei, s-au născut cei 2 copii ai săi, Mircea și Lucia, mândria și bucuria ei. După decesul tatălui meu, în 1951, a trebuit să-și asume ambele roluri de mamă și tată. A funcționat mai mult timp concomitent la școala din Arad și Gai. A dus o muncă neobosită în

toată această perioadă dovedind o mare energie interioară și o iubire. Și-a

Nevenca Popian cu cei doi copii ai săi Lucia- profesoară și Mircea-medic stomatolog

iubit cu tot sufletul propriii ei copii, cât și pe cei de la școală. A fost cinstită, altruistă, nobilă și foarte severă, dorind să formeze din elevii ei oameni integri. Nu accepta minciuna, lenea și dezordinea, nu accepta indiferența și lipsa de răspundere. Le sancționa imediat. Oferea, dar și pretindea în același timp.

Când eram mică, îmi amintesc ca mă lua de mână și mă ducea la biserică. Copiii o așteptau. Micii coriști ai bisericii din Gai cântau ca niște îngerii. Aveau o dirijoare bună, o dascăliță care nu permite greșeli.

Antifonul, Apostolul citit de copiii școlii îmi răsună și astăzi în urechi. Doar eu, mică fiind, stăteam în spatele ei în strană

și nu aveam voie să scot un cuvânt, chiar dacă știam pe de rost tot ce se cânta în biserică.

Îmi amintesc de asemenea, de frumoasele serbări de la sfârșitul anului. Cât fast, câte repetiții, câte bucurii, dar și câte lacrimi, căci cu greu puteai să satisfaci orgoliile micilor artiști. Cu elevii mai mari și tineretul s-au pus în scenă piese grele, ca Nușici, s-a interpretat într-un an Guslarova smârt, o poezie extrem de lungă și dificilă. Din cauza unor copilași care vociferau s-a împotmolit, recitatorul, la un moment dat. Mama i-a șoptit cuvântul pe care îl uitase și totul a ieșit bine, fără ca ezitarea să fie remarcată de public. Școala din Gai i-a oferit caldura, dragostea și liniștea de care avea nevoie ca să-și poată duce la îndeplinire misiunea de dascăl. Sub privirea ei, ca prin farmec, copiii deveneau buni și ascultători. Lucra cu patru până la șase clase paralele.

Nu pot uita liniștea ce se instala în clasă când explica ea. Aveai impresia că îi sorbeau de pe buze fiecare cuvânt, fiecare expresie. Nu pot uita nici emoția primei zile de școală, a primelor litere așternute pe hârtie, a mâinii care ne mângăia cu tandrețe pe creștetele plecate în încercarea de a scrie primele cuvinte. Cât de caldă era mama mea, cât de bine știa să ne transmită entuziasmul și bucuria de a cunoaște. Dar, în același timp, putea să fie și severă mai ales când vreunul nu-și făcea datoria. Visul ei ca elevii să devină oameni adevărați s-a împlinit. Elevii ei au devenit oameni muncitori, harnici și cinștiți. Unii dintre ei chiar au urmat studii universitare și au adus mai departe flacăra cunoașterii. Mama a murit în luna iunie 1969, în ultima zi de școală. Teribilă coincidență, după ce a funcționat 42 de ani, identificându-se cu menirea ei de dascăl, nu a putut să parăsească aceasta lume decât într-o zi care, simbolic, încheie anul școlar. Acest devotament pentru profesia de dascăl, care a depășit mult straturile superficiale ale profesionalismului pragmatic avea rădăcini adânci într-o admirabilă putere de a iubi și în convingerea că educația și cultura sunt esențiale în formarea omului.

Găienii, care o îndrăgiseră sincer, au petrecut-o în număr mare pe ultimul ei drum cu lacrimi în ochi, cu nostalgie și cu recunoștința pentru că le-a fost alături și le-a pus în mână prima carte.

Când mă întorc în Gai, oamenii mă opresc pe stradă și mă strigă pe numele meu din copilărie, Lucica, și pentru un moment am senzația că timpul nu a trecut, că de undeva, de după vreun colț oamenii dragi ai copilăriei mele apar aievea. Cu mulți din acești Găieni pe care deseori îi recunosc cu greu după atîția ani simt că am ceva în

comun, ceva drag de rememorat, amintiri din școala primară, amintiri despre mama mea. Și nu există mângâiere mai mare pentru mine decât să aud de la ei cuvinte de recunoștință pentru tot ceea ce dincolo de litera cărții mama le-a sădit în suflet, principii de viață, **dragoste pentru oameni și mândria de a fi sârb.**”

Așa și-a amintit fiica dar totodată și eleva sa, Lucia (pag.66).

Clasa I – IV, a anului 1947/48

Rândul de sus (4)-Novița Ivanov.

Ivan Neducin, Andria Milin, Petar Armačchi, Jivco Șandici,, Angelco Șandici, Slavco Iorgovan

Rândul 3- Ivanca Ciosici, Biserca Pain, Iovanca Pain, Rujița Stefanov, Danilca Popovici, Iavorca Pățici.

Rândul 2 – Vidosava Stefanov, Zorița Petrovici, Anghelina Putici, Lucia Popian, Rujița Păjin, Olga Simuluv

Boiana Nețin

Rândul 1- Liubinca Șandici, Cristina Șandici, Anciuța Lechin, Liubinca Seceanschi, Hermina Baici, Olga Ostoin, Catița Jivoinov.

Sunt multe promoții de elevi ai apreciatei învățătoare care mai trăiesc și astăzi, care confirmă, sau chiar mai adaugă cuvinte și fapte ale ei.

„ ..ei, da, așa o învățătoare..” spune fiecare. Dar iată câteva amintiri.

Ivan Neducin : Când am pășit pentru prima dată în curtea școlii am observat clopotul, despre care mi-au vorbit des tata și mama. Credeai că este din aur, așa lucea la soare. Din păcate el a dispărut.

A doua amintire, asta cu toate amănuntele, a fost despre „ MOSCACEA „. La începutul anului școlar se dădea o sumă de bani pentru cumpărături mărunte. Unul din obiecte era un baț caruia promoțiile anterioare i-au dat numele de „ moscacea „. Ce era ea? Un fel de al doilea Sf. Nicolae, pe care toți elevii îl cunosc.

Cum eram neastâmpărați, de multe ori era întrebuițat, iar întâmplarea facea să se și rupă.

-Ivane,(eram singur cu acel nume în clasă), du-te în” rât ”(loc mlăștinos) și alege o nuia, tu ești deștept și știi care este bună.

- Da, doamna învățătoare.

Fug în rât, aleg o nuia „ faină „ cum fiecare om ar dori să aibă.

O curăț de frunzulițe și plin de sine intru în clasă și dau nuiaua învățătoarei.

- Să vedem dacă este bună, spune învățătoare. Ivane haide ține tu mânuțele...

Liubinca Seceanschi Clepe : Mie mi-a fost drag să merg la școala, acolo unde au învățat și bunicul, Milutin, tata lefta și mama Angelca.

Am avut, cu mama aceeași învățătoare, Nevenca Popian. Bine pregătită, pretențioasă, dar și foarte aspră. A lucrat cu 4 clase, iar o perioadă și cu 5 sau chiar 6 clase. S-a angajat în a ne pregăti bine, Dovadă sunt rezultatele bune, pe care le aveau elevii veniți de la secția sârbă, la școlile românești la care au continuat studiile.

Am pregătit și multe serbări în cadrul școlii. Am recitat, am cântat și am dansat.

Prima poezie pe care am învățat-o, intervine Angelca Seceanschi, născută Șandici, care la cei 88 de ani recită:

Să doresc bun venit iubiților musafiri	Да поздравим миле госте
În mijlocul acestei zile,	Сред данашњег дана,
Dintre toate prietenele mele ,	Од свих својих другарица,
Eu am fost aleasă.	Ја сам изабрана.
Acum, doar câteva cuvinte,	За сад само неколико речи,
Doar câteva cuvinte știu	Неколико рећи знам :
lubiți musafiri, dragi musafiri	Мили гости, драги гости,
Bine ați venit	Добру дошли нам.

ANGELCO ȘANDITY (Анђелко Шандић)

„ În amintirea mea a rămas „
Tăblița „, jumătate liniată și
jumătate cu pătrățelele
pentru aritmetică, iar de ea
era legat condeiul de grafit „
Писаљкљ или Грифтон „.

Locuiam aproape de școală,
dar întotdeauna trebuia să
fug, pentru a nu întârzia, iar

tăblița ținută subsuoară se ștergea, ..de aceea trebuia să scriu din nou.

Sala de clasă a fost mică pentru atâția elevi. Când intrai pe ușă ii vedeai pe toti, dar mai important era că te vedea învățătoarea Nevenca. Catedra a fost pe un podium, lângă fereastră, iar în partea ei stângă, tabla.

Bancile au fost așezate pe două rânduri, lângă fereastră băieții, iar spre ușă fetele. Am fost câte 4 în bancă. Eu am fost în bancă cu Ivan Neducin, Iovan Ivanov și Novița Ivanov.

Învățătoarea a fost pretențioasă. Avea și dreptate. Preda foarte bine și pe înțeles. De aceea trebuia să știm lecția când eram

ascultați. Cine nu a știut avea prilejul să facă cunoștință cu „ moscacea „. Eu nu am avut această ocazie.

După se am terminat învățarea alfabetului, în cartea de citire am citit o poezie despre alfabet.”

În prima noastră întâlnire de Ziua ciriliției, a adus chiar carte de Citire, în care am găsit poezia amintită mai sus. Titlul Abecedarul (Азбука):

Micul Iova	Buretele cretei	Așa vrea el
Litere învăță	Mult înseamnă	totul este egal
Le scrie pe rând	Dar Iova nu renunță	Și într-o bună zi
Șterge, scrie	Scrie, șterge	Fără griji
Și din nou	Le așează	Scrie cărți
Cu creta pe tablă	Tot abecedarul	De o mie de pagini

Мали Јова	Сунђер креди	Хоће тако
Учи слова	Много вреди,	Све једнако
Исписује редом	Ал ' не клоне Јова	Па ће једног дана
Брише,пише	Пише, брине	Све без бриге
Па изнова	Па пореди	Писат књиге
На таблици кредом .	Сва азбучна слова.	Од хиљаду страна

GHEORGHE NEȚIN (ГЕОРГЕ НЕЦИН)

Perioada 1951 – 1953 Gheoghe sau Giura, cum îl numeau găienii, este singurul învățător născut în Arad-Gai, care a urmat cursurile Scolii Sarbesti din Arad Gai și care a fost și învățător la această școală, la secția sârbă.

Iată ce ne spune despre el nepoata sa, Milița Mița Nețin printr-un articol (fragment) cu titlul: ” Privire în trecutul școlar din Arad-Gai”, ”Giura Nețin 1903 - 1969”

Giura provine dintr-o onorabilă familie din Arad Gai – familia NEȚIN,

În fotografie vedeți familia Nețin (o ramură, familia fiind numeroasă, pag 68)

Andria Nețin. Născut în 05.04. 1879; soția Liubița, născută Stefanov și

copiii , în stânga Giura, născut în 06.04 1903 , apoi sora Marița și fratele mai mare Vasilia. Toți s-au născut în Gai. Au locuit pe strada Bisericii nr. 14.

A urmat cursurile Scolii Primare Sârbe din Gai, având ca învățător pe Hristofor Coici. Apoi a continuat să învețe la școlile maghiare din

Arad, fiind coleg cu Milivoi Burnaz, care mi-a spus: " A fost cel mai bun elev din clasă, numai nota 1. I-au propus să se maghiarizeze, să treacă la religia catolică, dar el a refuzat " Nu. Eu sunt sârb și rămân sârb ori unde voi fi.", a răspus Giura, și așa a apărut un doi în catalog. Pe primul loc a trecut tot un sârb, Ivașcovici, care a acceptat propunerea și a primit un nou nume Szolossy. De, așa au fost timpurile".

Apoi și-a continuat studiile la Facultatea de Drept din Cluj. La absolvire a găsit loc de muncă în Brașov, unde a lucrat 10 ani.

"Dar tot timpul a tânjit după casă și sârbi, povestește nepoata sa, Emilia-Mițica Nețin. Astfel a renunțat la avocatură și a acceptat să lucreze ca învățător suplinitor în Banat, în satele Rusco Selo și Stancevo cam cincisprezece ani. De aici s-a întors acasă, în locul său de naștere Gai.

Între anii 1951 și 1953 a fost învățător la Școala Sârbă din Gai, de unde s-a pensionat de boală.

A fost foarte inteligent. A citit foarte mult. A tradus din poezile lui Eminescu și Petofy. Personal am văzut traducerea poeziei „Luceafărul”, spunând că trebuie să o facă cunoscută sârbilor, ca și ei să ia contact cu cultura altor popoare.

A vorbit cinci limbi: sârba, româna, maghiara, germana și engleza.

I-a citit pe Kant și Nietzsche, subliniind citatele pe care le considera importante sau interesante.

A fost un iubitor al turismului. Participa la multe excursii. La una din acestea a avut un accident, și-a zdrobit mâna, apoi s-a îmbolnăvit și a fost nevoit să se pensioneze. În scurt timp a murit și a fost înmormântat în cimitirul din Gai.

Tot ce am povestit știu de la mama mea, Milița Nețin, sora lui Giura".

.CATIȚA TODORO TRIFAN. (КАТИЦА ТОДОРОВ ТРИФАН)

A fost învățătoare între 1953 – 1955

S-a născut în Timișoara. De asemenea și școala a urmat-o în Timișoara, fiind absolventa primei promoții a Școlii Pedagogice Sârbe din Timișoara., promoția 1952.

Primul loc de muncă, Școala generală nr.14 Arad- Gai, secția sârbă.

Vădit emoționată, s-a adresat foștilor săi elevi în anul 2006, cu ocazia „ Zilei ciriliții”: "Este foarte frumos că v-ați întâlnit la aniversarea a 50 de ani de când ați absolvit școala primară și

totodată mă bucur că nu m-ați uitat și că împreună putem să povestim amintiri din acea perioadă. Vă mulțumesc”.

Iovan Șandici, elev în aceeași perioadă, după ce a oferit învățătoarei un buchet de flori a spus:”Am această fotografie din anul 1954. Am fost 16 în clasă (clasă I – IV), iar învățătoarea a fost Catița Todorov. Cu părere de rău șase dintre ei au murit: Giurgevca Ostoin, Iovan și Toșa Simulov, Mladen Catici, Ivița Jivoinov și sora mea Iordana. Aici prezenți suntem trei, eu, Dragomir Șandici și Zdravco Milin. Despre ceilalți știu că sunt bine, fiecare are viața sa, obligațiile sale și sunt sigur că din aceste cauze nu au putut participa la această întâlnire ”.

În fotografie (pag 69):Iordana Șandici, Toșa Simulov, Iovan Șandici, Mladen Catici, Zdravco Milin, Catița Iorgovan, Iovan Simulov, Nevenca Ivanov, învățătoarea Catița Todorov, Zorița Jivoinov, Giurgevca Ostoin, Giura Iovanov, Olga Lechin, Agata Ivanov, Dragomir Șandici, Ivan Jivoinov

VLADIMIR GAIN (ВЛАДИМИР ГАЈИН)

Prioadă 1955 – 1962.

A fost coleg de clasă cu Catița Todorov, absolvent în anul 1952.

...

ULTIMUL INVĂȚĂTOR SÂRB

Scrie învățătoarea NAGY GIZELLA

Traducere din limba maghiară Eva Șandici

Sprinten, aproape vesel s-a trezit. S-a dus direct la robinetul din curte ca să-și spele visul din ochi. În acest timp gândurile se învârteau neastâmpărat în capul lui.

Ar trebui să mă grăbesc, s-a gândit, poate azi ne vizitează inspectorul școlar. De mult a promis, dar n-a ajuns la el încă. Din partea lui , poate să vină, că cei 18 elevi ai săi frecventează școala, îndrăgesc învățătura. Sunt eminenți la limba maternal și matematică. Jasmin, din a 4-a, anul trecut a fost șef de promoție. La serabarea de sfârșit de an directorul l-a lăudat și pe învățător pentru pregătirea bună de care dau dovadă elevii la intrare în clasa 5- a.

Dar, nu este ușor să te ocupi în același timp de patru clase. De-a lungul anilor s-a obișnuit. Are timp suficient pentru pregătirea

personală, pentru corectarea caietelor. Singur trăiește, munca, cursurile îi umplu viața.

În drum spre școală se gândește ce și-a propus pentru astăzi. Prima oră este matematică. Dimineața sunt mai receptivi, mai ușor înțeleg materiile dificile. Urmează ora de limba română. Și cei din clasa a doua citesc cursiv, iar cei din clasa întâi înțeleg tot, și se exprimă destul de corect în limba statului.

Și-a adus aminte, că pentru astăzi clasele mai mari vor aduce sapa și grebla în vederea rânduiri grădiniței din fața școlii. De ani de zile asta este datoria lui. Sub îndrumarea lui specială într-o oră-două eliberează straturile de buruieni, gazonul de pietre și moloz. Cu ochii săi însuflețiti a văzut deja gazonul înverzit proaspăt, garoafele săpate și udate proaspăt, nalba și trandafirii. Savura cu anticipație mulțumirile colegelor.

- Asta da ! Milan (nume arbitrar), acesta are mâinile de aur. Ce ne-am face fără el, obișnuiau să spună. În aceste situații el, cu un zâmbet arunca laudele, dar în adâncul sufletului său se bucura, că este nevoie de el, de munca lui și de priceperea lui.

În timpul acesta a ajuns la școală. Curtea a fost goală.

-Se pare, că au sunat de intrare, s-a gândit. Dar nu poate fi prea târziu. Merg direct în clasă, catalogul am timp să-l aduc și după prima pauză, nu-mi pierd vremea.

A deschis încet ușa neobservând, că în bănci stau copii străini, care ascultă tanăra din fața tablei.

- Sa vedem cine lipsește astăzi? – a strigat răsunător.

banca întâia : Veselinca Pătici, Vasica Lupșici, Budinca Pain,
banca a doua: Draga Coici, Voia Arsenov, Rujifa Lupsici
banca a treia: Evița Catici, Radmilalvanov, Mița Colarov
banca a patra: Olga Docmanov, Radmila Jivoinov, Biserca
Mureșan banca a cincea: Vasica Nenadov, Mariana
Imbronie, Natalia Jivoiv Radmila Cuzmanov, Mija Jivoinov

O tăcere adâncă a fost răspunsul. Vocea stridentă, limba necunoscută i-a speriat pe copii. Tănara și-a revenit și a strigat – Cine ești dumneata? – Cum îndrăznești să intri aici? Cară-te imediat din clasă!

Auzind strigătul , o femeie între două vârste întinde capul prin ușa - Este ceva necaz Ana? a întrebat. Pe urmă fără să mai aștepte răspunsul se îndreaptă spre cel care în mijlocul clasei sta dezorientat. Îi întinde ușor brațul, cu o voce blândă se adresează - Cum ți-a trecut prin cap Milane, să vii aici? Hai, te conduc.

Numitul s-a supus mecanic. Parcă a fost recunoscător, că cineva îl salvează din această situație penibilă. Nici nu și-a adus aminte cum a ajuns aici.

Femeia l-a petrecut până la poartă, și i-a vorbit tot cu atât calm și încet ca și în clasă.

- Ai nevoie de ceva? Îți trimit pe fiul meu cu mâncare, îți trimit și o patură. Dimineațile sunt răcoroase. Ai grijă de tine, Milane! Ai aici niște bani ....pentru pâine. O bancnotă a intrat în mâna bărbatului, pe urmă a închis poarta repede după bărbat.

Acesta, cu figura dezorientată a mai stat câteva minute în fața porții, pe urmă a plecat șovaielnic de unde a venit acum câteva minute, Tânara învățătoare și-a așteptat colega pe coridor. Se vedea pe ea că era încă sub influența scenei de mai devreme.

- Cine a fost vagabondul acesta și de unde îl cunoști? întreba agitată.

Femeia cu vocea reținută și obosită spune:

- Cu ani în urmă, poate sunt deja 20 de ani ... am fost colegi. În clasa ta a predat. A fost un învățător și un coleg bun, îmbrăcat curat și ordonat. Munca sa, conștiincioasă și precisă. Elevii erau entuziasmați, iar părinții lor l-au stimat. Pe urmă de la o zi la alta au desființat secția sârba. A înnebunit. Cu săptămânile a umblat pe străzi, vorbea singur, gesticula.

Nu a mâncat zile în șir, numai a ..... A ajuns la spital. Când a ieșit de acolo nu și-a mai adus aminte de nimic. Din locuința de serviciu l-au scos. Un gospodar bun, care a avut 2 băieți elevi la el l-a primit. De atunci acolo trăiește la marginea orașului. Iarna în grajd doarme cu vacile. L-am mai vizitat. L-am dat și bani, dar nu m-a cunoscut. Se uita la mine și nu spunea nici un cuvânt. Nebun tăcut. Nu are treaba cu nimeni. În cârciuma de la marginea orașului este bine cunoscut. Dacă primește ceva bani , aici îi bea.

- Sa mergem, imediat sună. Suspină și pornește grabită spre clasa ei.

În timpul acesta, într-un colț neguros al unei case din sat, ultimul învățător sârb, aștepta ceața binefăcătoare să stingă ultima scânteie conștientă și poate pentru totdeauna.” Această prezentare sub formă de eseu, scris de fosta colegă de

cancelarie, are o formă mai romanțată a tristului sfârșit al ultimului învățător sârb al secției sârbe din Gai. De altfel, sugerează implicit și metaforic, desființarea secției sârbe a școlii din Gai,

Situația școlii, mai precis a secției sârbe, unde el muncea cu drag și sânguință, problemele familiare, dar și starea sănătății, a unei neiertătoare boli mintale, au dus la un final dramatic o carieră promițătoare a tânărului învățător.

Înainte, elegant, cu gust îmbrăcat, înalt și frumos, cum l-au descris elevii, a ajuns să doarmă prin grajduri, să se îmbrace cu haine vechi, primite, să rabde foamea.

Așa a încheiat această viață Vladimir Gain, ultimul învățător sârb al școlii din Gai

Rândul 1 de sus -Natalia Jivoinov, Olga Docmanov, Radmila Cuzmanov, Mariana Imbronovici, Rujîța Lupșici

Rândul 2- Mija Jivoinov,

Voia Arsenov, Mita Colarov, Vasica Lupșici, Василика Ненадов
Rândul 3 – Draga Coici, Evița Catici, Biserca Mureșan, învățătorul Vladimir Gain, Vida i Veselinca Putici, Radmila Iovanov, Budinca Pain.

EI AU FOST ULTIMA GENERAȚIE (PATRU CLASE) . APOI S-A DESFIINȚAT SECȚIA SÂRBĂ. ....,

Cunosc trista lui poveste, dar și fiorii pe care îi simțeam atunci, fiind încă copil, când întâlneam privirea lui, de altfel blândă, dar pierdută undeva departe.

Dar ascultând cele spuse de fostele sale eleve, astăzi doamne la vârsta a doua, Olga Docmanov Vulpe, Vida Putici Crașovan, Budinca Pain Iacșici, Biserca Mureșan Petcovici, Rujîța Jivanelov Coșarbă, Rujîța Lupșici Bizău, pe care le-am invitat la o întâlnire cu tema „ Învățătorul Gain „ am fost puternic impresionat de cele auzite.

„ La școală am fost împreună, noi sârbii, cu românii și maghiarii. În pauze ne jucam împreună. Aproape toți știam cele trei limbi. (pag 73)

Des, în jocul nostru, participa și învățătorul nostru ” UCEA ”, cum l-am poreclit noi.” spune Budinca.

Îmi amintesc câteva , întervine Biserca

-Am pierdut o batistuță, -Țăranul e pe camp, - Podul de piatră

-Cu maghiarii-Bui,bui,zold levelce,-Nytvo von o arany kopu,-Csok bujotni rojto.

” Țin minte că în fiecare primăvară, spune Olga, fiecărui elev UCEA îi spunea ce să aducă cu el, unul sapa, altul grebla, alții câteva fire de răsad și așa am ordonat grădina școlii. Chiar am sădit ceapă și am semănat zarzavat.”

”La ora de muzică am învățat multe cântece. Țin minte:

În livadă	У ливади ,
De sub paltin	под ясенном.
Apa izvorește	Вода извире,
Apa izvorește	Вода извире”

începe Vida cântecul, iar toate continuă ”

Aici se plimbă	Ту се шета
Frumoasa Cata	Лепа Ката
Apa o soarbe	Воду захвата,
Mai departe nu mai îmi aduc aminte”	încheie Vida

Am învățat și dansuri populare- Țin minte ” kolo ”, din Banat. Am avut și costume naționale, chiar am mai văzut unul la grădiniță.

”Dar în clasă nu a fost joacă, a fost învățatură. Învățătorul la școală venea frumos îmbrăcat, ordonat, era un exemplu pentru noi. Noi, fetele observam aceste lucruri și le însușeam”spune Olga. ”Dar a și predat așa de bine că acasă nu mai trebuia să învățăm” adaugă Vida.

”Câte o dată folosea și liniarul, iar dacă ai tras mâna, imediat apela la matematică, - și acum înmulțim cu doi-”.spune Budinca și continuă ” La terminarea orelor, învățătorul ne conducea cu privirea până la cele două colțuri ale școlii, eram cumiști,.... iar de aici fiecare după voie”

Rujița Jivanelov”.Pentru voi a fost mai ușor. Eu eram singură în anul meu (clasa) și mă asculta în fiecare zi”.

”Iar cu mine, care în clasa I nu vorbeam bine sârbește, s-a ocupat cu deosebită atenție, iar verificările erau mai dese, multe recapitulări, odată, încă odată și așa am învățat multe” spune Rujița Lupșici.

Când am fost în clasa a treia (1962) boala nu-i permitea să vină la școală, dar în memoria mea a rămas chipul

său frumos și de asemenea frumoasele flori din curte școlii” încheie Budinca întâlnirea.” A! da, mi-am adus aminte de restul cuvintelor din cântec.

De pe deal	С брега јој се
Flăcării aruncă	Момче баца
Cu mărul aurit	Златном јабуком ,
Cu mărul aurit	Златном јабуком .....

și așa, cele șase colege de școală au cântat tot cântecul, fericite, dar în același timp și triste de soarta tragică a dragului lor UCEA . Aceasta este adevărata poveste despre ULTIMUL ÎNVĂȚĂTOR SÂRB din Arad Gai.

Anul școlar 1961/1962 a fost încheiat cu învățătoarea Zorița Docmanov.

O școală se prezintă în fața comunității prin rezultatele ei, școala elementară fiind baza educației elevilor, a viitorilor membrii ai comunității.

Școala Elementară Sârbă din Gai are marele merit că a format generații întregi de adevărați oameni, oameni de nădejde ai comunității din Gai dar și în alte comunități, oameni inteligenți, harnici, cu bun simț, cinștiți și buni, Unii din ei au urmat tradiția strămoșilor, continuând munca în agricultură, alții, odată cu dezvoltare socială au îmbrățișat câte o meserie, iar o parte din ei a continuat să învețe, Aici îi vom prezenta pe cei care s-au născut în comunitate, unii au fost elevi ai școlii sârbe, alții doar copii sau nepoții acestora și au absolvit formele superioare de învățământ ,

Din familii cu părinți sârbi

Giura Nețin	-avocat (dec)
Gheorghe Burnaz	- inginer miner
Milivoi Stanoiev	- inginer silvic (dec)
Victoria Cosâmbescu	Șandici- arhitect
Liubomir Șandici	- inginer electro
Vasa Nenadov	- inginer mec.agricolă
Deian Armațchi	- inginer calculatoare
Milenca Burnaz	-
Nevenca Vlaicov	- economist
Dragoliub Savin	-inginer
Cristina Palcu Șandici	-profesor
Gorița Tirsin	-professor
Nevenca Manole Soianov	-profesor

Slavița Ponta - jurist -
 Stoian Armațchi - medic
 Milovan Milin - preot
 Liubinca Clepe Seceanschi- învățătoare
 Rada Toșici - jurist
 Iadranca Docmanov - economist
 Vidița Putici Crașovan -educatoare

Din familii mixte

Lucia Mureșan Popian -profesoară
 Baici Borislav – inginer(dec)
 Sava Burnaz - inginer
 Ovidiu Petcovici –geofizician
 Ioan Petreanu - inginer (Smilia Lupșici)
 Giurgevca Raduca Șandici – professor
 Zoran Șandici - medic
 Dana Iovănescu Clepe – medic (Liubinca Seceanschi)
 Sanda Jurjuț Arsenov - medic
 Snejana Crașovan - ziarist (vidița Putici)
 Constantin Hristov - economist
 Miriana Ugron Stanoiev- professor
 Silvia Tulucan-Duparc- Profesoară (Anghelina Putici)
 Dinorian Blăgău - technician dentar(Javorca Putici)
 Adrian Blăgău - fizician(Javorca Putici)
 Remus Alimpescu- inginer(Marica Arsenov)
 Oana Petcovici - profesor
 Nevenca Toșici - economist
 Vera Toșici - economist
 Miodrag Oprea -jurist(Jelca Șandici)
 Milovan Simulov - inginer
 Milena Șandici - inginer
 Zoran Arsenov - profesor
 Alin Arsenov - economist
 Sebastian Bălțat - economist(Radmila Iovanov)
 Miodrag Vulpe – actor (Olga Docmanov)
 Bogdan Ivanov - medic
 Milivoi Gornic - preot

1988 O PARTE A COMUNITĂȚII SÂRBE DIN ARAD- GAI

- Radu Vulpe, Radovan Iacșici, Milovan Milin, Dragan Milin
- Blagoia Lechin, Mita Șandici, Laza Docmanov, Iovan Simulov, Mărioara Docmanov, Zvezdana Beliaț, Agata Putici, Giurgevca și Milena Șandici, Marica Arsenov, Mișa Ciosici, Laza Colarov, Zdravco Milin, Dușan Docmanov, Rujița Tirsin, Anciuța Stefanov, Giurgevca Șandici, Lenca Ivanov, Narancia Strati, Ielița Ostoin, Cornelia Nicolov, Blaga, Merina Șandici, Draga Arsenov, Zagorca Draganova, Darinca Pain, Toșa Simulov, Nicola Simulov.
- Milan Ponta, Vasica Strati, Anghnlina Șandici, Toșa Selicean, Gheorhe Imbronovici, Vasile Coșarbă, Milan Popovici, Ilia Pățici-Ivan Coici, Andria Milin, Viorica Șandici, Svetlana Șandici și Iosif Stamcovici, Rodica și Andria Stancovici, Oprea Constantin. Miloș Docmanov, - preotul Branislav Stancovici, Velco Șandici